

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΝΕΟ
ΕΛΛΗ
ΝΙΚΗ

Γ
Λ
Ω
Σ
Σ
Α

Επιλέγω και επικοινωνώ

Β΄ Γυμνασίου
ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
Τεύχος Α΄

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Τεύχος Α'

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια	Αγνή Παπακώστα Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Ελένη Ξυλά Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Γεωργία Κυριακού Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Μαρία Γεροστάδη Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Ευγενία Παγάνη Πτυχιούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών
Υπεύθυνος Διδακτικού Πακέτου για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής	Διονύσιος Μουρελάτος , Σύμβουλος Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης
Διονύσιος Μουρελάτος
Σύμβουλος Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης
Στυλιανός Μαυρατζάς
Σύμβουλος Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σειρά: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Τεύχος Α'

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

Επιστημονική υπεύθυνη έργου: Ευγενία Μαγουλά, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΕΚΠΑ.

Επιστημονικός υπεύθυνος Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός συγγραφής και επιστημονική επιμέλεια περιεχομένου εγχειριδίων Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός 2ης Γυμνασίου: Χρυσούλα Κλειδή, Δρ. Γλωσσολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Συγγραφική ομάδα 2ης Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Χρυσούλα Κλειδή, Σοφία Γαγιάτσου, Δρ. Γλωσσολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Μαρία-Μαργαρίτα Μακρή, Δρ. Γλωσσολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Παναγιώτης Παλτζής, Μάστερ Γλωσσολογίας, καθηγητής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Αικατερίνη Πλακούδα, Δρ. Γλωσσολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Ουρανία Σινοπούλου, Δρ. Γλωσσολογίας, καθηγήτρια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Εμπειρογνώμονες Προγράμματος Σπουδών: Ευγενία Μαγουλά, Ναπολέων Μήτσης, Αθανάσιος Μιχάλης.

Ειδικός σύμβουλος ΙΕΠ για θέματα νεοελληνικής γλώσσας: Γεώργιος Μπαμπινιώτης.

Συμβουλευτική ομάδα ειδικών επιστημόνων: Άννα Ιορδανίδου (Ομότιμη Καθηγήτρια Παν/μιο Πατρών), Σπυριδούλα Βαρλοκώστα (Καθηγήτρια ΕΚΠΑ), Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (Ομότιμη Καθηγήτρια ΑΠΘ), Δημήτριος Μιχελιουδάκης (Επίκουρος Καθηγητής ΑΠΘ), Γεωργία Κατσούδα (Ερευνήτ. Α', Ακαδ. Αθηνών), Μιχάλης Γεωργιαφέντης (Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ), Φαίη Αντωνίου (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΚΠΑ).

Φιλολογική επιμέλεια: Χρυσούλα Κλειδή.

Εικονογράφηση, Σχεδίαση γραφικών, Φωτογραφίες, Γραφιστική επιμέλεια, Σελιδοποίηση: Ευτυχία Λινάρδου e.lina's creative.

Ψηφιακά Μαθησιακά Αντικείμενα: Σύμβουλος παρακολούθησης σε τεχνικά θέματα: Κωνσταντίνος Τσιμπάνης, Τμήμα Πληροφορικής, ΕΚΠΑ.

Δικαιούχος συγγραφής: Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ.

Υπεύθυνος έργου ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ: Νικόλαος Θωμαΐδης, Καθηγητής Αναλυτικής Χημείας, ΕΚΠΑ.

Πίνακας Περιεχομένων

Ενότητα 1

Η Γλώσσα του Ανθρώπου 6

Ενότητα 2

Τι λέει η Επιστήμη; 7

Ενότητα 3

Όταν μεγαλώσω θα γίνω 21

Ενότητα 4

Αγκαλιάζω την ποικιλομορφία 32

Ενότητα 5

Μήπως εγώ είμαι εσύ; Συγκρούσεις και Διαλεκτική 46

Ενότητα 6

Έχω δικαίωμα να είμαι Άνθρωπος 61

Ενότητα 7

...να ταξιδεύω σε τόπους και εποχές 72

Ενότητα 8

Φτιάχνω τις αποσκευές μου για τον επόμενο σταθμό! 91

Θεωρητικό Παράρτημα 92

Επανάληψη
με ψηφιακά
μαθησιακά
αντικείμενα

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

Η Γλώσσα του Ανθρώπου

Ελέγχουμε τα γλωσσικά εφόδια
που πήραμε από την Α΄ Γυμνασίου

Γραμματική της λέξης
(διαδραστικό παιχνίδι)

Προθέσεις
και προθετικές φράσεις

Ρήματα και
ρηματικές φράσεις

Χρόνος, έγκλιση,
τροπικότητα

Σημασίες και κλίση
των ονομάτων

Διατροφή:
Κατανόηση-Λεξιλόγιο

Φιλία
(κρυπτόλεξο)

Θεματική
Ενότητα

1

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

Τι λέει η Επιστήμη;

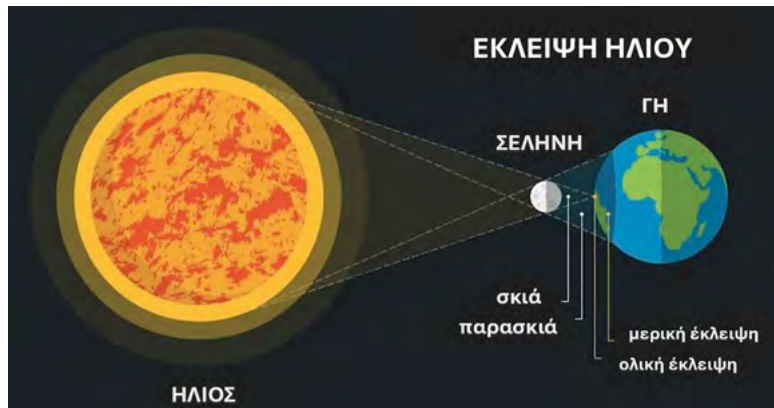
Επιστήμη, τεχνολογία και σύγχρονη ζωή

Θεματική
Ενότητα **2**

Α. Εξασκούμαστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Έκλειψη Ηλίου: γιατί μερική και όχι ολική;

Στη «χορευτική» πανδαισία των εκλείψεων τρεις είναι πάντοτε οι πρωταγωνιστές: ο Ήλιος, η Σελήνη και η Γη. Αιτία των ηλιακών εκλείψεων είναι η περιφορά της Σελήνης γύρω από τη Γη και η σκιά που αφήνει πάνω στον πλανήτη μας. Η σκιά αυτή αποτελείται από δύο διαφορετικές περιοχές: μία περιοχή πλήρους σκιάς, που λέγεται «κύρια σκιά», και μια περιοχή μερικής σκιάς, που λέγεται «παρασκιά». Όταν παρατηρούμε τον Ήλιο από μια περιοχή της

Γης στην οποία πέφτει η παρασκιά, η Σελήνη καλύπτει ένα μόνο τμήμα του και τότε λέμε ότι πρόκειται για «μερική έκλειψη» Ηλίου. Όταν όμως κοιτάζουμε τον Ήλιο από μια περιοχή την οποία καλύπτει η κύρια σκιά της Σελήνης, ο Ήλιος είναι τελείως αδέατος και τότε η έκλειψή του είναι «ολική».

Παρόλο όμως που η Σελήνη περιφέρεται γύρω από τη Γη μία σχεδόν φορά το μήνα, δεν έχουμε εκλείψεις κάθε μήνα, γιατί απλούστατα οι τρεις πρωταγωνιστές των εκλείψεων δεν βρίσκονται πάντα στην ίδια ευθεία γραμμή. Αν η Σελήνη στη διαδρομή της γύρω από τη Γη περνούσε ακριβώς πάνω σ' αυτή τη γραμμή συνεχώς, τότε θα είχαμε εκλείψεις κάθε μήνα, τόσο ηλιακές όσο και σεληνιακές. Η Σελήνη όμως δεν ταξιδεύει με αυτό τον τρόπο, αλλά αντίθετα, στην περιφορά της γύρω από την Γη, περνάει είτε πιο πάνω είτε πιο κάτω από την υποθετική αυτή γραμμή. Όταν λοιπόν τα τρία ουράνια σώματα δεν βρίσκονται στην ίδια ευθεία, οι σκιές και της Γης και της Σελήνης χάνονται στο Διάστημα και δεν γίνονται εκλείψεις.

από Σιμόπουλος Δ., 20 Μαρτίου 2015-Μερική Έκλειψη Ηλίου, Η Ελλάδα στη Σκιά της Σελήνης, εκδ. Ίδρυμα Ευγενίδου, 2007

Με βάση το κείμενο, σκεφτόμαστε

1. Με ποια αφορμή και για ποιον σκοπό γράφτηκε το παραπάνω κείμενο; Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη σας και τον τίτλο του άρθρου.
2. Να επιλέξετε το σωστό στην πρώτη και τη δεύτερη στήλη, με βάση πληροφορίες από το κείμενο. Ο συντάκτης του Κειμένου Α1

(α) περιγράφει

(i) ένα περιστατικό

(β) εξηγεί

(ii) ένα ουράνιο σώμα

(γ) αφηγείται

(iii) την εμφάνιση ενός φαινομένου

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Σε ποιο φαινόμενο αναφέρεται το Κείμενο Α1; Σε ποιο σημείο του κειμένου γίνεται η πρώτη αναφορά στο φαινόμενο;
2. Τι είδους εξήγηση υπάρχει στο Κείμενο Α1; Να στηρίξετε την απάντησή σας στην υποενότητα «Εξηγητικά Κείμενα» (Θεωρητικό Παράρτημα, Τετράδιο Εργασιών Β').

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να εντοπίσετε επιστημονικούς όρους στο κείμενο.
2. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τις αιτίες και τα αποτελέσματα που αναφέρονται στα ακόλουθα αποσπάσματα:
 - α) Αιτία των ηλιακών εκλείψεων είναι η περιφορά της Σελήνης γύρω από τη Γη και η σκιά που αφήνει πάνω στον πλανήτη μας.
 - β) Δεν έχουμε εκλείψεις κάθε μήνα, γιατί απλούστατα οι τρεις πρωταγωνιστές των εκλείψεων δεν βρίσκονται πάντα στην ίδια ευθεία γραμμή.

αιτίες	αποτελέσματα
α)	α)
β).....	β).....

A2 Οδηγίες για προστασία από σεισμό

✓ Με βάση το πολυτροπικό κείμενο στα δεξιά, σκεφτόμαστε

1. Να επιλέξετε το σωστό:
Στο Κείμενο Α2 ο Ο.Α.Σ.Π.¹
 - (α) παραδέτει οδηγίες συμπεριφοράς
 - (β) δίνει οδηγίες κατασκευής
 - (γ) δίνει οδηγίες χρήσης
2. Σύμφωνα με την απάντησή σας στην ερώτηση 1. σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο Α2; Ποιος είναι ο επικοινωνιακός του στόχος;
3. Με ποιες από τις παρακάτω επιστήμες σχετίζεται ο Οργανισμός που συνέταξε το Κείμενο Α2;

(α) τοπογραφία ☐	(ε) γεωπονική ☐
(β) μετεωρολογία ☐	(στ) βιολογία ☐
(γ) γεωλογία ☐	(ξ) μηχανική ☐
(δ) σεισμολογία ☐	(η) δομοστατική ☐

¹ Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Από πόσα και ποια μέρη αποτελείται το Κείμενο Α2; Να συγκρίνετε τη δομή του με αυτήν των Κειμένων Α2 και Α3 στο Βιβλίο Μαθητή.
2. Στο Κείμενο Α2 δεν υπάρχει απαρίθμηση. Θα μπορούσαμε να αλλάξουμε τη σειρά των οδηγιών;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

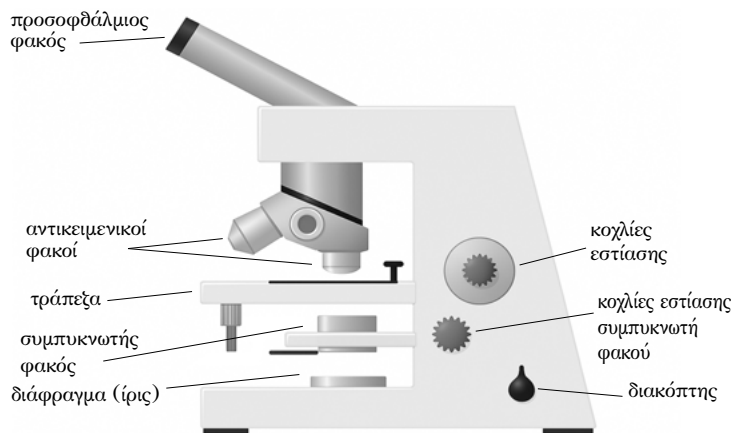
1. Παρατηρήστε με τι είδους φράσεις είναι γραμμένο το Κείμενο Α2. Στη συνέχεια, να ξαναγράψετε τις οδηγίες συμπεριφοράς σε μια αριθμημένη λίστα, χρησιμοποιώντας ρήματα σε όποια έγκλιση θέλετε. Μπορείτε, για παράδειγμα, να ξεκινήσετε ως εξής: Πριν από τον σεισμό: 1. Καθορίζουμε τη διαδικασία εκκένωσης... Τι αλλάζει στο ύφος του κειμένου, ανάλογα με την έγκλιση που χρησιμοποιήσατε;
2. Ποιος είναι ο αποδέκτης των κανόνων στο Κείμενο Α2; Αναφέρεται στο κείμενο ή υπονοείται;

Κειμενικοί τύποι – κειμενικά είδη

1. Το Κείμενο Α2 ανήκει στο κειμενικό είδος της αφίσας οδηγιών. Ποιοι σημειωτικοί τρόποι, εκτός από τη γλώσσα, αξιοποιούνται σε αυτό το πολυτροπικό κείμενο; Πώς θα μπορούσαμε να το μετατρέψουμε σε μονοτροπικό; Ποιο θεωρείτε πιο αποτελεσματικό και γιατί;

Α3 Μικροσκόπιο: Χρήση – Οδηγίες

Το μικροσκόπιο είναι το σημαντικότερο όργανο των μικροβιολογικών εργαστηρίων. Χρησιμοποιείται για την οπτική παρατήρηση μικροοργανισμών και κυττάρων που λόγω του μεγέθους τους δεν είναι διακριτά με γυμνό μάτι.

1. Τοποθετούμε το μικροσκόπιο σε ένα σταθερό τραπέζι. Ρυθμίζουμε το ύψος του καδίσματός μας έτσι ώστε τα μάτια μας να φτάνουν με άνεση στο ύψος των φακών.
2. Ανοίγουμε τον διακόπτη ρεύματος του μικροσκοπίου. Η φωτεινότητα μεταβάλλεται στην επιθυμητή ένταση με την βοήθεια του ροοστάτη¹.
3. Γενικά, όσο αυξάνεται η μεγέθυνση, χρειάζεται περισσότερη ένταση φωτός, επειδή μικραίνει το άνοιγμα του οπτικού πεδίου του αντικειμενικού φακού, άρα και η δέσμη του φωτός που εισέρχεται σ' αυτόν.
4. Τοποθετούμε το παρασκεύασμα στην αντικειμενοφόρο πλάκα. Αν είναι υγρό, το καλύπτουμε με μία καλυπτρίδα. Τα παρασκευάσματα που χρησιμοποιούνται στην μικροσκόπηση συνήθως είναι χρωματισμένα με ειδικές κυτταρικές χρωστικές, έτσι ώστε να είναι ευδιάκριτα τόσο το περίγραμμα όσο και τα οργανίδια τους.
5. Αρχικά χρησιμοποιούμε τον αντικειμενικό φακό με την μικρότερη μεγεθυντική ικανότητα.
6. Μετακινούμε το παρασκεύασμα, μέχρι το φως που το διαπερνά να βρίσκεται στο μέσο της καλυπτρίδας.
7. Με το μάτι στον προσοφθάλμιο φακό εστιάζουμε κινώντας με λεπτούς χειρισμούς τους κατάλληλους κοχλίες ή μοχλούς που βρίσκονται στη βάση του μικροσκοπίου.

8. Αυξομειώνουμε την ένταση του φωτός για καλύτερη εικόνα.
9. Ψάχνουμε το παρασκεύασμα κινώντας με λεπτούς χειρισμούς τους κατάλληλους κοχλίες ή μοχλούς που βρίσκονται κάτω από το παρασκεύασμα.
10. Τοποθετούμε στο κέντρο αυτό που θέλουμε να παρατηρήσουμε και στη συνέχεια αλλάζουμε αντικειμενικό φακό τοποθετώντας τον αμέσως επόμενο σε μεγεθυντική ικανότητα. Μετακινούμε τους αντικειμενικούς φακούς, όπως κινούνται οι δείκτες ενός ρολογιού.

από Μαυρακάκη Ελ., ekfechanion.eu, 2023

¹ ρυθμιστής της έντασης του ηλεκτρικού ρεύματος

Με βάση το κείμενο, σκεφτόμαστε

1. Να επιλέξετε το σωστό:
 Η συντάκτρια του Κειμένου Α3

(α) παραθέτει κανόνες συμπεριφοράς	☐
(β) περιγράφει ένα μικροσκόπιο	☐
(γ) δίνει οδηγίες χρήσης του μικροσκοπίου	☐
2. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο Α3; Σε ποια στοιχεία του κειμένου βασίσατε την απάντησή σας;

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Ποια είναι η δομή του Κειμένου Α3;
2. Στην εικόνα του μικροσκοπίου αναγράφονται όροι που αναφέρονται

(α) στην επιστήμη της μικροβιολογίας,	☐
(β) στα μέρη της συσκευής ή	☐
(γ) στις ίδιες τις οδηγίες;	☐
3. Πώς λειτουργεί η εικόνα σε σχέση με το κείμενο;

(α) συμπληρωματικά-επεξηγηματικά ή	☐
(β) διακοσμητικά;	☐
4. Τι νομίζετε ότι είναι πιο σημαντικό για τον επικοινωνιακό στόχο του κειμένου, το γλωσσικό του μέρος ή η εικόνα και γιατί;
5. Δοκιμάστε να οπτικοποιήσετε μία από τις οδηγίες. Σε τι διαφέρει η οπτικοποιημένη οδηγία σας από την αντίστοιχη του Κειμένου Α3;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να υπογραμμίσετε το βασικό ρήμα της κάθε οδηγίας. Ποια έγκλιση, ποιος χρόνος και ποιο πρόσωπο χρησιμοποιείται;
2. Σε τι διαφέρει το σημείο 3 από τα υπόλοιπα; Θα μπορούσε να ενταχθεί σε κάποια από τις υπόλοιπες οδηγίες;
3. *μικροβιολογικά εργαστήρια, μικροοργανισμοί, κύτταρα, οπτικό πεδίο, δέσμη φωτός, ένταση φωτός, διακόπτης ρεύματος, κυτταρικές χρωστικές, οργανίδια:*
 Σε ποιες επιστήμες χρησιμοποιούνται οι παραπάνω λέξεις ή φράσεις;

Κειμενικοί τύποι – κειμενικά είδη

1. Ο κειμενικός τύπος οδηγιών-διαδικασίας συνδέεται με ποικίλα κειμενικά είδη, όπως είναι οι οδηγίες χρήσης συσκευής (Κείμενο Α3, Τετράδιο Εργασιών Α'), οι οδηγίες κατασκευής (Κείμενο Α2, Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας), οι κανόνες ή οδηγίες συμπεριφοράς σε συγκεκριμένες συνθήκες (Κείμενο Α3, Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας και Κείμενο Α2, Τετράδιο Εργασιών Α'). Ας αναζητήσουμε στα σχολικά μας εγχειρίδια και στο σχολικό μας περιβάλλον και άλλα κείμενα οδηγιών-διαδικασίας. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκουν;

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

Προθετικές φράσεις

B1 Alfred Nobel

Ο Alfred Bernhard Nobel γεννήθηκε στη Στοκχόλμη της Σουηδίας, στις 21 Οκτωβρίου 1833. Η οικογένειά του καταγόταν από τον Olof Rudbeck, την διασημότερη τεχνική ιδιοφυΐα στη χώρα τον 17ο αιώνα. Τότε η Σουηδία αποτελούσε μεγάλη δύναμη στη Βόρεια Ευρώπη. Σε ηλικία 15 ετών, ο Νόμπελ μετακόμισε με την οικογένειά του στην Αγία Πετρούπολη, όπου ο πατέρας του έκανε περιουσία ως κατασκευαστής εκρηκτικών ναρκών και μηχανοκίνητων εργαλείων.

από Νόμπελ Άλφρ., *Η ιστορία του ανθρώπου. Πίσω από τη μεγαλύτερη τιμητική διάκριση στον κόσμο*, ertnews.gr, 2020

- I. Να εντοπίσετε τις προθετικές φράσεις του κειμένου, τις συντακτικές σχέσεις τους με λέξεις ή με φράσεις του κειμένου και τον σημασιολογικό τους ρόλο.
- Μπορείτε να αφαιρέσετε τις παραπάνω προθετικές φράσεις, χωρίς να πάψουν οι προτάσεις στις οποίες ανήκουν να είναι αποδεκτές; Δοκιμάστε για καθεμιά πρόταση ξεχωριστά. Τι διαπιστώνετε; Με ποια μορφή της είναι η κάθε πρόταση απλή και με ποια επαυξημένη;
 - Οι προθετικές φράσεις που εντοπίσατε είναι συμπληρώματα ρήματος/ονόματος ή προσδιορισμοί φράσεων; Ποιος είναι ο σημασιολογικός ρόλος των προθετικών φράσεων-προσδιορισμών; Αποτελούν πλεονασμούς στο κείμενο, αφού είναι μη υποχρεωτικά συστατικά, ή δίνουν κάποιες χρήσιμες πληροφορίες; Να προβληματιστείτε σχετικά με τις προϋποθέσεις για την ενσωμάτωση μη υποχρεωτικών στοιχείων σε ένα κείμενο. Πότε την επιχειρούμε;

B2

Να εντοπίσετε τα βασικά συστατικά στις παρακάτω προτάσεις και να καταγράψετε τη σειρά τους (συντομογραφικά Υ-Ρ-Σ, Ρ-Υ-Σ κ.λπ.). Να περιγράψετε το κειμενικό πλαίσιο (περικείμενο) που καθιστά κατάλληλη τη συγκεκριμένη σειρά των συστατικών μιας πρότασης. Προβάλλεται, δηλαδή, συγκεκριμένη πληροφορία ή δεν δίνεται έμφαση σε κάποιο στοιχείο της πρότασης;

- Ο Άλαν Τιούρινγκ αποκρυπτογράφησε τον απόρρητο κώδικα των Γερμανών.
- Προκαλεί μεγάλα προβλήματα η τεχνητή νοημοσύνη.
- Έκανα στον γιο μου ένα πολύ μεγάλο δώρο για την επιτυχία του στις εξετάσεις.
- Ο Άλμπερτ Αϊνστάιν εισήγαγε τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας.
- Τα υβριδικά αυτοκίνητα καταναλώνουν ελάχιστη βενζίνη.
- Τραυματίστηκε σοβαρά άνθρωπος από ένα «αυτόνομο αυτοκίνητο», χωρίς οδηγό!
- Η αυτόματη μετάφραση είναι ένα μεγάλο επίτευγμα της πληροφορικής.
- Άλλη μια επιστημονική επανάσταση θα προκληθεί από το «διαδίκτυο των πραγμάτων».
- Ο Αϊνστάιν δεν θεώρησε την κβαντική θεωρία πλήρη περιγραφή της πραγματικότητας.

B3

I. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως απλές, ελλειπτικές ή επαυξημένες με κριτήριο τους όρους που εμφανίζονται ή παραλείπονται. Μπορεί να ανήκουν σε περισσότερες από μία κατηγορίες ανάλογα με την προσθήκη ή την παράλειψη κάποιας φράσης;

α) — Από πού κατάγεται;	στ) — Να σου γνωρίσω τη Μαρία!
— Από το Μεγάλο Χωριό, στην Ευρυτανία.	— Κι εγώ την κολλητή μου, τη Δέσποινα.
β) Φέρε μου το ποτήρι της μπίρας, πάνω πάνω.	ζ) — Αυτό θα είναι το σχολείο μας από του χρόνου.
γ) — Έρχεσαι;	— Πολύ μεγάλο! Πόσες αίδουρες έχει;
— Σε 5'.	η) Μας εντυπωσίασαν ο χημικός και ο βιολόγος.
δ) Αγόρασα σακίδιο και παπούτσια για τρέξιμο.	θ) — Ντράπηκα πολύ για λογαριασμό σου!
ε) — Χάλια φαίνεται ο προϊστάμενος.	— Εγώ πάλι καθόλου!
— Τι να έχει;	ι) — Το πάρτι είναι στις 10!
	— Εμείς θα έρθουμε, μην ανησυχείς!

2. Να διηγηθείτε/να μεταφέρετε σε πλάγιο λόγο τους διαλόγους και τις προτάσεις της άσκησης 1. Σε αυτή την περίπτωση, τι προτάσεις θα χρησιμοποιήσετε (απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες, σύνθετες);

B4 Συμβουλές για ασφαλές online gaming

Όση ανάγκη έχουν τα παιδιά από ξέγνοιαστο παιχνίδι άλλο τόσο χρειάζονται τη δική μας επίβλεψη για ασφαλές διαδικτυακό gaming. Οι περισσότερες μελέτες καταδεικνύουν ότι η ενασχόληση μια ώρα ανά μέρα με τα διαδικτυακά παιχνίδια μπορεί να δράσει εποικοδομητικά στην ευτυχία του παιδιού και στη δημιουργία νέων πολύτιμων δεξιοτήτων. Αν αυτό το χρονικό όριο ξεπερνιέται τακτικά, τα θετικά αποτελέσματα μετατρέπονται σε αρνητικά. Τι να κάνουμε, ώστε να προφυλάξουμε τα παιδιά μας από τις αρνητικές επιπτώσεις του online gaming;

1. Θεσπίζουμε όρια. Δεν επιτρέπουμε στα παιδιά να παίζουν παιχνίδια που δεν είναι κατάλληλα για την ηλικία τους. Υπάρχουν παιχνίδια εξαιρετικά βίαια που χρησιμοποιούν κακή γλώσσα και που απευθύνονται σε ενήλικες.
2. Θέτουμε χρονικά όρια χρήσης των διαδικτυακών παιχνιδιών σε συνεργασία με το παιδί.
3. Εγκαθιστούμε φίλτρα γονικού ελέγχου σε όλες τις συσκευές που συνδέονται στο διαδίκτυο. Τα φίλτρα δεν αφορούν μόνο το μπλοκάρισμα ή το κλείδωμα ακατάλληλου υλικού αλλά αποτελούν και ένα εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει στη θέσπιση συγκεκριμένων ορίων, καθώς τα παιδιά αναπτύσσονται και μεγαλώνουν.
Ας έχουμε υπόψη ότι από μόνα τους τα φίλτρα δεν είναι η λύση ή η απάντηση για την ασφάλεια των παιδιών, αλλά αποτελούν ένα καλό ξεκίνημα.
4. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να ασχολούνται με νέες δραστηριότητες και χόμπι.
Οι δραστηριότητες αυτές δεν θα περιλαμβάνουν την τεχνολογία, ενώ καλό είναι παράλληλα να ενθαρρύνουμε τις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις.
5. Αν παρατηρήσουμε συμπτώματα εθισμού, θα ήταν καλό να ζητήσουμε άμεσα βοήθεια από κάποιον ειδικό.

5 συμβουλές για ασφαλές online gaming

1. Να βρείτε α) την τροπικότητα των ρημάτων (επιστημική ή δεοντική) στο κείμενο και β) τι δηλώνεται ειδικότερα με αυτήν (κάτι βέβαιο, δυνατό, πιθανό, υποθετικό ή προσταγή, συμβουλή, παράκληση, προτροπή). γ) Πώς αξιολογείτε την επιλογή του α' αντί του β' πληθυντικού προσώπου; δ) Αν δίνατε προφορικά τις ίδιες συμβουλές σε κάποιον γνωστό σας (επικοινωνιακό συμβάν συμβουλής), πώς θα μετατρέπατε τους τροπικούς τύπους/εγκλίσεις, αν θέλατε να δώσετε την εντύπωση ότι ο ακροατής σας έχει περιθώρια επιλογής και δεν του επιβάλλετε την άποψή σας;

B5 Μήπως πρέπει να βάλουμε φρένο στην τεχνητή νοημοσύνη;

Τα σύγχρονα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης γίνονται πλέον ανταγωνιστικά προς τον άνθρωπο σε γενικές εργασίες και πρέπει να αναρωτηθούμε: πρέπει να αφήσουμε τις μηχανές να πλημμυρίσουν τα κανάλια πληροφόρησής μας με προπαγάνδα και αναλήθειες; Θα πρέπει να αυτοματοποιήσουμε όλες τις δουλειές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που μας ικανοποιούν; Θα πρέπει να αναπτύξουμε μη ανθρώπινα μυαλά που μπορεί τελικά να μας ξεπεράσουν και να μας αντικαταστήσουν; Θα πρέπει να διακινδυνεύσουμε την απώλεια του ελέγχου του πολιτισμού μας; Τέτοιες αποφάσεις δεν πρέπει να ανατίθενται σε μη εκλεγμένους ηγέτες της τεχνολογίας. Ισχυρά συστήματα τεχνητής νοημοσύνης θα πρέπει να αναπτυχθούν μόνον όταν είμαστε βέβαιοι ότι τα αποτελέσματά τους θα είναι θετικά και οι κίνδυνοι τους θα είναι διαχειρίσιμοι. Αυτή η εμπιστοσύνη πρέπει να είναι καλά αιτιολογημένη και να αυξάνεται με το μέγεθος των πιθανών επιπτώσεων ενός συστήματος.

από Κωνσταντίνης Π., *Πρόταση για εξάμηνο μορατόριουμ στην ανάπτυξη συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης*, deasy.gr, 2023

1. Στο κείμενο αναφέρονται, αφενός οι κίνδυνοι από την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και, αφετέρου, προτάσεις επίλυσης των προβλημάτων. Να εντοπίσετε ποιο είδος τροπικότητας κυριαρχεί. Πώς εξυπηρετεί τον σκοπό του κειμένου; Να ξαναγράψετε το κείμενο, ώστε να κυριαρχεί το άλλο είδος τροπικότητας. Ποιος είναι τώρα ο στόχος του κειμένου;

B6 Τι μπορούν να κάνουν τα ρομπότ-χειρουργοί

Τα ρομπότ-χειρουργοί, γνωστά και ως συστήματα ρομποτικής χειρουργικής, προσφέρουν πολυάριθμες δυνατότητες και πλεονεκτήματα στον τομέα της ιατρικής χειρουργικής. Παρακάτω περιγράφονται μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά και τι μπορούν να κάνουν:

Ακρίβεια και σταθερότητα: Τα ρομπότ-χειρουργοί μπορούν να εκτελούν χειρουργικές επεμβάσεις με εξαιρετική ακρίβεια και σταθερότητα, μειώνοντας τον κίνδυνο ανθρωπίνων λαθών.

Ελαχιστοποίηση επεμβατικότητας: Τα συστήματα ρομποτικής χειρουργικής επιτρέπουν ελάχιστα επεμβατικές επεμβάσεις (MIS), μειώνοντας την ανάγκη για μεγάλες τομές.

Αυτό οδηγεί σε μικρότερο τραύμα, λιγότερο πόνο και ταχύτερη ανάρρωση για τους ασθενείς.

Τρισδιάστατη απεικόνιση: Παρέχουν στους χειρουργούς τρισδιάστατες, μεγεθυμένες εικόνες του χειρουργικού πεδίου, βελτιώνοντας την ορατότητα και την ακρίβεια κατά τη διάρκεια της επέμβασης.

από chatgpt.com

1. Ποια τροπικότητα κυριαρχεί στο κείμενο; Πώς σχετίζεται με το περιεχόμενό του;

B7 Η πρώτη επαφή με το σύμπαν

Ο καθηγητής καθόταν μπροστά στον μαυροπίνακα, έχοντας στο χέρι του μια κιμωλία που άφηνε ίχνη μαθηματικών εξισώσεων και διαγράμματα. Οι μαθητές παρακολουδούσαν με προσήλωση, προσπαθώντας να κατανοήσουν τις περίπλοκες θεωρίες που τους παρουσίαζε. «Η επιστήμη», έλεγε, «είναι η προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τον κόσμο γύρω μας, από τα μικρότερα σωματίδια μέχρι τα απέραντα σύμπαντα. Κάθε εξίσωση, κάθε πείραμα, είναι ένα βήμα προς τη γνώση».

Η Άννα, καδισμένη στην τελευταία σειρά, ένιωθε ένα μίγμα δέους και ενθουσιασμού. Η αγάπη της για την αστροφυσική είχε ξεκινήσει από μικρή ηλικία, όταν έβλεπε τα άστρα από το παράθυρο του δωματίου της. Ήταν αποφασισμένη να γίνει κι αυτή αστροφυσικός, να εξερευνήσει τα μυστικά του σύμπαντος.

Εκείνο το βράδυ, καθώς διάβαζε το κεφάλαιο για τις μαύρες τρύπες, ένιωθε ένα περίεργο ρίγος. «Τι θα συνέβαινε, αν μπορούσαμε να δούμε μέσα σε μια μαύρη τρύπα;» σκέφτηκε. «Θα βρούμε τις απαντήσεις που αναζητούμε ή θα ανακαλύψουμε περισσότερα μυστήρια;» Η φαντασία της ταξίδεψε πέρα από τους γαλαξίες, εξερευνώντας τα άγνωστα βάθη του σύμπαντος.

από chatgpt.com

1. α) Σε ποια έγκλιση βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του Κειμένου B7;
β) Διαβάστε ξανά την τελευταία παράγραφο. Παρατηρήστε την διαφορά στη σημασία ανάμεσα στα ρήματα των προτάσεων σε εισαγωγικά και των υπόλοιπων. Ποια δηλώνουν κάτι βέβαιο και ποια κάτι δυνατό ή πιθανό;

Γραμματική της πρότασης
(ενότητα 2)

Γ. Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Γ1 Καινοτόμες λύσεις για τα αυτόνομα αυτοκίνητα

Οι ερευνητές αναπτύσσουν καινοτόμες λύσεις που όχι μόνο ελέγχουν με τρόπο πρωτόγνωρο την οδική κυκλοφορία αλλά και σχεδιάζουν την ασφαλέστερη δυνατή πορεία των αυτόνομων οχημάτων με τη βελτίωση της συμπεριφοράς τους και την αύξηση της διαισθητικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των διασυνδεδεμένων οχημάτων.

Η τεχνολογία που αναπτύσσεται καταγράφει και αναλύει οπτικά δεδομένα από κάμερες στο όχημα και συστήματα τα οποία δημιουργούν μια τρισδιάστατη εικόνα του περιβάλλοντος χώρου με την εκπομπή ακτίνων λέιζερ που προσκρούουν

σε επιφάνειες και επιστρέφουν. Το όχημα μπορεί να γνωρίζει ανά χιλιστό του δευτερολέπτου και με ακρίβεια εκατοστού ποια είναι η θέση του, όπως και η θέση των γειτονικών οχημάτων, πεζών, ποδηλατών και άλλων χρηστών του οδικού δικτύου.

Η άλλη τεχνολογική λύση έχει να κάνει με αυτό που λέμε εκτεταμένη όραση ή εκτεταμένη αντίληψη σκηνής. Το όχημα μπορεί να «δει» ένα άλλο όχημα που πλησιάζει τη διασταύρωση με μεγάλη ταχύτητα αλλά δεν φαίνεται, γιατί είναι κρυμμένο πίσω από κτίρια, να ανιχνεύσει τη συμπεριφορά ενός αυτοκινήτου που βρίσκεται μπροστά από άλλα παρεμβαλλόμενα οχήματα ή αρκετά πιο πίσω. Πιο συγκεκριμένα, παρέχει διαισθητικές πληροφορίες και προειδοποιήσεις μέσω επαυξημένης πραγματικότητας στον οδηγό, παρόμοιες με αυτές που θα έδινε ένας πραγματικός συνοδηγός αλλά ενισχυμένες, μιας και το σύστημα έχει πλήρη γνώση όλης της εξωτερικής κατάστασης κυκλοφορίας μέσα στην οποία βρίσκεται το όχημα και της εσωτερικής κατάστασης που βρίσκεται ο οδηγός.

από Καραϊσκάκη Τ., *Οχήματα με ελληνικά «μάτια» που βλέπουν πίσω από κτίρια*, Η Καθημερινή, 2023

1. Να καταγράψετε σε έναν πίνακα λέξεις και εκφράσεις του Κειμένου Γ1 που ανήκουν σε ειδικό, τεχνικό ή επιστημονικό λεξιλόγιο.
2. Ανά ομάδες προσπαθήστε να αποδώσετε τη σημασία τους εξετάζοντας τη μορφολογική δομή τους και τα συμφραζόμενα. Μπορείτε παράλληλα να αναζητείτε τους όρους σε σώματα κειμένων και να βλέπετε τη χρήση τους.

Ο πιο απλός ηλεκτροκινήτρας

Επιστήμη-Τεχνολογία (εννοιολογικός χάρτης)

Οδηγίες χρήσης

Γ2 Ωρολόγιο Ανδρόνικου Κυρρήστου

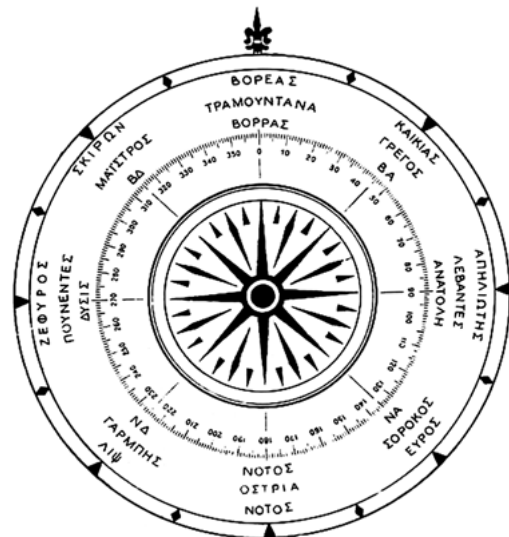
Στους βόρειους πρόποδες της Ακρόπολης, στην Πλάκα, βρίσκεται το Ωρολόγιο του Κυρρήστου ή αλλιώς οι περίφημοι Αέρηδες, ο αρχαιότερος μετεωρολογικός σταθμός στον κόσμο. Κτίσθηκε από τον αστρονόμο Ανδρόνικο από την Κύρρο της Μακεδονίας στο πρώτο μισό του Ιου αιώνα π.Χ. Οι μελετητές θεωρούν ότι ο πύργος των Ανέμων αποτελεί ένα σύνθετο επίτευγμα της αρχαίας ελληνικής τεχνολογίας, αφού όταν κατασκευάστηκε είχε τριπλή ιδιότητα: ήταν ένα πανέμορφο ανεμολόγιο, ένα ηλιακό ρολόι μεγάλης

ακριβείας και ταυτόχρονα ο μηχανισμός του εσωτερικού του συγκροτούσε ένα σύνθετο, υδραυλικό ρολόι. Είναι ένα κομψό και άρτια κατασκευασμένο πυργόσχημο οικοδόμημα με κωνική στέγη. Πρόκειται για οκταγωνικό πύργο πάνω σε τρεις βαθμίδες από πεντελικό μάρμαρο. Στο πάνω μέρος κάθε πλευράς εικονίζονται ανάγλυφα οι άνεμοι του ελληνικού ανεμολογίου, όπως είχε διαμορφωθεί από τους αρχαίους γεωγράφους, με τα σύμβολά τους και τα ονόματά τους χαραγμένα.

από Οδυσσεύς, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού & Λάζος Χρ., *Ο Πύργος των Ανέμων*, Ελληνικό Πανόραμα, 2001

1. Στο κείμενο διαβάζουμε ότι οι Αέρηδες λειτουργούσαν και ως ανεμολόγιο. Σήμερα, με τον όρο ανεμολόγιο εννοούμε ένα κυκλικό διάγραμμα με ακτίνες που δείχνουν τις ονομασίες και τις κατευθύνσεις των ανέμων. Στο ανεμολόγιο που σας δίνεται στη διπλανή εικόνα οι άνεμοι έχουν δύο ονομασίες. Η πρώτη ονομασία των Αέρηδων ανήκει στην αρχαία ελληνική. Η δεύτερη, όμως, αποτελεί λεξικό δάνειο. Να τις αναζητήσετε σε ένα λεξικό. Από ποια γλώσσα προέρχονται; Σε ποιους ιστορικούς λόγους οφείλεται αυτό;
2. Για την παραγωγή νέων λέξεων παρατηρούμε ότι χρησιμοποιούνται οι προδέσεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Σε ποιες λέξεις του παραπάνω κειμένου τις επισημαίνετε; Μας βοηθάει η πρόδεση να καταλάβουμε τη σημασία της νέας λέξης;
3. Θεωρείτε ότι ο δανεισμός λέξεων από άλλη γλώσσα φθείρει τη γλώσσα η οποία τις δανείζεται;

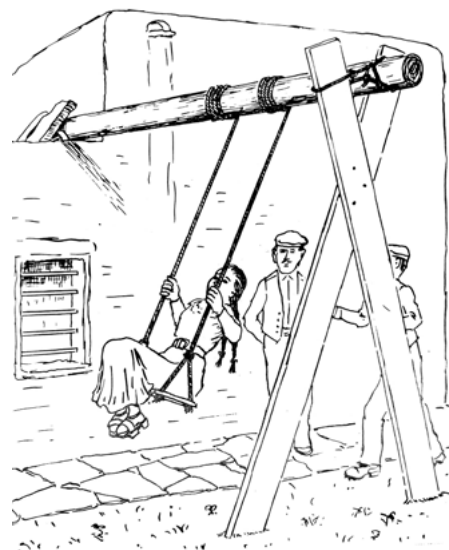
Γ3 Ο Αριστοτέλης και η Μετεωρολογία

Ο Αριστοτέλης απεκατέστησε το κύρος της «Μετεωρολογίας» καθιστώντας αυτή κλάδο γνώσεως ανεξάρτητο της Αστρονομίας και γράφοντας το πρώτο παγκοσμίως εγχειρίδιο Μετεωρολογίας, το οποίο είναι τα Μετεωρολογικά. Στο σύγγραμμά του αυτό, ο Αριστοτέλης περιλαμβάνει όλες τις υπάρχουσες κατά την εποχή του γνώσεις, τις οποίες, αφού έλεγξε και συμπλήρωσε με δικές του παρατηρήσεις και θεωρίες καθώς και με παρατηρήσεις των μαθητών του, τις κατέταξε σε ένα σύστημα. Αυτή η εργασία, μέχρι και τον 17ο μ.Χ. αιώνα, αποτελούσε το μοναδικό παγκοσμίως μετεωρολογικό εγχειρίδιο. Για τον λόγο αυτό, ο Αριστοτέλης ονομάστηκε πατέρας της Μετεωρολογίας.

από Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, oldportal.emy.gr

1. Τι σημαίνει η έκφραση *πατέρας της Μετεωρολογίας*; Γνωρίζετε άλλους «πατέρες» επιστημών;
2. *Μετεωρολογία*: ποια ξακουστή περιοχή της Ελλάδας σας θυμίζει η λέξη;
3. Από το ρήμα *αίρω*, που στα Αρχαία Ελληνικά σημαίνει «σηκώνω», προέρχεται η λέξη *μετεωρολογία* ως αντιδάνειο. Ποια σχέση έχουν οι δύο λέξεις; Συμβουλευτείτε ένα έντυπο ή ψηφιακό λεξικό, για να την ανακαλύψετε.
4. α) Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη της στήλης Α με την κατάλληλη της στήλης Β, ώστε σε κάθε σύμφραση που θα σχηματιστεί να υπάρχει μία ομόρριζη της λέξης *μετεωρολογικός*.
β) Αξιοποιώντας 3 από τις συμφράσεις να γράψετε ένα μήνυμα 60 λέξεων, για να πληροφορήσετε έναν φίλο σας για μια είδηση που μόλις μάδατε.

αίρω	A	B
	1. αιώρηση	α. αδιέξοδο
	2. ανταρσία	β. εγκληματικότητα
	3. άρση	γ. κούνιας
	4. έξαρση	δ. μετεωριτών
	5. έπαρση	ε. μετεωρολογίας
	6. επιστήμη	στ. πληρώματος
	7. πτώση	ζ. σημαίας

Σκίτσο Στ. Πολενάμη από το βιβλίο του Αντ. Τρούλλου, *Τα τραγούδια της αποκριάς και της κούνιας*

Γ4 Η ευθύνη του επιστήμονα

Η ευθύνη είναι σταυρός και προνόμιο μόνο προσωπικών όντων. Σαν αφηρημένη ενέργεια (απασχόληση, πρόγραμμα, μέθοδος) η «επιστήμη» ούτε έχει ούτε δεν έχει ευθύνη. Ευθύνη έχουν, δεν μπορούν παρά να έχουν, θέλοντας και μη έχουν τα πρόσωπα που κάνουν επιστήμη, οι επιστήμονες. [...] Άκρη δεν έχει κανενός η ευθύνη, εφόσον έγινε, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, η αιτία ν' αρχίσει να ξετυλίγεται μια σειρά πράξεων. Τον βαρύνει η τελευταία όσο και η πρώτη. Και το χειρότερο, σε τέτοιες περιπτώσεις είμαστε υπεύθυνοι όχι μόνο για ό,τι επράξαμε αλλά και για ό,τι κάποτε (προπάντων για ό,τι) παραλείψαμε να πράξουμε. Στα ηθικά όντα, όπως είναι ο άνθρωπος, σωτηρία από την ευθύνη δεν υπάρχει.

από Παπανούτσος Ε.Π., *Επιστήμη και ευθύνη*, Πρακτική Φιλοσοφία, εκδ. Δωδώνη, 1984

1. Πώς αντιλαμβάνεστε την πρόταση *Η ευθύνη είναι σταυρός και προνόμιο*;
2. Τι περιεχόμενο έχει η λέξη *ευθύνη*, όπως αυτή χρησιμοποιείται στο απόσπασμα;

Γ5 Λόγος

1. Σε ένα Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής να βρείτε δέκα ονόματα που λήγουν σε «-λογος» και δέκα επίθετα που λήγουν σε «-λογος». Η κατάληξη -λογος έχει την ίδια σημασία σε όλες τις λέξεις που σημειώσατε; Να χρησιμοποιήσετε λέξεις που ομοιοκαταληκτούν, για να γράψετε μια διαφήμιση προϊόντος ή υπηρεσίας που θα ακούγεται στον τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό της περιοχής σας.
2. Να προσδιορίσετε τη νοηματική απόχρωση των λέξεων *λόγος* και *λόγια* στις παρακάτω εκφράσεις. Πώς θα λέγατε τις ίδιες εκφράσεις σε επίσημο ύφος;
 - α) Αυτά που λείει είναι *λόγια* του αέρα.
 - β) Έβαλε *λόγια* σε όλους και έτσι τους οδήγησε σε αμοιβαία καχυποψία.
 - γ) Θα δώσεις λόγο στη δικαιοσύνη γι' αυτά που κάνεις.
 - δ) Ο *λόγος* ορισμένων σύγχρονων ποιητών είναι ιδιαίτερα υποβλητικός.
 - ε) Είχαν έναν αυταρχικό προϊστάμενο, που ο *λόγος* του ήταν πάντοτε προσταγή.
 - στ) Ο *λόγος* του για την εθνική επέτειο ήταν ιδιαίτερα συγκινητικός.
 - ζ) Προέβαλε διάφορους *λόγους* για την αδέτηση της υπόσχεσής του.
 - η) Σου δίνω τον *λόγο* μου ότι θα ασχοληθώ σοβαρά με την υπόθεσή σου.

Γ6 Ακούτε καθημερινά ότι ζούμε στην εποχή της υψηλής τεχνολογίας. Στον Εθνικό Θησαυρό Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) https://hnc.ilsp.gr/?current_page=find αναζητώντας με 1ο κριτήριο τη λέξη «υψηλή» και 2ο κριτήριο τη λέξη «τεχνολογία» ανακτάτε περιόδους λόγου. Οι δέκα πρώτες φαίνονται στην εικόνα:

Αποτελέσματα αναζήτησης	
A/A	Σελίδες: << 1 από 1 >>
1	Γι' αυτό και σκεφθήκαμε να χρησιμοποιήσουμε την <i>υψηλή τεχνολογία</i> - το ίντερνετ - για το άμα στο μέλλον".
2	Μα, πολλοί σαν κι εσάς, διανοούμενοι δεν αγαπούν, δεν ταιριάζουν με την <i>υψηλή τεχνολογία</i> .
3	Η εταιρεία που κοινοπραγματοποιεί κάθε χρόνο για την πρωτιά στον τεχνικό χώρο με την ΑΕΓΕΚ, συνήθως καταβαίνει μόνη της στους διαγωνισμούς και συνεργάζεται σχεδόν αποκλειστικά με ξένους οίκους για έργα που απαιτούν <i>υψηλή τεχνολογία</i> .
4	Μιλιά επίσης για τροποποίηση του αναπτυξιακού νόμου ώστε να ενισχύει την <i>υψηλή τεχνολογία</i> τις καινοτομίες, τα νέα προϊόντα και την αύξηση της απασχόλησης, ενώ τέλος προτείνει τη γρήγορη λύση με τις προβληματικές επιχειρήσεις που απορροφούν πόρους και στρεβλώνουν τη λειτουργία της αγοράς.
5	Σίγουρα σαν χώρα δεν μπορούμε να ανταγωνιστούμε σε τίμες την <i>Ιαπωνία</i> και σε <i>υψηλή τεχνολογία</i> την <i>Αμερική</i> αλλά αν θύλωμε μπορούμε να πάρουμε και εμείς μια θέση στον ήλιο.
6	Επιπλέον, η σύγχρονη τηλεφωνία απαιτεί εξοπλισμό τελευταίου τύπου με κομπίοιερ και τα σχετικά, <i>υψηλή τεχνολογία</i> στην οποία δεν είναι συνηθισμένοι οι άνθρωποι των εταιρειών τηλεκτιρισμού.
7	Μπήρης, πρόεδρος της "01 Πληροφορική", εταιρεία με εντυπωσιακή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, επισημαίνει ότι η αδράνεια τιμαρει όσες ελληνικές επιχειρήσεις έκαναν αξιόλογες επενδύσεις στην <i>υψηλή τεχνολογία</i> .
8	Πρακτικά θα δοθεί στις επενδύσεις εκείνες που συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής παραγωγής, ιδιαίτερα στους κλάδους εκείνους όπου παρουσιάζονται συγκριτικά πλεονεκτήματα και μπορούν να "απορροφήσουν" <i>υψηλή τεχνολογία</i> .
9	Επομένως, οι χώρες που διαθέτουν <i>υψηλή τεχνολογία</i> διαθέτουν και τα μέσα για να ασκήσουν οικονομικές πιέσεις και πολιτική επιρροή στις αναπτυσσόμενες.
10	Πρόκειται για τη δύναμη που αποκτά μια κοινωνία όταν φτάσει στο σημείο να διαθέτει <i>υψηλή τεχνολογία</i> πανίσχυρα όπλα και εργαλεία (με την ευρύτερη σημασία του όρου) που της επιτρέπουν να παρεμβαίνει στη φύση αντλώντας όσο το δυνατόν περισσότερες πρώτες ύλες.

1. Οι λέξεις που αναζητήσατε έχουν το ίδιο περιεχόμενο σε όλα τα αποτελέσματα της αναζήτησης;
2. Να αντιστοιχίσετε τα επίθετα με τα ονόματα στους πίνακες που ακολουθούν (κάθε επίθετο αντιστοιχεί σε ένα μόνο όνομα). Να προσέξετε τη συμφωνία γένους.

Πίνακας Α

Επίθετα	Ονόματα
1. ερευνητικός	α. ανακάλυψη
2. επιστημονικός	β. σύστημα
3. πρωτότυπος	γ. εκσυγχρονισμός
4. διακεκριμένος	δ. επιστήμονας
5. τεχνολογικός	ε. εφεύρεση
6. ευφυής	στ. υπόθεση

Πίνακας Β

Επίθετα	Ονόματα
1. καινοτόμος	α. δίκτυο
2. πειραματικός	β. επιστήμη
3. νευρωνικό	γ. δορυφόρος
4. τεχνητός	δ. εφαρμογή
5. τεχνικός	ε. δεδομένο
6. σύγχρονος	στ. εξοπλισμός

3. Να αναζητήσετε κι εσείς στο σώμα κειμένων του ΕΘΕΓ τα ονοματικά σύνολα που δημιουργήσατε. Να χρησιμοποιήσετε ως πρώτο κριτήριο το επίθετο και ως δεύτερο το όνομα.

Γ7 Φραστικά ρήματα

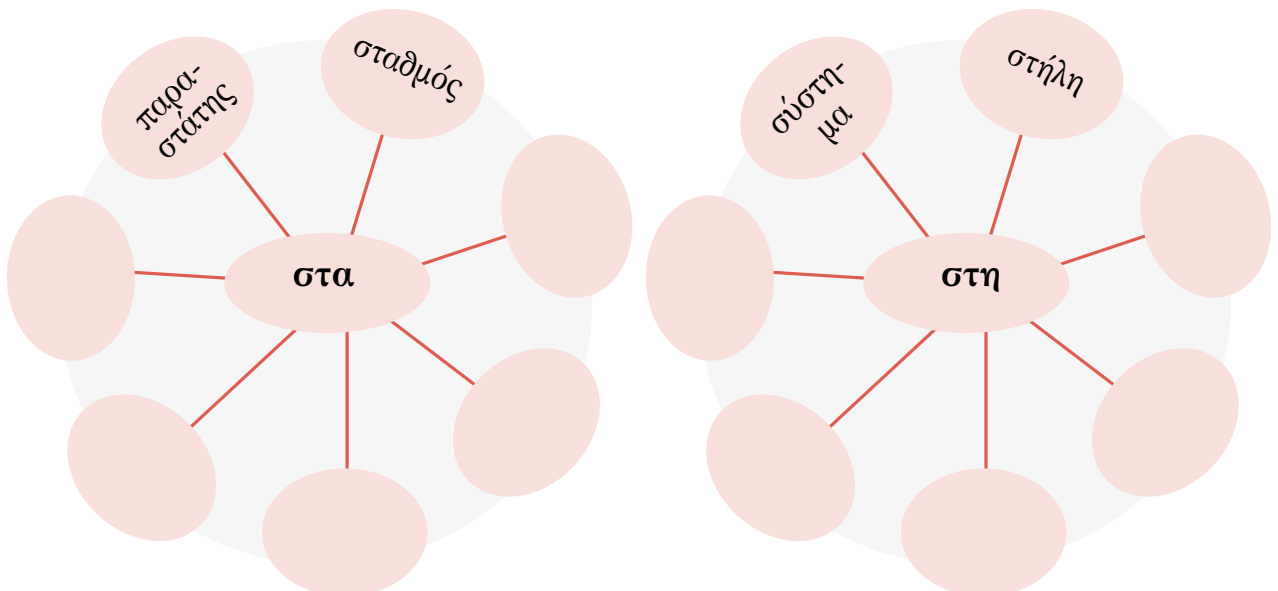
Να αντικαταστήσετε στις ακόλουθες προτάσεις τα φραστικά ρήματα, τις παγιωμένες εκφράσεις και τους ιδιωτισμούς (συμφράσεις, που το νόημά τους δεν προκύπτει από τη σημασία των επιμέρους λέξεων) με μονολεκτικά συνώνυμα. Αλλάζει κάτι στο περιεχόμενο (δηλωτικό και συνυποδηλωτικό) και το ύφος του μηνύματος εξαιτίας αυτής της αντικατάστασης; Σκεφτείτε την απάντηση στην ερώτηση αυτή, καθώς θα σας βοηθήσει να προσαρμόζετε τη μορφή των κειμένων που δημιουργείτε ανάλογα με τον αναγνώστη και την περίσταση επικοινωνίας.

- Οι επιστήμονες κάνουν λόγο για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της διατροφής μας.
- Γιατί στην επιστήμη κάνουμε εκτιμήσεις, πριν υπολογίσουμε με ακρίβεια;
- Ποια μπορεί να είναι η θέση της ποίησης σε μια κοινωνία που δείχνει να έχει ανάγκη τα βιβλία όλο και πιο λίγο;
- Αυτή την ιδέα την ακολούθησε και την έκανε πράξη.
- Έκαναν φτερά τρία δισεκατομμύρια πουλιά από τη Βόρεια Αμερική λόγω της απώλειας υδροβιοτόπων, κάτι που είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Γ8 Στο Ετυμολογικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής του J. B. Hofmann διαβάζουμε στο λήμμα *ἐπίσταμαι*:

ἐπίσταμαι (μέλλ. ἐπιστήσομαι, ἀόρ. ἠπιστήθην) «γνωρίζω», ἐπιστήμη, ἡ «τὸ ἐπίστασθαι, ἡ ἀκριβὴς καὶ πλήρης γνῶσις θεμάτων τινος, ἐπιστημονικὴ γνῶσις, ἐπιστήμη» : ἐπί + ἴσταμαι, καὶ μάλιστα πρόκειται μᾶλλον περὶ νέου σχηματισμοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἀόρ. ἐπι-στάμην· ἡ βασ. σημ. αὐτοῦ εἶναι «ἴσταμαι ἐπάνω εἰς τι, τοποθετοῦμαι καταλλήλως εἰς τι».

- Το ρήμα *ἴστημι* της αρχαίας ελληνικής γλώσσας έχει δύο μορφές της ρίζας: *στα-* και *στη-*. Με καθεμιά από αυτές να σχηματίσετε πέντε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις και να τις προσδέσετε στο παρακάτω διάγραμμα.
- Χρησιμοποιώντας λέξεις του διαγράμματος να γράψετε κείμενο 50 λέξεων σχετικό με την εκπαίδευση και τα μαθήματα στο σχολείο σας, το οποίο θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο του σχολείου.

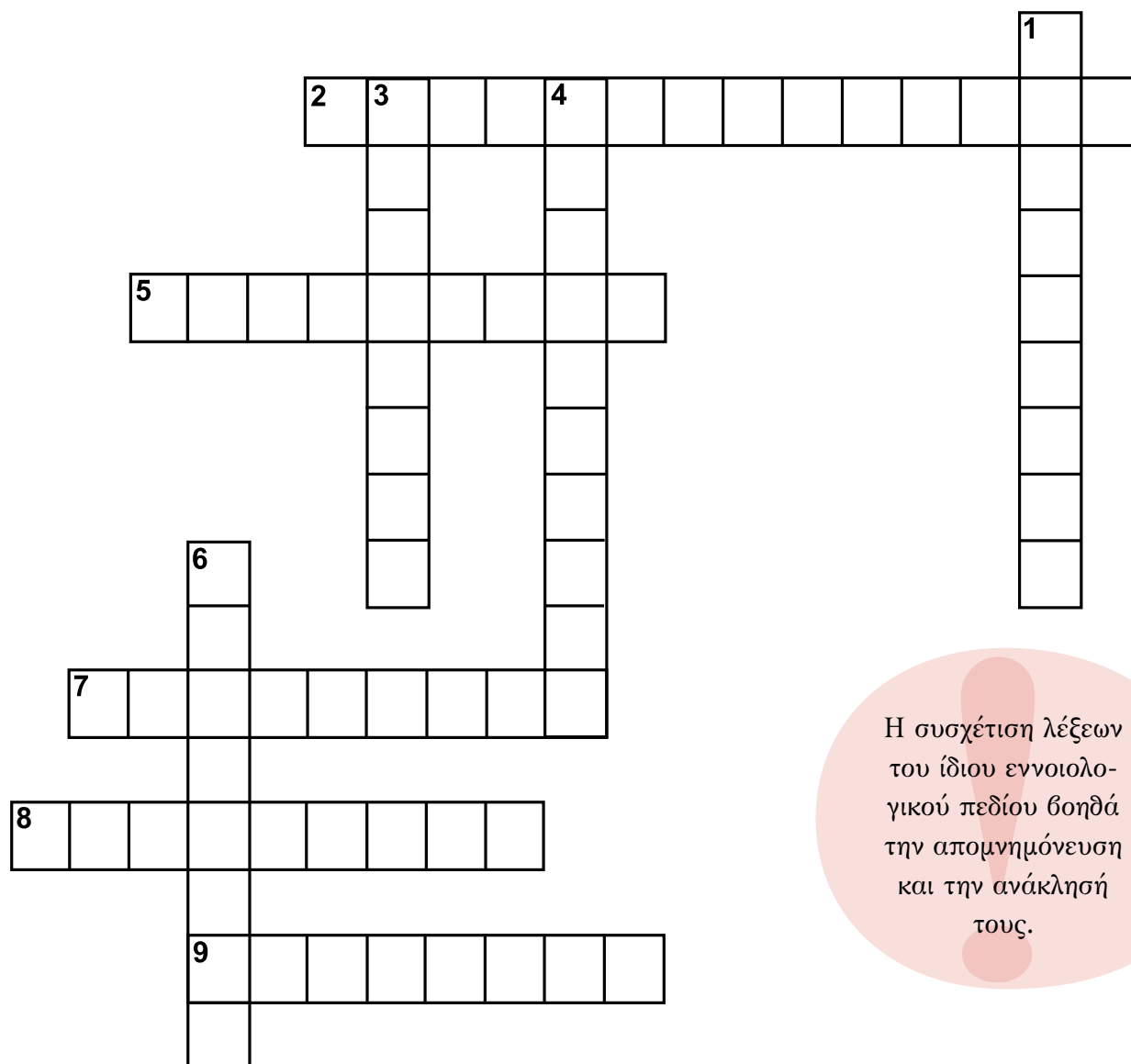

Επιστήμη (ορισμοί)

Ιστορία της Ελληνικής
γλώσσας

Γ9 Να λύσετε το σταυρόλεξο με θέμα την *επιστήμη*.

Η συσχέτιση λέξεων του ίδιου εννοιολογικού πεδίου βοηθά την απομνημόνευση και την ανάκλησή τους.

Οριζόντια

- 2. δοκιμάζω, επιχειρώ κάτι καινούργιο, εφαρμόζω θεωρητικές γνώσεις ή υποθέσεις για μελέτη ή επαλήθευση
- 5. επινοώ κάτι νέο και πρωτότυπο
- 7. λογαριάζω, συσχετίζω δεδομένα για να καταλήξω σε συμπέρασμα
- 8. επιβεβαιώνω ότι κάτι είναι ορθό, έγκυρο
- 9. παρακολουθώ, εξετάζω προσεκτικά

Κάθετα

- 1. εφαρμόζω νέες, πρωτοποριακές ιδέες ή μεθόδους
- 3. κάνω πράξη μια θεωρία, μια ιδέα
- 4. βρίσκω πρώτος τυχαία ή ύστερα από έρευνες κάτι που υπήρχε
- 6. εκτιμώ, βασίζομενος σε στοιχεία, ότι κάτι θα συμβεί

Επιστήμη-Τεχνολογία (σταυρόλεξο)

Επιστήμη-Τεχνολογία (συμφράσεις)

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

Όταν μεγαλώσω θα γίνω...

Εργασία, επάγγελμα, ελεύθερος χρόνος

Θεματική
Ενότητα

3

Α. Εξασκούμαστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Η παρακμή των Λαγκαδινών μαστόρων

Σήμερα η ομάδα των Λαγκαδινών μαστόρων, η περίφημη κομπανία, δεν υπάρχει. Λιγστοί εργάτες της οικοδομικής τέχνης έχουν μείνει στα Λαγκάδια, μα κι αυτοί δεν παρουσιάζουν τη γραφικότητα των παλιών συναδέλφων τους. Δε γίνονται πια πολύμηνα ταξίδια και δεν υπάρχουν μπουλούκια. Οι περισσότεροι από τους Λαγκαδινούς που ασκούν το επάγγελμα του οικοδόμου έχουν εγκαταλείψει τον τόπο καταγωγής τους και δουλεύουν στα αστικά κέντρα, κυρίως στην Αθήνα.

Η μεταβολή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών στα νεότερα χρόνια δεν μπορούσε να μην επηρεάσει και την ομάδα των Λαγκαδινών μαστόρων. Αν θέλαμε να μιλήσουμε χρονολογικά για την παρακμή της «μαστοράντζας», θα ήμασταν μέσα στα πράγματα, αν λέγαμε ότι η κάμψη της επαγγελματικής δραστηριότητας των Λαγκαδινών άρχισε στις αρχές του 20ού αιώνα, για να φτάσει με τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σε τέλεια σχεδόν παρακμή. Από την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα και ακόμα πιο μπροστά, οι φτωχοί των ορεινών περιοχών της Αρκαδίας, όπως άλλωστε και ολόκληρης της Ελλάδας, ζητούν μία καλύτερη τύχη στα ξένα. Η χώρα μας δεν μπορούσε να τους εξασφαλίσει τα μέσα για μία λίγο-πολύ υποφερτή ζωή. Άρχισε λοιπόν τότε η μετανάστευση προς τις ξένες χώρες. Η Αμερική -οι Ηνωμένες Πολιτείες- με τη γρήγορη ανάπτυξη της οικονομίας στάθηκε ο μόνιμος μαγνήτης για τους φτωχούς Έλληνες. Το μεταναστευτικό αυτό ρεύμα ακολούθησαν και πολλοί Λαγκαδινοί.

Ύστερα, η μετακίνηση του πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα ήταν επόμενο να πλήξει και τα Λαγκάδια. Πολλοί από τους παλιούς μαστόρους που δεν έφυγαν για το εξωτερικό κατέβηκαν σε εύφορα πεδινά μέρη και στις πόλεις, όπου είτε συνέχισαν το παλιό επάγγελμα τους είτε έγιναν γεωργοί ή εργάτες βιομηχανικοί. Η μετανάστευση και η αστυφιλία είχαν σαν αποτέλεσμα την παρακμή των Λαγκαδίων, τον οικονομικό τους μαρασμό.

Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι Λαγκαδινοί δεν γίνονται πια μόνο μαστόροι αλλά διαπρέπουν και στα γράμματα. Η ανάπτυξη της παιδείας άνοιξε νέους δρόμους για τους νέους του χωριού. Οι περισσότεροι στράφηκαν στα γράμματα. Το όνειρο των νέων δεν ήταν πια να γίνουν καλοί μαστόροι αλλά να μάθουν γράμματα και να σταδιοδρομήσουν στον κρατικό μηχανισμό ή στις τράπεζες. Εκατοντάδες είναι οι Λαγκαδινοί που σπούδασαν και απαγκιστρώθηκαν από το πατροπαράδοτο επάγγελμα. Έγιναν υπάλληλοι, δάσκαλοι, καθηγητές, δικηγόροι, δικαστές, μηχανικοί, γιατροί, έμποροι. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που διακρίθηκαν στα ανώτερα αξιώματα της πολιτείας, των τραπεζών ή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι οι Λαγκαδινοί μαστόροι, οι «μαστοροχτιστάδες» ανήκουν πια στην ιστορία. Η συνθηματική τους γλώσσα ξεχάστηκε. Ο πρωτομάστορας εξελίχθηκε τις περισσότερες φορές σε εργολάβο οικοδομικών εργασιών που αναλαμβάνει την εκτέλεση οικοδομικών έργων για λογαριασμό του. Οι μαστόροι, από συνεταιίροι που ήταν στο μπουλούκι, έγιναν μισθωτοί εργάτες, οικοδόμοι. Με άλλα λόγια, έχουν ενταχθεί στην κοινωνική πραγματικότητα της εποχής μας.

από Κωνσταντίνopoulos Χρ., *Οι Λαγκαδινοί μαστόροι*, ιδιωτική έκδοση, 1970 και *Οι παραδοσιακοί χτίστες της Πελοποννήσου*, εκδ. Μέλισσα, 1983

1. Σε ποιο φαινόμενο αναφέρεται το Κείμενο Α1; Ποια πλευρά του φαινομένου παρουσιάζει;
 - (α) τις αιτίες του
 - (β) τις συνέπειές του
2. Ποιος είναι ο κειμενικός τύπος του Κειμένου Α1, σύμφωνα με τα παραπάνω; Ποια στοιχεία του κειμένου σας οδήγησαν σε αυτό το συμπέρασμα;

Δομικά χαρακτηριστικά

- Από πόσα και ποια μέρη αποτελείται το Κείμενο Α1; Πριν απαντήσετε,
 - να δείτε ποιο είναι το θέμα της κάθε παραγράφου,
 - να προσέξετε περισσότερο την τελευταία παράγραφο. Ποιο είναι το θέμα της; Αποτελεί μέρος της εξήγησης; Ποιον πλαγιότιτλο θα της δίνετε; Για ποιον λόγο νομίζετε ότι ο συγγραφέας επέλεξε να την συμπεριλάβει στο κείμενό του;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

- Με ποιους τρόπους δηλώνεται ο χρόνος στο Κείμενο Α1;
- Σε τι διαφέρει το Κείμενο Α1 από το Κείμενο Α1 (Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας) ως προς τη χρονική βαθμίδα των ρημάτων; Πού οφείλεται αυτή η διαφορά;

A2 Συντηρητής έργων τέχνης

Θα παρακολουθήσουμε από τη σειρά «Επαγγέλματα» του συλλόγου οι Φίλοι της Μουσικής μία βιντεοσκοπημένη συνέντευξη της Κ. Μιλάνου με τίτλο: «Συντηρητής έργων τέχνης»

<https://youtu.be/2ZotdJbRxJQ?feature=shared>

- Καθώς παρακολουθείτε, να σημειώσετε με ένα ✓ ποια από τα παρακάτω στοιχεία υπάρχουν στο κείμενο. Συνδέονται αυτά τα στοιχεία με το είδος του κειμένου; Μπορείτε, αν θέλετε, να σταματάτε την αναπαραγωγή του βίντεο, όπου χρειάζεται:

(α) διαλογική μορφή	☐
(β) δύο συνομιλητές/συνομιλήτριες	☐
(γ) σταθεροί κοινωνικοί ρόλοι	☐
(δ) επικαλύψεις, διακοπές ή χάσματα στην ομιλία	☐
(ε) πληθυντικός ευγενείας	☐
(στ) χαρακτηριστικά απροσχεδιάστου προφορικού λόγου	☐
(ζ) προσωπική αφήγηση	☐
(η) ανεπίσημο ύφος	☐
- Ποιος είναι ο επικοινωνιακός στόχος της συνομιλίας;
- Να σχολιάσετε τη λειτουργία του ήχου, των εικόνων και του βίντεο στο πολυμεσικό κείμενο που παρακολουθήσατε. Με ποιον τρόπο υπηρετούν τον επικοινωνιακό του στόχο;

Δομικά χαρακτηριστικά

- Ποια είναι η δομή της συνέντευξης που παρακολουθήσατε;
- Πώς δηλώνεται η ταυτότητα της συντηρήτριας έργων τέχνης και το θέμα της συνομιλίας;
- Πώς ολοκληρώνεται το βίντεο;
- Σε τι διαφέρει ως προς τη δομή της η συνέντευξη που παρακολουθήσατε από το Κείμενο Α4 (Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας);

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Τηρούνται στο Κείμενο Α2 οι γλωσσικοί κανόνες ευγένειας;
2. Ποιους άλλους κανόνες ακολουθούν οι δύο συνομιλήτριες, ώστε η συνομιλία τους να εξελίσσεται ομαλά; Σκεφτείτε, για παράδειγμα, αν διακόπτουν η μία την άλλη, αν μιλούν ταυτόχρονα και αν δηλώνουν με κάποιον μορφασμό ή χειρονομία ότι επιθυμούν να λάβουν τον λόγο.
3. Για να αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι διακοπές σε μια συνομιλία, όπως η συνέντευξη, είναι απαραίτητο να καταλαβαίνει ο κάθε συνομιλητής πότε ο άλλος ολοκληρώνει τον λόγο του. Με ποιους τρόπους νομίζετε ότι επιτυγχάνεται αυτό; Με ποια γλωσσικά μέσα έγινε το άνοιγμα και το κλείσιμο της συνομιλίας;
4. Να σχολιάσετε τον ρυθμό ομιλίας της συντηρήτριας έργων τέχνης.

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

Β1 Συνέντευξη με τον ηθοποιό Δημήτρη Καταλειφό

«Έγινα ηθοποιός για να με αγαπήσουν και να με αποδεχτούν»

Τι σηματοδότησε η εμφάνισή σας ξανά στην Επίδαυρο;

Είναι μαγικός, υπέροχος χώρος. Ποτέ όμως δεν θεωρούσα ότι η εμφάνιση ενός ηθοποιού στο αργολικό θέατρο τον καταξιώνει, τον καθιερώνει ή τον δοκιμάζει. Πιστεύω ότι το θέατρο είναι ιερό παντού, είτε σ' ένα δωματιάκι πέντε επί πέντε, είτε σε μια μεγάλη σκηνή. Σημασία έχει αυτό που κάνεις να διαπνέεται από αγάπη και σεβασμό – στην ιδέα ότι παρουσιάζεις κάτι μπροστά σε κόσμο. Η Επίδαυρος απαιτεί τον ίδιο σεβασμό που θα δείξεις οπουδήποτε. Ώρες ώρες νιώθω ότι έχει μυθοποιηθεί και για άλλους λόγους στους οποίους δεν θέλω να αναφερθώ.

Αναφερθήκατε στην καταξίωση. Εσάς τι πιστεύετε ότι σας καταξίωσε;

Είναι μια λέξη που επίσης δεν συμπαθώ, όπως επίσης οι «πετυχημένος», «φτασμένος». Πρό-

κειται για ταμπέλες που δεν αποδίδουν την ουσία των πραγμάτων.

Ποια είναι η ουσία των πραγμάτων;

Αν αυτό με το οποίο καταπιάνεσαι έχει αγάπη, τότε κάποιος θα το εκτιμήσουν και αυτό είναι πολύ όμορφο, διότι δημιουργείται μια επικοινωνία, μια εμπιστοσύνη. Όταν ένας θεατής έρχεται να σε δει, επειδή σέβασαι αυτό που κάνεις, η επικοινωνία που αναπτύσσεται είναι ανεκτίμητη. Κάποιοι, εύκολα και πρόχειρα, το ονομάζουν «καταξίωση ή επιτυχία». Η τέχνη όμως είναι ένα πεδίο όπου συνέχεια δοκιμάζεσαι: πέφτεις, σηκώνεσαι. Έχει μια άλλη πορεία και δεν πρέπει να προσδιορίζεται με όρους επιτυχίας ή αποτυχίας ή soldout – αυτή η καινούργια καραμέλα. Στην εποχή μας υπάρχει η τάση να παίρνουν εμάς τους καλλιτέχνες και να μας κάνουν προϊόντα που πουλήσαμε ή όχι.

από Καταλειφός Δ., Έγινα ηθοποιός για να με αγαπήσουν και να με αποδεχτούν, συνέντευξη Τα Νέα, 2023

1. Να βρείτε το θέμα και το σχόλιο σε κάθε περίοδο λόγου του κειμένου.
2. Στις παρακάτω προτάσεις του κειμένου να βρείτε, όπου υπάρχουν, τα συμπληρώματα των υπογραμμισμένων ρημάτων και τα προσαρτήματα των ρηματικών φράσεων των οποίων είναι κεφαλές:
 - α) η εμφάνιση ενός ηθοποιού στο αργολικό θέατρο τον καταξιώνει
 - β) Σημασία έχει αυτό που κάνεις να διαπνέεται από αγάπη και σεβασμό
 - γ) παρουσιάζεις κάτι μπροστά σε κόσμο
 - δ) Η Επίδαυρος απαιτεί τον ίδιο σεβασμό
 - ε) έχει μυθοποιηθεί και για άλλους λόγους
 - στ) τότε κάποιος θα το εκτιμήσουν

Η τέχνη
ως επάγγελμα

Χειρωνακτικά
επαγγέλματα

3. Αφού μελετήσετε την αντίστοιχη θεωρία στο παράρτημα, να βρείτε τις συντακτικές σχέσεις των παρακάτω επιθετικών (αναφορικών) προτάσεων, να τις χαρακτηρίσετε και να βάλετε κόμμα όπου νομίζετε ότι χρειάζεται. Οι προτάσεις αυτές είναι περιοριστικές ή μη περιοριστικές;
- Οι δεύτερες αποτελούν φορείς πλεοναστικών στοιχείων στο κείμενο;
- α) *Σημασία έχει αυτό που κάνεις να διαπνέεται από αγάπη και σεβασμό*
- β) *Είναι μια λέξη που επίσης δεν συμπαθώ*
- γ) *Πρόκειται για ταμπέλες που δεν αποδίδουν την ουσία των πραγμάτων.*
- δ) *Αν αυτό με το οποίο καταπιάνεσαι έχει αγάπη*
- ε) *επειδή σέβεσαι αυτό που κάνεις*
- στ) *η επικοινωνία που αναπτύσσεται είναι ανεκτίμητη*
- ζ) *να μας κάνουν προϊόντα που πουλήσαμε ή όχι*
- η) *έχει μυθοποιηθεί και για άλλους λόγους στους οποίους δεν θέλω να αναφερθώ*
- θ) *Η Επίδαυρος απαιτεί τον ίδιο σεβασμό που θα δείξεις οπουδήποτε*

B2 Εξασκούμε σε προτάσεις

Να βρείτε τα συμπληρώματα των ρημάτων και τους προσδιορισμούς των ρηματικών φράσεων στις παρακάτω προτάσεις. Ποιοι είναι οι σημασιολογικοί ρόλοι τους; Πώς αξιολογείτε την παρουσία των προσδιορισμών στις προτάσεις αυτές;

- α) Δε βρίσκω θέση να παρκάρω.
- β) Νομίζει ότι δεν καταλαβαίνουμε τι κάνει;
- γ) Δείξε μου και μένα πώς το κάνεις αυτό τόσο καλά.
- δ) Σε θεωρώ τον καλύτερο μου φίλο!
- ε) Αναδείχτηκε ο επιστήμονας της χρονιάς στον φετινό διαγωνισμό.
- στ) Θα το βρούμε, μην ανησυχείς.
- ζ) Φοβάμαι πως έχουμε κάνει λάθος στις εκτιμήσεις μας.
- η) Βρέχει εδώ και πολλή ώρα.
- θ) Δώσε του λίγο το παιχνίδι, αυτό πίσω σου.
- ι) Η κατάλληλη διατροφή μάς εξασφαλίζει πρωτεΐνη, υδατάνθρακες και φυτικές ίνες, τουλάχιστον τρεις φορές την ημέρα.
- ια) Θα μας επισκεφτούν οι νονοί του αδελφού μου τη Μεγάλη Εβδομάδα, για να ευχηθούν και να του φέρουν λαμπάδα και δώρο.

B3 Να εντοπίσετε τον σημασιολογικό ρόλο των υπογραμμισμένων συστατικών στις ακόλουθες προτάσεις (π.χ. δράστης, δέκτης/στόχος, βίωνων, θέμα, αιτία, όργανο, σκοπός, κτήτορας). Στις προτάσεις με το ίδιο ρήμα, αλλάζουν οι σημασιολογικοί ρόλοι των αντίστοιχων φράσεων; Αν όχι, τι αλλάζει;

- α) Ξεφούσκωσε το λάστιχο! Έλα, βοήθησέ με με την τρόμπα!
- β) Ο Νίκος ξεφούσκωσε το λάστιχο του ποδηλάτου, για να μην πάει μαζί τους!
- γ) Με μία λάθος κίνηση ο Νικολάκης βούλιαξε την πλαστική του βαρκούλα.
- δ) Η πλαστική βαρκούλα του Νικολάκη βούλιαξε από μία λάθος κίνησή του.
- ε) Η φίλη μου αγχώθηκε με τις ειδήσεις που άκουσα.
- στ) Το πρόβλημα λύθηκε από τον υπεύθυνο με ένα απλό τηλεφώνημα.
- ζ) Ο υπεύθυνος έλυσε το πρόβλημα με ένα απλό τηλεφώνημα.

Γραμματική
της πρότασης
(ενότητα 3)

B4 Μια υποθετική απόφαση δικαστηρίου....

«Κατηγορούμενε, καταδικάζεσαι για υποκλοπή προσωπικών δεδομένων, μια σοβαρή παράβαση της νομοθεσίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πράξη σου παραβιάζει την εμπιστευτικότητα και την ιδιωτικότητα των ατόμων, προκαλώντας ανεπανόρθωτες ζημιές.

Η δικαιοσύνη επιβάλλει την τιμωρία σου, για να προστατεύσει τους πολίτες και να αποτρέψει παρόμοιες παρανομίες στο μέλλον».

από chatgpt.com

1. Τι περιέχει το κείμενο που διαβάσατε: δεσμεύσεις/υποσχέσεις, δηλώσεις, έκφραση συναισθημάτων διακηρύξεις ή αιτήματα/προσταγές;
2. Ποιες λέξεις-κλειδιά σας βοήθησαν στην απάντησή σας;

B5

Παρακάτω θα διαβάσετε προτάσεις που αποτελούν γλωσσικές πράξεις.

α) Να γράψετε σε ποιο είδος ανήκουν (δεσμευτικές, διακηρυκτικές, κατευθυντικές, δηλωτικές, εκφραστικές).

β) Τι δηλώνουν έμμεσα; Διαπίστωση, αίτημα, συναίσθημα, κοπλιμένο/φιλοφρόνηση, συμβουλή/οδηγία, διακήρυξη; Ποια είναι η διαφορά στην απόχρωση του νοήματος μεταξύ της άμεσης και της έμμεσης δήλωσης;

1. Πάλι ψέματα; Σε έχουμε καταλάβει πλέον.
2. Ομόρφυνες! Τι κάνεις και δε μεγαλώνεις;
3. Θα ήθελες να τα πούμε;
4. Προσλαμβάνεσαι!
5. Θα ανοίξεις τη συσκευασία, θα διαβάσεις αναλυτικά τις οδηγίες και, αν κολλήσεις κάπου, φώναξέ με.
6. — Δεν είχα διαβάσει τίποτα και πέρασα τη βάση! — Είσαι πανέξυπνος, γι' αυτό.
7. Παραλίγο να τρακάρουμε! Πρόσεχε και λίγο!
8. Μάλλον δε μιλάς σοβαρά.
9. Να 'ξερες τι έχει τραβήξει αυτός ο άνθρωπος...
10. Σε πολύ χαμηλές θερμοκρασίες βάζουμε μπροστά τον κινητήρα και περιμένουμε ένα λεπτό.
11. Μακάρι να έχεις άδικο, αλλά χλωμό το βλέπω.
12. Ας αφήσουμε τις λεπτομέρειες. Χάνουμε χρόνο. Πάμε παρακάτω.

B6 Οδηγίες από την Google στους γονείς για ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο

Ανοίξτε την εφαρμογή Family Link.

Επιλέξτε το παιδί σας.

Πατήστε Στοιχεία ελέγχου και μετά Όρια χρήσης εφαρμογών.

Επιλέξτε την εφαρμογή που επιθυμείτε.

Πατήστε Ορισμός ορίων/Ορισμός ορίου.

Επιλέξτε το χρονικό διάστημα που θέλετε να επιτρέψετε στο παιδί σας να έχει πρόσβαση στη συγκεκριμένη εφαρμογή.

Πατήστε Τέλος.

από το Κέντρο Βοήθειας της Google για την οικογένεια

Διαβάσατε συμβουλές για επίλυση προβλημάτων που οφείλονται στη χρήση του διαδικτύου.

1. Ποιοι ρηματικοί τύποι κυριαρχούν; Ποιο είδος τροπικότητας δηλώνουν; Η έγκλιση των ρημάτων δηλώνει ιεραρχική ανωτερότητα, αγένεια ή είναι ουδέτερη νοηματικά;
2. Σε ποια χρονική βαθμίδα αναφέρονται οι οδηγίες (παρελδόν, παρόν ή μέλλον);
3. Κατά τη γνώμη σας οι συγγραφείς αισθάνονται, διαπιστώνουν, δεσμεύονται, ζητούν/παρακαλούν ή καθοδηγούν;

Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Μ. Ανδρόνικος

ΓΙ Ανασκαφές στη Βεργίνα

Ι. Στις 8 Νοεμβρίου του 1977, στο προσφυγικό χωριό Βεργίνα, ένας αρχαιολόγος, πρόσφυγας κι αυτός, γεννημένος στην Προύσα της Μικρασίας το 1919, ο οποίος είχε έρθει πρωτοετής φοιτητής στη Βεργίνα το 1938 κι είχε σκάψει κοντά στον καθηγητή του στο Ανάκτορο των αρχαίων Αιγών. Και να, τώρα, μεγάλος πια, καταξιωμένος καθηγητής, με φλόγα, ένστικτο, τεράστια ανασκαφική εμπειρία και γνώσεις που είχαν μετουσιωθεί σε σοφία: «Πήρα το τσαπάκι της ανασκαφής, που έχω μαζί μου από το

1952, έσκυφα στο λάκκο και άρχισα να σκάβω με πείσμα και αγωνία το χώμα κάτω από το κλειδί της καμάρας. Ολόγυρα ήταν μαζεμένοι οι συνεργάτες μου. Συνέχισα το σκάψιμο και σε λίγο ήμουν βέβαιος. Η πέτρα του δυτικού τοίχου ήταν στη θέση της, απείραχτη, στέρια. Είναι ασύλητος! Είναι κλειστός! Ήμουν ευτυχισμένος βαθιά. Είχα λοιπόν βρει τον πρώτο ασύλητο μακεδονικό τάφο. Εκείνη τη στιγμή δεν ενδιαφερόμουν για τίποτε άλλο. Εκείνη τη νύχτα -όπως και όλες τις επόμενες- στάθηκε αδύνατο να κοιμηθώ περισσότερο από δυο τρεις ώρες».

από Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα & Ανδρόνικος Μ., *Το χρονικό της Βεργίνας*, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1997

ΙΙ. Μπήκε ο Ανδρόνικος, οι μάστορες και αργότερα εγώ, για να βοηθήσω με τα μετρήματα. Ήμουν μόλις 21 ετών, δεν δικαιούμουν να μπω! Όταν είσαι φοιτητής και υπάρχει ο δάσκαλος ως υπεύθυνος της ανασκαφής, νιώθεις ότι είναι ένα μαγικό πράγμα, αλλά δεν ξέρεις την ευθύνη.

από περιοδικό *Blue*, el.aegeanair.com, 2024

ΙΙΙ. Είχα όντως την τύχη να συμμετέχω σε συγκλονιστικές ανακαλύψεις, γιατί με διάλεξε ο δάσκαλος, ο Μανόλης Ανδρόνικος, να είμαι εκεί. Έτσι είδα τον τάφο του Φιλίππου εντελώς σχεδόν παιδί. Μετά πια, είχα την ευκαιρία εγώ η ίδια να σκάβω με τον δάσκαλο τον τάφο της Ευρυδίκης, τη Δέσποινα των Αιγών, την ολόχρυση βασίλισσα και όλα αυτά. Σπουδαία ευρήματα, αλλά τελικά δεν είναι αυτό το σημαντικό, δεν είναι αυτό που έρχεται μέσα από το χώμα το σημαντικό. Το σημαντικό, για εμένα τουλάχιστον, είναι η στιγμή που αντιλαμβάνεσαι ότι καταλαβαίνεις τι έγινε. Ότι βάζεις στη σειρά πέντε πράγματα και φτάνεις σε ένα συμπέρασμα που μπορεί να ανοίξει έναν καινούριο δρόμο. Αυτό είναι για μένα η γοητεία της ανακάλυψης. Δηλαδή, η καθαρή έρευνα...

από την εκπομπή «Ξενοδοχείο 9,58», ERTecho, 2015

1. Πώς εκφράζουν ο καθηγητής αρχαιολογίας Μανόλης Ανδρόνικος (Κείμενο Ι) και η τότε φοιτήτριά του Αγγελική Κοτταρίδη (Κείμενα ΙΙ, ΙΙΙ) τα συναισθήματά τους για την ανακάλυψη του τάφου του Φιλίππου Β΄; Βρείτε τις εκφράσεις που δείχνουν πώς τη βίωσε ο καθένας. Ποιες διαφορές παρατηρείτε ως προς το ύφος ή την επιλογή των λέξεων;

Γ2 Η φάμπρικα

Η φάμπρικα δε σταματά
δουλεύει νύχτα μέρα
και πώς τον λεν τον διπλανό
και τον τρελό τον Ιταλό
να τους ρωτήσω δεν μπορώ
ούτε να πάρω αέρα.

Δουλεύω μπρος στη μηχανή
στη θάρδια δύο δέκα
κι από την πρώτη τη στιγμή
μου στείλανε τον ελεγκτή
να μου πετάξει στο αυτί
δυο λόγια νέτα σκέτα.

Άκουσε φίλε εμικρέ
ο χρόνος είναι χρήμα
με τους εργάτες μη μιλάς
την ώρα σου να την κρατάς
το γιο σου μην το λησμονάς
πεινάει κι είναι κρίμα.

Κι εκεί στο πόστο μου σκυφτός
ξεχνάω τη μιλιά μου
είμαι το νούμερο οχτώ
με ξέρουν όλοι με αυτό
κι εγώ κρατάω μυστικό
ποιο είναι τ' όνομά μου.

Στίχοι: Σκούρτης Γ., Μουσική: Μαρκόπουλος Γ., Άλμπουμ: *Μετανάστες*, 1974

1. Να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε τις λέξεις: *φάμπρικα*, *θάρδια*, *νέτα σκέτα*, *πόστο*. Στη συνέχεια να αναζητήσετε την ετυμολογία τους στο λεξικό. Τι κοινό έχουν;
2. Να αναζητήσετε στο λεξικό επαγγέλματα το όνομα των οποίων περιλαμβάνει το θέμα της λέξης *μηχανή*.

Γ3 Η θάλασσα

Έκαμα παιχνίδι τις ανεμόσκαλες. Όσο ψηλότερα η δουλειά, τόσο πρόθυμος εγώ. Μπορεί ο θείος μου να ήθελε να παιδευτώ από την αρχή για να μετανιώσω. Από την πλύση της κουβέρτας στο ξύσιμο· από το ράψιμο των πανιών στον σχοινιών το πλέξιμο· από το λύσιμο των αρμένων στο δέσιμο. Τώρα στην τρόμπα· τώρα στον αργάτη· φόρτωμα-ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρώτος εγώ. Πρώτος; Πρώτος· τί μ' έμελλε; Μου έφτανε πως ανέβαινα ψηλά στη σταύρωση κ' έβλεπα κάτω τη θάλασσα να σχίζεται και να πισωδρομεί υποταχτική μου. Απάνω στο μεθύσι μου ακούω τη φωνή του καπετάνιου να βροντά δίπλα μου:

— Μάινα πανιά!... Μάινα και στίγγα πανιά!...[...]

— Μωρέ τι τρέχει; ρωτάω το διπλανό μου, εκεί που δέναμε τον παπαφίγκο.

— Η τρόμπα, δε βλέπεις; Ο σίφουνας!

Σίφουνας! έφριξα. Ακουστά είχα τα δάματα του· πως σαρώνει ό,τι λάχει στο διάβα του· σχίζει πανιά, ρίχνει κατάρτια, γονατίζει πλεούμενα. Τώρα τον έβλεπα με τα μάτια μου. από Καρκαβίτσας Ανδρ.,

Η θάλασσα, Τα λόγια της πλώρης, 1899

Θαλασσογραφίες

1. Στο απόσπασμα του διηγήματος να εντοπίσετε λέξεις που ανήκουν στην επαγγελματική κοινωνιολέκτο των ναυτικών.
2. Να συμπληρώσετε κατάλληλα τα πεδία στη σύνδετη αναζήτηση του ηλεκτρονικού Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής ακολουθώντας τις οδηγίες. Να βρείτε ρήματα που προέρχονται από τα ιταλικά και είναι ναυτικοί όροι. Έπαιξαν ρόλο οι επαφές των λαών στον δανεισμό λέξεων;
3. Δουλεύοντας σε ομάδες να δημιουργήσετε ένα γλωσσάρι με όρους μιας επαγγελματικής κοινωνιολέκτου που θα επιλέξετε. Συμβουλευτείτε ένα λεξικό και αποφασίστε ποιες λεξικογραφικές πληροφορίες πρέπει να συμπεριλάβετε, π.χ. ορισμούς, συνώνυμα, αντώνυμα, συμφράσεις. Να συγκρίνετε διαφορετικά λεξικά ως προς τη δόμηση του λήμματος και να συζητήσετε ποιο είναι πιο φιλικό προς τον αναγνώστη.

Γ4 Το τραγούδι της δουλειάς

Και ήθελα να τσέρω πού δερίτζει
να σ' αμπιέτω τσ έναν ώριο μακκαλούρι,
να σουγκίσει τες ίδρωτε που ρίττει τσε
πάσσο φίτσο νάχει να τραβούντι.

Και ήθελα να ξέρω πού δερίζεις
να σου στείλω ένα ωραίο μαντίλι
να σφουγγίσεις τον ιδρώτα που χύνεις και κάθε
σταγόνα να 'χει ένα τραγούδι.

1. Το απόσπασμα από *Το τραγούδι της δουλειάς* <https://www.youtube.com/watch?v=ct6UvCbS-sg> είναι στην Κατωιταλική διάλεκτο. Στη δεύτερη στήλη διαβάσετε την απόδοσή του στη νεοελληνική.
 - α) Ποιες κοινές λέξεις εντοπίζετε στις δύο μορφές της ελληνικής γλώσσας;
 - β) Γιατί υπάρχουν κοινές λέξεις και γιατί υπάρχουν διαφορές;
2. Αποτελούν οι δύο μορφές της γλώσσας «αλλοιώσεις» μιας κοινής γλώσσας-προγόνου;

Γ5 Τι δουλειές θα κάνουμε το 2030

1. Καθώς ακούτε το ακόλουθο άρθρο της *Καθημερινής* (14.09.2023), εκφωνημένο από συνθετική φωνή, στο: <https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/562616422/ti-doyleies-tha-kanoyme-to-2030/> να καταγράψετε στη στήλη ενός πίνακα τα επαγγέλματα του μέλλοντος που αναφέρονται σε αυτό. Σε μία δεύτερη στήλη να σημειώσετε επαγγέλματα του παρελθόντος που χάθηκαν ή που ασκούνται πλέον από ελάχιστους επαγγελματίες.
2. Να επισημάνετε ποιες λέξεις είναι νεολογισμοί, μεταφραστικά δάνεια ή αυτούσιες εκφράσεις από τα Αγγλικά. Για ποιον λόγο θεωρείτε ότι οι νεολογισμοί και τα δάνεια προέρχονται από τη συγκεκριμένη γλώσσα;

Γ6 Αφού δημιουργήσετε δωρεάν λογαριασμό, να αναζητήσετε στο μεγάλο γλωσσικό μοντέλο της ελληνικής γλώσσας <https://chat.ilsp.gr/login> πώς λέγεται:

- α) εκείνος που απεργεί,
 - β) εκείνος που κάνει χειρωνακτική εργασία,
 - γ) εκείνος που ασκεί ελεύθερο επάγγελμα,
 - δ) εκείνος που θέλει να εργαστεί, αλλά δεν βρίσκει δουλειά,
 - ε) εκείνος που με δική του επιλογή ζει χωρίς απασχόληση,
 - στ) η εργασία για την οποία παίρνει κάποιος μισθό,
 - ζ) η εργασία την οποία ασκούμε για προσωπική μας ευχαρίστηση.
1. Να σχολιάσετε τα αποτελέσματα. Εσείς θα απαντούσατε με τον ίδιο τρόπο; Αν διαφωνείτε ή έχετε επιφυλάξεις σχετικά με τα αποτελέσματα, πώς θα διασταυρώσετε ότι είναι σωστά;

Γ7 Να καταγράψετε φραστικά ρήματα με το ρήμα *κάνω* και το όνομα *δουλειά* (π.χ. *κάνει χροσές δουλειές*). Μπορείτε να αξιοποιήσετε τον ΕΘΕΓ θέτοντας ως κριτήρια αναζήτησης τα λήμματα *κάνω* και *δουλειά*. Ποιες άλλες εκφράσεις με το *κάνω* μπορείτε να σκεφτείτε; Ανά ομάδες να προβληματιστείτε σε ποιο υφολογικό επίπεδο μπορούν να αξιοποιηθούν.

Γ8 Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων που δίνονται στο πλαίσιο.

“
 απασχόληση, μερικός, απόσταση, συστατικός, ανεργία, δυναμικός,
 βίος, χειρωνακτικός, επαγγελματικός, ασκώ, υποβάλλω, αναθέτω
 ”

1. Η διά εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με την αποστολή του Πανεπιστημίου η οποία ανταποκρίνεται στην ανάγκη συνεχούς βελτίωσης, συμπλήρωσης και αναβάθμισης των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ατόμων.
2. Εργάζεται με πλήρη σε μια μεγάλη εταιρεία πληροφορικής.
3. Οι εργαζόμενοι που σταμάτησαν προσωρινά να εργάζονται λόγω των πυρκαγιών πήραν επίδομα
4. Η εταιρεία παρέχει ευέλικτες εργασιακές λύσεις για τους υπαλλήλους της, συμπεριλαμβανομένης της εξ εργασίας.
5. Μια επιστολή από τον προηγούμενο εργοδότη σας είναι απαραίτητη για την πρόσληψή σας.
6. Το εργατικό χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, σ' εκείνους οι οποίοι εργάζονται και ονομάζονται απασχολούμενοι και σ' εκείνους οι οποίοι δεν εργάζονται και είναι άνεργοι.
7. Η αγγειοπλαστική είναι ένα από τα αρχαιότερα επαγγέλματα που αναπτύχθηκαν στη χώρα μας.
8. Πήρε σύνταξη και δεν πια το επάγγελμα του μηχανικού.
9. παραίτηση για λόγους ευδιξίας.
10. Επέλεξε να εργαστεί με απασχόληση, για να έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο.
11. Ο εργοδότης στον υπάλληλό του μια δύσκολη εργασία, για να ελέγξει τις δεξιότητές του.
12. Ο όρος « συμβουλευτική» υποδηλώνει την επιστημονικά στηριγμένη παροχή βοήθειας στα άτομα που αναζητούν εργασία να επιλέξουν τον τομέα εκείνον στον οποίο έχουν τις περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Αντώνυμα

Εργασία
(συμπλήρωση κενών)

Ποιο συναίσθημα
προτιμώ;

Πολλές φορές δυσκολευόμαστε να θυμηθούμε ποιο ρήμα ταιριάζει με ποιο όνομα. Το να ανακαλούμε συμφράσεις μας βοηθάει.

Γ9 Να λύσετε το σταυρόλεξο με θέμα την εργασία.

Οριζόντια

2. παρέχω υπηρεσία ολόκληρη την ημέρα ή ολόκληρο το εικοσιτετράωρο (π.χ. σε φαρμακείο)
6. ο εργαζόμενος που μετέχει σε σκόπιμη αποχή από την εργασία με στόχο την ικανοποίηση αιτημάτων
8. εργάζεται για κάποιον εργοδότη έναντι μισθού
10. ασκώ ένα συγκεκριμένο επάγγελμα
11. σταδιοδρομία, επαγγελματική εξέλιξη
13. ασχολείται με τέχνη, επιστήμη, άθλημα ή άλλη δραστηριότητα για προσωπική ευχαρίστηση, από χόμπι και συνήθως περιστασιακά

Κάθετα

1. απέχει συνειδητά από κάθε εργασία
3. προσλαμβάνει και μισθοδοτεί προσωπικό
4. δεν έχει ή δεν βρίσκει δουλειά παρά τη θέλησή του
5. αποχωρώ με τη θέλησή μου από θέση ή αξίωμα
7. απασχόληση εκτός του χώρου εργασίας, κατ' οίκον ή σε απομακρυσμένα γραφεία, με χρήση των τεχνολογιών της πληροφορικής
9. περιορισμένη απασχόληση του εργατικού δυναμικού
12. οτιδήποτε απαιτείται για πλήρωση επαγγελματικής δέσης, εργασιακή απασχόληση (γνώσεις, προϋπηρεσία)
14. επαγγελματίας που ασκεί μια πρακτική τέχνη, μάστορας

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

Αγκαλιάζω την ποικιλομορφία

Ρατσισμός, μειονότητες, σεξισμός

Θεματική
Ενότητα

4

Α. Εξασκούμαστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Κοινωνικές στάσεις προς τα άτομα με ανάγκες υποστήριξης

Παρά το ότι οι κοινωνικές στάσεις προς τα άτομα με ανάγκες υποστήριξης και ειδικότερα προς τα άτομα με αναπηρία φαίνεται να βελτιώνονται, τα δεδομένα των ερευνών δείχνουν ότι συνεχίζουν να είναι κατά κύριο λόγο αρνητικές. Τα στερεότυπα για την αναπηρία συνεχίζουν να δημιουργούν προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία, οι οποίες αντικατοπτρίζονται σε αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές. Αυτές λειτουργούν ως εμπόδια στην κοινωνική ένταξη και στη συμμετοχή τους σε κοινωνικά, εκπαιδευτικά και επαγγελματικά πλαίσια.

Στο κοινωνικό πεδίο, οι αρνητικές στάσεις συνδέονται με συμπεριφορές κοινωνικής απόρριψης και διατήρησης μεγάλης κοινωνικής απόστασης από τα άτομα με αναπηρίες στη ζωή της κοινότητας, με αποτέλεσμα την κοινωνική τους περιθωριοποίηση και απομόνωση.

Στην εκπαίδευση, οι αρνητικές στάσεις τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών αποτελούν εμπόδιο στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, καθώς ορισμένοι εκπαιδευτικοί είναι απρόθυμοι να συμπεριλάβουν μαθητές με αναπηρία στην τάξη, ενώ άλλοι που τάσσονται υπέρ της συμπερίληψης μαθητών με αναπηρία χρειάζονται εκπαίδευση και υποστήριξη.

Σε σχέση με την απασχόληση, διαπιστώνεται ότι οι αρνητικές στάσεις των εργοδοτών αποδεικνύονται σημαντικό εμπόδιο στην πρόσβαση και την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

Στον τομέα της υγείας, έχει διαπιστωθεί ότι οι αρνητικές στάσεις μπορούν να δημιουργήσουν προβλήματα στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες υγείας, στη θεραπεία και τον προληπτικό έλεγχο, καθώς ορισμένοι επαγγελματίες υγείας δεν έχουν κατάλληλη κατάρτιση και ευαισθητοποίηση όσον αφορά την αναπηρία.

Όσον αφορά τη στέγαση, έχει φανεί ότι οι στάσεις του προσωπικού υπηρεσιών υποστηριζόμενης διαβίωσης και των γειτόνων είναι δυνατόν να επηρεάσουν τον βαθμό ένταξης και συμμετοχής των ατόμων με ανάγκες υποστήριξης στη ζωή της κοινότητας.

από Ασημόπουλος Χ., Μπίστας Ιωάν., easpd.eu

1. Σε ποιο κοινωνικό φαινόμενο αναφέρεται το Κείμενο Α1; Ποια πλευρά του φαινομένου εξετάζει;
2. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο Α1; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία του κειμένου.

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Ποια είναι η δομή του Κειμένου Α1; Με ποιο κριτήριο γίνεται ο χωρισμός του σε παραγράφους;
2. Να υπογραμμίσετε στο κείμενο τις ονοματικές φράσεις *οι κοινωνικές στάσεις, οι αρνητικές στάσεις, οι στάσεις*.
 - Οι φράσεις αυτές είναι το θέμα ή το σχόλιο στις προτάσεις όπου βρίσκονται;
 - Τι δείχνει αυτό για τον τρόπο της θεματικής ανάπτυξης του κειμένου; Υπάρχει ένα σταθερό θέμα ή περισσότερα θέματα που διαδέχονται το ένα το άλλο;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να εντοπίσετε στο Κείμενο Α1 παραδείγματα παθητικής σύνταξης. Ποιο γλωσσικό ύφος διαμορφώνει η χρήση της;
2. Είναι αναμενόμενο αυτό το ύφος, αν λάβετε υπόψη σας ότι το Κείμενο Α1 είναι απόσπασμα από ένα επίσημο ψηφιακό έγγραφο;

A2 Βαρδολομαίου αγίου, Νύχτα (Ιστ.): Με τον χαρακτηρισμό αυτόν έμεινε στην ιστορία η γενική σφαγή των Προτεσταντών στο Παρίσι, από τους Ρωμαιοκαθολικούς, στις 24 Αυγούστου 1572, κατά την ημέρα δηλαδή του αγίου Βαρδολομαίου, σύμφωνα με τη διαταγή του βασιλιά Καρόλου του Θ΄. [...]

Ο τερματισμός του εμφύλιου πολέμου μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών στη Γαλλία με το Διάταγμα του Σαιν-Ζερμαίν (1570) δεν έλυσε και τα προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ των δύο θρησκευτικών παρατάξεων, οι οποίες διεκδικούσαν άσκηση επιρροής στον άβουλο βασιλιά Κάρολο Θ΄. Ο διορισμός, στο συμβούλιο, του προτεστάντη ναύαρχου Γκασπάρ ντε Κολινύ και η μεγάλη επιρροή του στον βασιλιά προκαλούσε τη φανατική αντίδραση των Ρωμαιοκαθολικών. [...] Η Αικατερίνη των Μεδίκων [μητέρα του Καρόλου Θ΄] πέτυχε να πείσει τον γιο της ότι ο Κολινύ είχε οργανώσει συνωμοσία με τους Ουγενότους ηγέτες [...] και υπέδειξε την άμεση εξουδετέρωση της συνωμοσίας με τη γενική σφαγή των Ουγενότων. Ο άβουλος Κάρολος Θ΄ πείστηκε για τους κινδύνους και [...] σε συνεργασία με τον αδερφό του, τον μελλοντικό Ερρίκο τον Γ΄, και με τον δούκα Ερρίκο του Γκιζ, οργάνωσαν με μυστικότητα τη σφαγή για την αυγή της 24ης Αυγούστου. Την εκτέλεση του σχεδίου ανέλαβε ο δούκας Ερρίκος του Γκιζ, που είχε προετοιμάσει τους φανατικούς Ρωμαιοκαθολικούς στρατιώτες του και τις αναγκαίες ενέργειες για την επιτυχία του αιφνιδιασμού. Η έξοδος των φανατικών ανδρών από το Λούβρο συνδυάστηκε με την κινητοποίηση του όχλου από τις κωδωνοκρουσίες του ναού Σαιν-Ζερμαίν του Οξερούα. Ο ναύαρχος Κολινύ και περισσότεροι από 3.000 Προτεστάντες φονεύθηκαν από το φανατισμένο πλήθος. Οι σφαγές επεκτάθηκαν και στις μεγάλες πόλεις της επαρχίας, όπου υπήρχαν προτεσταντικές κοινότητες (Λυών, Ορλεάνη, Ρουέν, Μπορντώ, κ.α.) μέχρι τις 3 Οκτωβρίου, παρά τη βασιλική διαταγή για την άμεση κατάπαυση των διωγμών και των σφαγών (28 Αυγούστου).

από Φειδάς Βλ., Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse-Britannica, 1981

1. Ο συντάκτης του Κειμένου A2

(α) αφηγείται	☐	(α) ένα φαινόμενο	☐	(α) πραγματικό	☐
(β) περιγράφει	☐	(β) ένα γεγονός	☐	(β) φανταστικό	☐
(γ) εξηγεί	☐				

Να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας ανατρέχοντας στο κείμενο.

Δομικά χαρακτηριστικά

- Ποια είναι η δομή του Κειμένου A2; Είναι όλα τα δομικά του μέρη υποχρεωτικά; Πώς λειτουργεί η πρώτη παράγραφος;
- Η αφήγηση στο Κείμενο A2 είναι:

(α) ρεαλιστική	☐	(γ) αναφορική	☐
(β) ιστορική	☐	(δ) κατευθυντική	☐

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

- Ποια τυπικά γλωσσικά χαρακτηριστικά των αφηγηματικών κειμένων υπάρχουν στο Κείμενο A2;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε το γλωσσικό ύφος του κειμένου; Είναι δικαιολογημένες οι υφολογικές επιλογές του λημματογράφου;

Κειμενικοί τύποι – κειμενικά είδη

- Γιατί το παραπάνω κείμενο δεν έχει τίτλο; Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει;

A3 21η Μαρτίου 1960

ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ...

Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Το φυλετικό μίσος των Αποικιοκρατών εναντίον των Μαύρων

ΚΑΪΡΟ, Μάρτιος. (Ιδ. υπ.)– «Σφαγή των Ιθαγενών» χαρακτηρίστηκε διεθνώς η ταυτόχρονη και απρόκλητη δολοφονική επίθεση, την περασμένη Δευτέρα και Τρίτη, με αυτόματα όπλα, άρματα μάχης και... αεριωθούμενα αεροπλάνα της Νοτιοαφρικανικής Ένωσης εναντίον χιλιάδων άοπλων Ιθαγενών –ανδρών, γυναικών και παιδιών– που διαμαρτύρονταν ειρηνικά σε διάφορες πόλεις για τα αφόρητα περιοριστικά μέτρα που επιβλήθηκαν από την κυβέρνηση εις βάρος των Αφρικανών.

Η άοπλη μάζα δέχτηκε τα πυρά με κραυγές «Αφρική!» και «Ελευθερία!» και μετά από λίγο αναρίθμητα πτώματα γυναικόπαιδων και ανδρών έπεφταν στις πλατείες όπου οι σπαρακτικές κραυγές των τραυματιών που είχαν εγκαταλειφθεί για ώρες προσέδιδαν την εφιαλτική εικόνα κάποιου κύκλου της Κόλασης που περιγράφει ο Δάντης.

Παρά τους δισταγμούς των Αρχών της Νοτιοαφρικανικής Ένωσης να αποκαλύψουν την πραγματική έκταση της σφαγής, πιστεύεται ότι ο αριθμός των νεκρών υπερβαίνει τους 100 και των τραυματιών τους 250.

Οι ιθαγενείς, χωρίς να φτάσουν σε ανοιχτή επανάσταση, διαμαρτύρονταν για τους περιορισμούς μετακίνησης και εργασίας τους, καθώς και για την αβάσταχτη φορολογία των πενιχρών τους ημερομισθίων. Γενικά, η πολιτική δυσμενών διακρίσεων (Απαρτχάιντ) της κυβέρνησης έχει καταστήσει δραματική τη ζωή των 13.000.000 έγχρωμων, τους οποίους μερικοί λευκοί θέλουν να μετατρέψουν σε υποζύγια των 2.000.000 εκεί εκπροσώπων της Καυκάσιας φυλής¹. [...]

Οπωσδήποτε, η Νοτιοαφρικανική Ένωση προκαλεί την παγκόσμια συνείδηση και αποτελεί μεσαιωνικό αναχρονισμό με την πολιτική της. Και, ασφαλώς, δεν θα αφεθεί ελεύθερη να συνεχίσει το έγκλημα της γενοκτονίας εναντίον των ανυπεράσπιστων Αφρικανών.

από Εφημ. *Εμπρός*, αρ. φύλλου 329, 1960¹ της λευκής φυλής

1. Για ποιον λόγο γράφτηκε το Κείμενο A3; Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει;
2. Πώς σχετίζεται το Κείμενο A3 με την αφίσα στα αριστερά;

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Στο κείμενο υπάρχει τίτλος, υπέρτιτλος και υπότιτλος. Ποιος είναι ο πιο σημαντικός και πώς σχετίζεται νοηματικά με τους άλλους δύο;
2. Να εξετάσετε τον ρόλο της πρώτης και της τελευταίας παραγράφου του κειμένου. Είναι κάποια από τις δύο προαιρετική; Για ποιον λόγο ο συντάκτης τη συμπεριέλαβε στο άρθρο του;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να δικαιολογήσετε τους ρηματικούς χρόνους στο Κείμενο Α3. Σε τι διαφέρει η τελευταία παράγραφος από τις προηγούμενες; Πώς εξηγείται αυτή η διαφορά;
2. Να αντιστοιχίσετε τις ακόλουθες προτάσεις του κειμένου με τις σημασίες/λειτουργίες στη δεξιά στήλη:

A

α) Οπωσδήποτε, η Νοτιοαφρικανική ένωση προκαλεί την παγκόσμια συνείδηση.	1. αμφιβολία
β) Πιστεύεται ότι ο αριθμός των νεκρών υπερβαίνει τους 100.	2. βεβαιότητα

B

α) Οι σπαρακτικές κραυγές των τραυματιών [...] προσέδιδαν την εφιαλτική εικόνα κάποιου κύκλου της Κόλασης που περιγράφει ο Δάντης.	1. σχόλιο
β) Οι ιθαγενείς [...] διαμαρτύρονταν για τους περιορισμούς μετακίνησης και εργασίας τους.	2. είδηση/γεγονός

Κειμενικοί τύποι-κειμενικά είδη

1. Ο συντάκτης του Κειμένου Α3 αφηγείται:

(α) γεγονότα της εποχής του	☐
(β) γεγονότα κάποιας εποχής παλαιότερης από τη δική του	☐
2. Να επιλέξετε τα σωστά. Η αφήγηση στο Κείμενο Α3 είναι:

(α) ρεαλιστική	☐	(γ) αναφορική	☐
(β) ιστορική	☐	(δ) κατευθυντική	☐

Να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας, ανατρέχοντας στο κείμενο.

3. Σε τι θα διέφερε το Κείμενο Α3 από ένα ιστοριογραφικό κείμενο της εποχής μας για τα γεγονότα της 21ης Μαρτίου 1960 στη Νότια Αφρική; Πώς θα παρουσιάζονταν τα ίδια γεγονότα στο λήμμα μιας εγκυκλοπαίδειας;

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

B1 Συμπληρώστε την εισαγωγή της εξαρτημένης πρότασης και γράψτε τη συντακτική της σχέση με το ρήμα-κεφαλή της ανεξάρτητης. Σε όποιες περιπτώσεις έχετε περισσότερες από μία επιλογές, εξηγήστε τη νοηματική διαφορά για κάθε διαφορετική επιλογή. Δημιουργήστε και παίξτε ένα παιχνίδι ρόλων με κάποιες από τις προτάσεις της αριστερής στήλης, χωρίς να χρησιμοποιήσετε πλάγιο λόγο. Ποιες διαφορές παρατηρείτε;

Πρόταση	Σύνδεσμος	Είδος Συντακτική Σχέση με το Ρήμα
Λάβε υπόψη σου _____ δεν επιτρέπεται _____ καθυστερήσουμε.	ότι	
Δεν ξέρω _____ θα έρθουμε τελικά.	να	
Δεν βλέπω _____ τελειώνουμε σύντομα.	μήπως	
Απορώ _____ πάμε τέτοια ώρα.	που	
Φοβάμαι _____ αργήσαμε.	πού	
Δεν δέχομαι _____ παραιτηθώ.	πώς	
Αναρωτιέμαι _____ θα τα καταφέρω.	πως	
Την παρακολουδώ _____ δίνει διάλεξη.	πότε	
Ανησυχώ _____ τον βλέπω _____ στενοχωριέται.	αν	

B2 Συνέντευξη με τον Γιάννη Αντετοκούνμπο

Η πρώτη φορά που είδα μαύρο άνδρα να οδηγεί αυτοκίνητο ήταν στις ΗΠΑ. Ήμουν σοκαρισμένος, αναρωτιόμουν τι συμβαίνει εδώ. Με έκανε να αναρωτιέμαι αν η χώρα μου δίνει αρκετές ευκαιρίες σε όσους δεν είναι από εκεί, άρχισα να το σκέφτομαι αυτό.

Οι γονείς μου μας παρείχαν όσα χρειαζόμασταν. Οι γονείς μου ήταν παράνομοι, δεν μπορούσαμε να βγάλουμε ένα διαβατήριο ή ελληνική ταυτότητα. Όταν είσαι παράνομος στην Ελλάδα, ξέρεις ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να απελαθείς. Ό,τι κι αν έκαναν οι γονείς μου, το έκαναν πολύ προσεκτικά. Αν γύριζα από το σχολείο και δεν έβρισκα τη μητέρα μου σκεφτόμουν πού βρισκόταν, αναρωτιόμουν αν ήταν καλά εκείνη και ο πατέρας μου. Πολλές φορές σκέφτηκα ότι θα απελαθούν οι γονείς μου, ευτυχώς, αυτή η μέρα δεν ήρθε ποτέ. Ήταν δύσκολο και πάντα θα είναι δύσκολο να είσαι μαύρος σε μια χώρα λευκών, έρχονται στιγμές που αισθάνεσαι ότι δεν είσαι αυτός που πραγματικά είσαι.

από Αντετοκούνμπο Γ., *euronews*, 2020

1. Στο Κείμενο Β2 που διαβάσατε, οι σκέψεις του Γιάννη Αντετοκούνμπο αποτυπώνονται σε σύνδετες προτάσεις. Να εντοπίσετε τις εξαρτημένες προτάσεις και να τις ταξινομήσετε, ανάλογα με το αν στο κείμενο ισοδυναμούν με ονοματικές, επιδεδιγμένες ή επιρρηματικές/προδετικές φράσεις. Γιατί επιλέχθηκαν αυτές οι προτάσεις και όχι οι αντίστοιχες φράσεις, κατά τη γνώμη σας;
2. Τι θα έχανε το κείμενο σε νοηματικό επίπεδο, αν αφαιρούσατε τις εξαρτημένες προτάσεις που είναι προσδιορισμοί φράσεων (όχι αυτές που είναι συμπληρώματα λέξεων);

3. Υπάρχουν στο κείμενο εξαρτημένες προτάσεις εισαγόμενες με τον σύνδεσμο/συμπληρωματικό δείκτη *να*, οι οποίες θα μπορούσαν να εισαχθούν και με τον σύνδεσμο *ότι*; Αν γινόταν το δεύτερο, ποια σημασιολογική διαφορά θα υπήρχε;
4. *να το σκέφτομαι αυτό... το έκαναν προσεκτικά*: ποια συστατικά αντικαθιστούν οι αντωνυμίες; Ξαναγράψτε τις προτάσεις, χωρίς τις αντωνυμίες αλλά με τα συστατικά που αυτές αντικαθιστούν. Πώς σας φαίνεται το κείμενο χωρίς αυτές; Συνδέστε την απάντησή σας με τους μηχανισμούς συνοχής μεταξύ των προτάσεων του κειμένου. Θα χρησιμοποιούνταν αυτές οι αντωνυμίες, αν το συστατικό που αντικαθιστούν ακολουθούσε την πρόταση και δεν προηγούνταν;

B3 Στα παρακάτω παραδείγματα να εντοπίσετε τις εξαρτημένες προτάσεις, να καταγράψετε την εισαγωγή τους και να περιγράψετε τη συντακτική τους σχέση με το ρήμα ή το όνομα-κεφαλή που συμπληρώνουν ή την ονοματική φράση που προσδιορίζουν. Θα μπορούσαν κάποιες από τις προτάσεις αυτές να παραλειφθούν ως πλεοναστικές ή μη απαραίτητες;

- α) Στο αμφιδέατρο ο καθηγητής ρώτησε ποιος φοιτητής ήθελε να απαντήσει.
 β) Είναι υπερβολικός ο ισχυρισμός ότι ο γλωσσικός αποκλεισμός των γυναικών οδηγεί και σε κοινωνικό αποκλεισμό.
 γ) Το δίκαιο είναι να καταγράφεται και το δηλυκό γένος του επαγγέλματος και όχι να υποτάσσεται αυτό στο αρσενικό.
 δ) Βαρέθηκα να με κοροϊδεύουν που είμαι κοντός.
 ε) Λέγεται ότι τον μικρότερο εγκέφαλο τον έχει η φυλή των... ρατσιστών.
 στ) Μια φήμη κυκλοφορεί, ότι το αμίλητο αγόρι στη γωνία πίσω εκφοβίζεται από τη «συμμορία» της τάξης.
 ζ) Έναν αιώνα πριν στην Αμερική υπήρχε η άποψη ότι οι Έλληνες δεν ανήκαν στους λευκούς.
 η) Την ίδια εποχή οι Αμερικανοί κατηγορούσαν τους Έλληνες ότι τους έπαιρναν τις δουλειές.
 θ) Μεγάλος φόβος επικράτησε στην Αθήνα μήπως υποστούν (οι Αθηναίοι) όλα τα εγκλήματα που έκαναν εις βάρος των Μηλίων και πολλών άλλων.
 ι) Αποφάσισε επιτέλους αν θα είσαι στο πλευρό των αδύναμων ή θα υπηρετείς τους δυνατούς.
 ια) Αν παραμένουμε ρατσιστές μας προκάλεσε να αναρωτηθούμε η ομιλήτρια στο συνέδριο.
 ιβ) Ήρθε η ώρα να κάνουμε τη δικαιοσύνη πραγματικότητα για όλα τα παιδιά του θεού.
 ιγ) Ο κρατούμενος συγγραφέας αναρωτήθηκε τι να σημαίνει η επιγραφή «η εργασία απελευθερώνει».

B4 Να συμπληρώσετε τις προτάσεις στον παρακάτω πίνακα με όσους σύνδεσμους μπορείτε.

Παραδείγματα που δηλώνουν φόβο ή ανησυχία	Σύνδεσμοι
Ανησύχησα _____ ήσουν άρρωστος.	μη(ν)
Με έχει πιάσει φόβος _____ μου κλέβουν το κινητό.	μήπως
Νιώθω αγωνία _____ χάσουμε τον αγώνα.	να
Υποψιάζομαι _____ λες ψέματα.	ότι
Ήλπίζα ___ πει την αλήθεια.	που
	αν

✓ Όπου υπάρχει δυνατότητα επιλογής περισσότερων συνδέσμων, να εξηγήσετε τη σημασιολογική διαφορά που προκύπτει από τη χρήση τους.

B5 Ρατσισμός λόγω βάρους

Πέρα από όσα θεωρούμε αυτονόητα για τον ρατσισμό, υπάρχει μία μορφή ρατσισμού που τις περισσότερες φορές δε γίνεται αντιληπτή με την πρώτη ματιά: οι διακρίσεις λόγω εμφάνισης.

Ας αναλογιστούμε πόσες φορές ακούσαμε γνωστούς, συγγενείς και φίλους να παραδέχονται αρνητικά σχόλια που αφορούσαν την εμφάνισή κάποιων.

Ας σκεφτούμε πόσο επηρέασαν τη διάθεση αυτών των ανθρώπων όλα αυτά και πόσο ενίσχυσαν την ήδη μεγάλη ανασφάλειά τους. Ας αναρωτηθούμε αν όλοι έχουμε νιώσει αμήχανα κάποιες στιγμές, όταν προσβλητικά σχόλια, εκφράσεις ή γκριμάτσες, τοποθετούσαν ανθρώπους με επιπλέον βάρος στο περιθώριο.

βασισμένο σε κείμενο του ιστοτόπου ipsychologos.gr

1. Στο Κείμενο B5 που διαβάσατε τίθενται ερωτήματα σχετικά με τη στάση μας απέναντι στα υπέρβαρα άτομα. Να εντοπίσετε τα χωρία, να βρείτε την ανεξάρτητη και την εξαρτημένη πρόταση με τις οποίες δηλώνεται κάθε ερώτημα και να δηλώσετε τη συντακτική μεταξύ των δύο προτάσεων.
2. Ας αναρωτηθούμε αν όλοι έχουμε νιώσει αμήχανα κάποιες στιγμές, όταν προσβλητικά σχόλια, εκφράσεις ή γκριμάτσες, τοποθετούσαν ανθρώπους με επιπλέον βάρος στο περιθώριο. Ποια θα ήταν η μορφή του ερωτήματος στον ευθύ λόγο;
3. Αν η ανεξάρτητη πρόταση «ας αναρωτηθούμε» γινόταν «είναι άγνωστο», η εξαρτημένη πρόταση θα είχε διαφορετικό συντακτικό ρόλο. Ποια ήταν η σχέση της εξαρτημένης με την ανεξάρτητη πριν από την αλλαγή και ποια μετά; Υπάρχει νοηματική ή υφολογική διαφορά μεταξύ των δύο διαφορετικών εκδοχών;
4. Με αφορμή τα ερωτήματα αυτά, αφού χωριστείτε σε ομάδες, να παίξετε ένα παιχνίδι ρόλων, όπου θα συζητάτε μεταξύ σας για τα θέματα αυτά και θα προσπαθήσετε να δώσετε απαντήσεις: για να είναι οι απαντήσεις σας εύστοχες, θα πρέπει να μπειτε συναισθηματικά στη θέση των ατόμων για τα οποία μιλάτε.

B6 Ας περάσουμε τώρα στα παιδιά: Έρευνα που εκπονήθηκε από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας σε 1.861 παιδιά ηλικίας 10-11 ετών απέδειξε την έντονη προκατάληψη που υφίστανται τα παχύσαρκα Ελληνόπουλα.

Τα παιδιά ρωτήθηκαν ποιο παιδί θεωρούσαν το πιο δημοφιλές ανάμεσα σε έξι κατηγορίες: ένα αδύνατο παιδί, ένα παχύσαρκο, ένα παιδί με πατερίτσες, ένα σε αναπηρικό αμαξίδιο, ένα χωρίς το αριστερό του χέρι και ένα με μία ουλή στο πρόσωπο. Στη συνέχεια, κατέταξαν τις προτιμήσεις τους.

Τα αποτελέσματα ήταν συγκλονιστικά: Ποσοστό 56,4% των παιδιών, κατέταξε το παχύσαρκο παιδί στην τελευταία ή στην προτελευταία θέση, ενώ το 81,4% των παιδιών κατέταξε το αδύνατο παιδί στη θέση του πιο δημοφιλούς παιδιού.

από schoolpress.sch.gr, 2015

1. Ποια μορφή θα είχε το Κείμενο B6, αν οι ερωτήσεις του ερευνητή/της ερευνήτριας ήταν σε ευθύ λόγο; Σε ποιους θα απευθυνόταν σε αυτήν την περίπτωση; Τι θα κέρδιζε ή τι θα έχανε το κείμενο;

ΑμΕΑ και κοινωνικός αποκλεισμός (INFOΓΡΑΦΗΜΑ)

Ρατσιστική βία

Φατοφobia

B7 Να βάλετε κόμμα όπου χρειάζεται και να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

- α) Οι βασικές διακρίσεις έχουν κοινωνικά πολιτισμικά και κοινωνικά κριτήρια.
- β) Θα ήθελα το νερό να είναι από τη βρύση γιατί με πονάει ο λαιμός μου.
- γ) Έλα τώρα Δημήτρη! Δεν είναι συμπεριφορά αυτή!
- δ) Τελικά δεν μπορείς να εμπιστευέσαι κανέναν.
- ε) Το σχολείο τόνισε η διευθύντρια δεν θα δεχτεί κανένα είδος ρατσιστικής συμπεριφοράς.
- στ) Να τος και ο Δημήτρης ο παλιός συμμαθητής που σου έλεγα.

Βάζοντας σωστά το κόμμα, διευκολύνουμε τον αναγνώστη να διαβάσει αποτελεσματικότερα το κείμενο

B8 Τελεία ή άνω τελεία; Να κάνετε την κατάλληλη επιλογή και να χρησιμοποιήσετε κεφαλαία γράμματα όπου χρειάζεται.

«Ο Θεός να το κάνει πείραγμα σχόλιο ήταν και μάλιστα τελείως αθώο κι ούτε καν σχόλιο μια απλή φράση, απ' αυτές που πέφτουν βροχή σε μια κουβεντούλα μεταξύ συναδέλφων και περνούν απαρατήρητες πόσο μάλλον, όταν ειπώθηκε μέσα στη χαλαρή ατμόσφαιρα που επικρατεί ...»

B9 Να διαβάσετε προσεκτικά/εκφραστικά το παρακάτω κείμενο. α) Να εντοπίσετε τα σημεία με κόμμα και να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του. β) Να εντοπίσετε τα αποσπασματα μέσα σε εισαγωγικά και να δικαιολογήσετε τη λειτουργία τους στο κείμενο.

- Τι είναι «ρατσιστής»;
- Ρατσιστής είναι αυτός που, με το πρόσχημα ότι δεν έχει το ίδιο χρώμα δέρματος ούτε την ίδια γλώσσα ούτε τον ίδιο τρόπο να γιορτάζει με κάποιον άλλο, πιστεύει ότι είναι καλύτερος, ας πούμε ανώτερος, απ' αυτόν που είναι διαφορετικός από τον ίδιο. Επιμένει να πιστεύει ότι υπάρχουν πολλές φυλές και λέει στον εαυτό του: «Η δική μου φυλή είναι ωραία και ευγενική. Οι άλλες είναι άσχημες και κτηνώδεις».

— Δεν υπάρχει μια φυλή που να είναι καλύτερη;

— Όχι. Ορισμένοι ιστορικοί, το 18ο και το 19ο αιώνα, προσπάθησαν να αποδείξουν ότι υπάρχει η λευκή φυλή, που είναι δήθεν καλύτερη στο σωματικό και στο διανοητικό επίπεδο απ' ό,τι η υποτιθέμενη μαύρη φυλή. Εκείνη την εποχή, πίστευαν ότι η ανθρωπότητα χωριζόταν σε πολλές φυλές. Ένας ιστορικός, ο Ερνέστ Ρενάν (1823-1892), προσδιόρισε μάλιστα και τις ανθρωπίνες ομάδες που ανήκαν στην «κατώτερη φυλή»: ήταν οι μαύροι της Αφρικής, οι αυτόχθονες της Αυστραλίας και οι Ινδιάνοι της Αμερικής. Γι' αυτόν, «ο μαύρος είναι σε σχέση με τον άνθρωπο αυτό που είναι ο γάιδαρος σε σχέση με το άλογο», δηλαδή «ένας άνθρωπος που του λείπει η νοημοσύνη και η ομορφιά!». Όμως, όπως είπε ένας καθηγητής της ιατρικής ειδικός στο αίμα, «οι καθαρές φυλές, στο ζωικό βασίλειο, δεν μπορούν να υπάρξουν παρά μόνο σε πειραματική κατάσταση, στο εργαστήριο, όπως συμβαίνει με τα ποντίκια για παράδειγμα». Προσθέτει ότι «ανάμεσα σ' έναν Κινέζο, σ' έναν κάτοικο του Μάλι και σ' ένα Γάλλο υπάρχουν περισσότερες κοινωνικοπολιτιστικές παρά γενετικές διαφορές».

από Ταχάρ Μπ. Τζ., *Ο ρατσισμός όπως τον εξήγησα στην κόρη μου*, μτφρ. Βερυκοκάκη Αγγ., εκδ. Λιβάνη, 1998

Γραμματική της πρότασης
(ενότητα 4)

Γ. Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Διακρίσεις
(παιχνίδι ορισμών)

Γ1 Χωρία της Καινής Διαθήκης

- Έρχεται τότε μια γυναίκα από τη Σαμάρεια, για να βγάλει νερό από το πηγάδι. Ο Ιησούς ζήτησε από τη γυναίκα νερό να πει. Εκείνη του απάντησε: «Πώς εσύ, που είσαι Ιουδαίος, μπορείς να ζητάς από εμένα, που είμαι γυναίκα Σαμαρείτισσα να σου δώσω νερό να πιεις;» Έκανε την ερώτηση αυτή η γυναίκα, διότι οι Ιουδαίοι μισούσαν τους Σαμαρείτες και απέφευγαν κάθε επικοινωνία με αυτούς (ού γάρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις) [...] Εκείνη την ώρα ήρθαν οι μαθητές του Ιησού και απορούσαν που συνομιλούσε δημοσία με γυναίκα, πράγμα που απαγορευόταν από τις παραδόσεις των ραββίνων.

(Ευαγγέλιο Ιωάννη 4:7-9, 27)

- Έφεραν στον Ιησού παιδιά για να τα ευλογήσει· οι μαθητές όμως μάλωσαν αυτούς που τα είχαν φέρι. Όταν το είδε ο Ιησούς αγανάκτησε και τους είπε: «Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ' εμένα. Μην τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει σε ανθρώπους που είναι σαν κι αυτά».

(Ευαγγέλιο Μάρκου 10:13-14)

- Ήρθαν πολλοί τελώνες κι αμαρτωλοί και κάθισαν μαζί με τον Ιησού και τους μαθητές του στο τραπέζι. Όταν το είδαν αυτό οι Φαρισαίοι, είπαν στους μαθητές του: «Γιατί ο δάσκαλός σας τρώει με τους τελώνες και τους αμαρτωλούς;». Ο Ιησούς, που το άκουσε, τους είπε: «Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς αλλά οι άρρωστοι. Και πηγαίνετε να μάθετε τι σημαίνει, αγάπη δέλω και όχι δυσία».

(Ευαγγέλιο Ματθαίου 9:10-13)

- Έρχεται στη σύναξή σας κάποιος με χρυσά δαχτυλίδια και πολυτελή ενδύματα. Κι έρχεται κι ένας φτωχός με λερωμένα ρούχα. Αν δώσετε σημασία στον καλοντυμένο λέγοντάς του: «Κάθισε, παρακαλώ, εδώ στην καλή θέση», και στον φτωχό πείτε: «Εσύ στάσου εκεί ή κάθισε εδώ κάτω, δίπλα στο σκαμνί που βάζω στα πόδια μου», δεν μεροληπτείτε και δε γίνεστε κριτές, κάνοντας πονηρές σκέψεις;

(Επιστολή Ιακώβου, 2:2-4)

- Δεν υπάρχουν πλέον διαφορές εθνικότητας και κοινωνικής τάξης και φύλου. Δεν υπάρχει πλέον διαφορά Ιουδαίου και ειδωλολάτρη, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, άνδρας και γυναίκα. Διότι όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.

(Επιστολή Προς Γαλάτες 3:28)

1. Στα παραπάνω χωρία της Καινής Διαθήκης παρουσιάζονται ορισμένες κοινωνικές ομάδες οι οποίες σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής βρίσκονταν στα όρια της περιθωριοποίησης. Η διδασκαλία του Ιησού αντικατοπτρίζει μια άλλη οπτική. Μπορείτε να διακρίνετε τη διαφορά; Πώς διατυπώνεται λεκτικά; Να υπογραμμίσετε τις σχετικές λέξεις και εκφράσεις.

Γ2 ESSAI SUR L'INÉGALITÉ DES RACES HUMAINES*

ξεχνιέται ο Αδόλφος Χίτλερ;

αλήθεια – των αδυνάτων αδύνατο –

ποτές δεν εκατάφερα να καταλάβω

αυτά τα όντα που δεν βλέπουνε

το τερατώδες κοινό γνώρισμα τ' ανθρώπου

– το εφήμερο

της παράλογης ζωής του –

κι' ανακαλύπτουνε διαφορές

– γιομάτοι μίσος – διαφορές

σε χρώμα δέρματος φυλή

θρησκεία

Εγγονόπουλος Ν., *Στην κοιλάδα με τους ροδόνες*, εκδ. Ίκαρος, 1978

*δοκίμιο περί ανισότητας των ανθρωπίνων φυλών

1. Να καταγράψετε στον πίνακα που ακολουθεί μορφές ρατσισμού/διακρίσεων που εντοπίζετε στο Κείμενο Γ2 και στα χωρία της Καινής Διαθήκης (Κείμενο Γ1).

Μορφές ρατσισμού	Κριτήρια	Παραδείγματα-εκφράσεις

Ελληνικά μειονοτικά σχολεία

Γ3 Οι Μη Χαμένες Πατρίδες

<https://vimeo.com/1105183583/b021206a36?share=copy>

Αποσπάσματα από το πολυβραβευμένο ντοκιμαντέρ *Οι Μη Χαμένες Πατρίδες* για τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης σε σκηνοθεσία Ευτυχίας Φράγκου. Την πρωτότυπη μουσική υπογράφει η Ευανδία Ρεμπούτσικα και το μοντάζ η Χριστίνα Βαμβακά.

1. Στο ντοκιμαντέρ αυτό, που αναφέρεται στο μεγαλύτερης έκτασης πογκρόμ στη σύγχρονη ιστορία που πραγματοποιήθηκε εν καιρώ ειρήνης, ακούγονται από τους πρωταγωνιστές οι εκφράσεις:
- α) *Η Τουρκία είναι πατριός μου και η Ελλάδα είναι μητριά μου. Κι εμείς είμαστε μετέωροι.*
Να αναζητήσετε σε λεξικό τις σημασίες που έχουν οι λέξεις *πατριός* και *μητριά*. Πώς χρησιμοποιούνται στο συγκεκριμένο γλωσσικό περιβάλλον; Τι μπορεί να εννοεί η ομιλήτρια;
- β) *Εδώ τουρκόσπορος κι εκεί γκισούρης* (εδώ: Ελλάδα, εκεί: Τουρκία)
Ποια πικρία του ομιλητή δηλώνεται με αυτή την έκφραση; Ποιο είναι το κοινό συναίσθημα των δύο ομιλητών, που κάποτε αποτελούσαν μέλη της ελληνικής μειονότητας της Κωνσταντινούπολης; Πώς φαντάζεστε ότι αντιμετωπίστηκαν στις δύο χώρες, ώστε να μιλούν με αυτό τον τρόπο;
2. Στο τέλος του ντοκιμαντέρ παρακολουθούμε το ταξίδι ενός ξεριζωμένου Ρωμιού που επιστρέφει μετά από 46 χρόνια στην Κωνσταντινούπολη, για να δει το σπίτι του συντροφιά με τον εγγονό του. Σε 50-60 λέξεις να γράψετε στο προσωπικό σας ημερολόγιο πώς θα νιώδατε, αν σας ανάγκαζαν να εγκαταλείψετε την πατρίδα σας και το σπίτι σας λόγω οργανωμένων επιδέσεων εναντίον της μειονότητας στην οποία ανήκετε.

Γ4 **στερεότυπο:** να αναζητήσετε στο λεξικό (έντυπο ή ηλεκτρονικό) την αρχική σημασία της λέξης. Πώς συνδέεται με τη σημερινή της χρήση;

Γ5 Ετεροδιόρθωση

Σε δραστηριότητα ετεροδιόρθωσης, έχετε αναλάβει τη διόρθωση του γραπτού ενός συμμαθητή σας σε σχέση με τα ζητήματα της συμπερίληψης και του κοινωνικού αποκλεισμού στην κοινωνία μας. Στο παρακάτω απόσπασμα του κειμένου του πρέπει να αντικαταστήσετε τις εσφαλμένες λέξεις με τις εξής: *περιθωριοποίηση, ετερότητα, εξαίλιψη, αλληλοβοήθεια, ένταξη.*

Η εκπαίδευση επιβάλλεται να οπλίζει τους νέους με τις αρετές και τις δεξιότητες που χρειάζονται για την εξαφάνιση των κάθε λογής διακρίσεων. Για τον λόγο αυτό, η διαχείριση της ποικιλομορφίας των αναγκών των μαθητών στην τάξη και της διαφοράς αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για κάθε εκπαιδευτικό. Τα συγκεκριμένα ζητήματα είναι οικουμενικά, γεγονός που σημαίνει πως η ανθρωπότητα θα πρέπει ενωμένη και με την αλληλοσυγκάλυψη των ατόμων να προσπαθήσει να τα αντιμετωπίσει.

Ωστόσο, χρήσιμο είναι να τονιστεί ότι, πέρα από την εκπαίδευση και την πολιτεία, κάθε άνθρωπος σε ατομικό επίπεδο οφείλει να συμβάλει στην καταπολέμηση της ανισότητας και του ρατσισμού, καθώς ο ολόπλευρα καλλιεργημένος άνθρωπος, που σέβεται τον συνάνθρωπο, αγωνίζεται για την επίλυση προβλημάτων, όπως είναι η καταδυνάστευση των μειοψηφιών, ο αποκλεισμός και η απόσταση ατόμων και ομάδων. Για την αντιμετώπιση παρόμοιων προβλημάτων, όπως γνωρίζουμε από την ιστορία, μεμονωμένα άτομα αυτοθούλως ή ως επικεφαλής ομάδων έχουν παραγάγει σημαντικό έργο: θυμόμαστε από την ιστορία τον Χένρι Μοργκεντάου, που, ως πρόεδρος της διεθνούς Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων, πρόσφερε τιτάνιο έργο στην εσωτερική των ξεριζωμένων Μικρασιατών στην Ελλάδα.

(κείμενο από τη συγγραφική ομάδα)

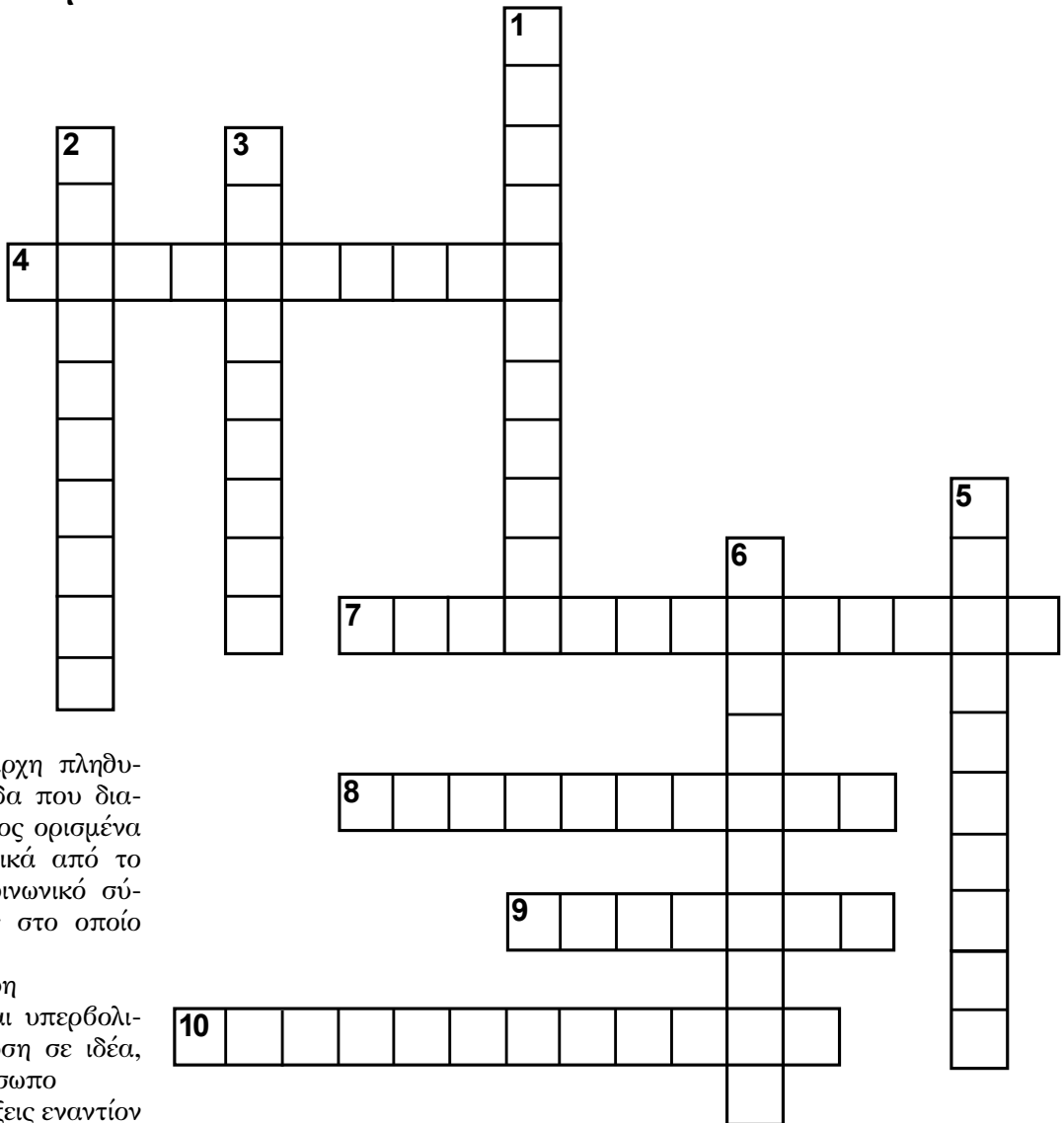
Γ6 Να αντιστοιχίσετε κάθε ρήμα της στήλης Α με ένα όνομα της στήλης Β, ώστε να σχηματίσετε συμφράσεις.

A	B
α) καταρρίπτω	1) μειονότητες
β) γεφυρώνω	2) διακρίσεις
γ) διαχειρίζομαι	3) ανισότητες
δ) ενσωματώνω	4) την πολυμορφία
ε) εξαλείφω	5) τα δικαιώματα
στ) υπερασπίζομαι	6) στερεότυπα

Γ7 Αφού επαναλάβετε στην τάξη σας τους ρηματικούς χρόνους, να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα. Προσοχή στη χρήση του λ!

Παροντικός χρόνος	Παρελθοντικός συνοπτικός χρόνος	Όνομα
προσβάλλω		παραβολή
επιβάλλω		υποβολή
	ανέβαλα	αμφιβολία
	μετέβαλα	
συμβάλλω		

Π12 Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να λύσετε το σταυρόλεξο με θέμα τον ρατσισμό.

Οριζόντια

4. μη κυρίαρχη πληθυσμιακά ομάδα που διαφέρει ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο/κράτος στο οποίο εντάσσεται

7. αλληλεγγύη

8. άκριτη και υπερβολική προσήλωση σε ιδέα, θεωρία, πρόσωπο

9. βίαιες διώξεις εναντίον εθνικών, θρησκευτικών ή φυλετικών μειονοτήτων

10. έλλειψη ανοχής για κάθε αντίθετη άποψη

Κάθετα

1. αρνητική προδιάθεση, στάση απέναντι σε πρόσωπα ή ομάδες, που βασίζεται σε στερεότυπες πεποιθήσεις και όχι σε πραγματικά χαρακτηριστικά

2. προκατασκευασμένη, απλουστευτική και υπεργενικευμένη σύλληψη, σχετική με τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας ομάδας ατόμων, μιας κατάστασης

3. η ταυτόχρονη παρουσία

5. αποδίδω σε κάποιον έναν βαρύ χαρακτηρισμό επηρεάζοντάς τον καθοριστικά

6. η παρουσία με πολλές/διαφορετικές μορφές

Μειονότητες-πλειονότητες
(συμπλήρωση κενών)

Μήπως εγώ είμαι εσύ; Συγκρούσεις και Διαλεκτική

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

*Καταπάτηση ελευθεριών και ανθρωπίνων
δικαιωμάτων, πόλεμος και ειρήνη*

Θεματική
Ενότητα

5

Α. Εξασκούμεστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Καλάβρυτα: Άνθρωποι και σκιάς

<https://www.eliasgiannakakis.com/el/εργο/ντοκιμαντέρ/μεγάλο-μήκος/καλάβρυτα-άνθρωποι-και-σκιάς#video2>

Παρακολουθήστε δύο σύντομα αποσπάσματα από την ταινία με τίτλο «Καλάβρυτα: Άνθρωποι και σκιάς» του Ηλία Γιαννακάκη.

1. Σε ποιο κινηματογραφικό είδος (π.χ. κωμωδία, μιούζικαλ, ντοκιμαντέρ, ταινία δράσης, επιστημονικής φαντασίας, μυστηρίου) ανήκει η συγκεκριμένη ταινία; Γνωρίζετε κάποια από τα χαρακτηριστικά του;
2. Σε ποιο γεγονός αναφέρεται η ταινία; Τι είδους γεγονός είναι;
3. Ποια στοιχεία των εικόνων και των αφηγήσεων σας πείθουν ότι τα γεγονότα που εξιστορούνται είναι πραγματικά;
4. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά των δύο αποσπασμάτων:

Χαρακτηριστικά	1ο απόσπασμα	2ο απόσπασμα
έγχρωμη φωτογραφία		
ασπρόμαυρη φωτογραφία		
βιωματική σχέση του αφηγητή με τα γεγονότα		
μαρτυρίες		
βίντεο-ιστορικό ντοκουμέντο		
ρεαλιστική αφήγηση		
προσωπική, βιωματική αφήγηση		
χρήση παροντικού χρόνου που αναφέρεται στο παρελθόν		
βιογραφικά στοιχεία προσώπου		
πολυτροπικότητα/πολυμεσικότητα		

5. Συνδέονται τα χαρακτηριστικά αυτά με το κειμενικό είδος της ταινίας;

Α2 Μη ποτέ κανείς ξεχάσει τα Καλάβρυτα

[...] Στις 9 του Δεκέμβρη εισβάλλουν οι ναζίδες στα Καλάβρυτα: Μηχανοκίνητα, Προσταγές. Της μπότας το βαρύγδουπο πήγαινε-έλα. Κόπηκε το γέλιο των παιδιών. Πάγωσαν οι μανάδες. Μπήκαν οι κάτοικοι στα σπίτια τους. Μπήκανε στα σπίτια και οι ναζίδες. Αναταράχτηκε η Καλαβρυτινή πολιτεία. Τι δέλουμε τόσο πολλοί Γερμανοί;

Και ξημέρωσε η 13 του Δεκέμβρη με βουερές κωδωνοκρουσίες. Αγνώριστες οι μελωδικές Καλαβρυτινές καμπάνες. Τώρα καλούσανε γενικό συναγερμό. Αποφράδα ημέρα.

Προσταγές απαντώντες: Να συναχτούνε όλοι οι κάτοικοι στο Σχολείο. Να χωριστούν οι άντρες από 14 χρόνων και απάνω. Οι γυναίκες και τα παιδιά να κλειδωθούνε χωριστά. Να πορευτούν οι άντρες έξω από τα Καλάβρυτα. Και το ερώτημα: Για πού μας τραβάνε; Η πορεία σταματάει. Κανείς δεν ξέρει τίποτα.

— Φωτιά, φωτιά! Καίνε τα Καλάβρυτα... Αλάλιασαν οι γυναίκες βλέποντας νά 'ρχεται η φωτιά.

— Ανοίχτε μας. Οι πόρτες δεν ανοίγουν. Να σώσουμε τα παιδιά. Τα πετάνε από παράθυρα. Ξάφνου ακούνε πολυβολισμούς.

— Α, έφτασαν οι αντάρτες. Έρθανε τα παλικάρια να μας λευτερώσουν, επί τέλους! Η φωτιά όμως τις περιζώνει. Μέσα στον εκκωφαντικό αλαλαγμό οι πόρτες άνοιξαν. Να ανοίξουμε και στους άντρες.

— Πού είναι οι άντρες; Πού τους έχουν πάει; Ξεχύθηκαν όλες στα γύρω.

— Πού είναι οι άντρες μας;

— Τρεχάτε δύσμοιρες, εδώ είναι. Εδώ είναι όλοι τους. Όλοι σκοτωμένοι. Όλοι. Χίλια τριακόσια κορμιά σωριάστηκαν σε χρόνο μηδέν, θερισμένα σαν τα στάχνα που ξεπέχουνε. Χίλιοι τριακόσιοι άνθρωποι κείτονταν στο χώμα νεκροί, ασάλευτοι. Ασάλευτοι και [οι] ωροδείχτες της εκκλησίας, να δείχνουν ες αεί την ώρα της θυσίας: Απόγεμα, ώρα 3 παρά 34 λεπτά.

Πώς περιγράφεται η αλλοφροσύνη τούτες τις ώρες; Τί έγινε όταν όρμησαν οι γυναίκες και τα παιδιά ψάχνοντας για τον άντρα, για το γιό, για τον άλλο γιό, για τον πατέρα, για τον αδερφό, για τον άλλον αδερφό, για το γείτονα, το συμμαθητή, το φίλο, το συνάνθρωπο! Τι έγινε κατόπι; Τι έγινε όταν νύχτωσε; Τι έγινε την άλλη μέρα;

Τι κι αν σπεύσανε να εξαφανιστούν οι Γερμανοί, να προφτάσουνε στο Φύρερ τους το μαντάτο: Διαταγή εξετελέσθη.

Αλήθεια, ποιος Αισχύλος θα ιστορίσει τούτη την «Τραγωδία της Θυσίας»;

Ω! μη, μη ποτέ κανείς ξεχάσει τα Καλάβρυτα του '43.

από Κουτσοχέρας Γ., *Καλάβρυτα του '43*, εκδ. Βασιλείου, 1983

1. Τι είδους κείμενο είναι το παραπάνω; Σε τι διαφέρει από το Κείμενο Α1 (Τετράδιο Εργασιών) και από το Κείμενο Α1 (Ενότητα 2, Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας) ως προς το ύφος και την αφήγηση; Για να απαντήσετε, μπορείτε να λάβετε υπόψη σας την τροπικότητα (τη χρήση προτροπικής υποτακτικής), τα σημεία στίξης, τις ερωτήσεις και τη λειτουργία τους σε σχέση με τις γλωσσικές πράξεις.

Στεφανίδου: Η πρώτη
Ελληνίδα αλεξιπτωίστρια

Ο λόγος του Σθενελαΐδα

A3 Οι πρώτοι κάτοικοι της Αυστραλίας σάς καλούν να τους γνωρίσετε

Ο πολιτισμός των πρώτων κατοίκων της Αυστραλίας είναι ο παλαιότερος του κόσμου που διατηρείται μέχρι σήμερα, σύμφωνα με μελέτη από διεθνή ομάδα ακαδημαϊκών.

Αυτόχθονες Αυστραλοί είναι οι Ιθαγενείς και οι κάτοικοι των Νήσων Torres Strait, οι οποίοι αποτελούν μόλις το 3% του πληθυσμού της χώρας, με βάση την απογραφή του 2011.

Η πλειοψηφία των αυτόχθονων Αυστραλών έζησε τις καταπιεστικές πολιτικές που επέφερε ο Ευρωπαϊκός αποικισμός το 1788, οι οποίες οδήγησαν σε μια σειρά διακρίσεων κατά των παραδοσιακών ιδιοκτητών της γης, με καταστροφικές συνέπειες στα δικαιώματά τους και στην επιβίωση των παραδόσεων, του πολιτισμού και των γλωσσών.

Μάλιστα οι νόμοι της δήθεν «προστασίας» που εισήχθησαν και από τις έξι Πολιτείες της Αυστραλίας μεταξύ 1867 και 1911 αποσκοπούσαν στην απομόνωση και τον διαχωρισμό των Αβοριγίνων αλλά και στην αφομοίωση των παιδιών που ήταν μιγάδες.

Γνωστά και ως η «Κλεμμένη Γενιά», παιδιά Ιθαγενών χωρίστηκαν από τους γονείς τους και δόθηκαν σε ιδρύματα ή ανάδοχες οικογένειες για να «εξευρωπαϊστούν». Οι πολιτείες είχαν τη δύναμη να αποφασίσουν πού θα ζουν οι Αυτόχθονες, ακόμα και αν θα παντρευτούν.

Πριν από την ευρωπαϊκή εποίκηση, υπήρχαν περίπου 250 γλώσσες που μιλούσαν οι αυτόχθονες. Η

ομιλία τους όμως περιορίστηκε σε μεγάλο βαθμό μέχρι τη δεκαετία του 1970. Μια πρόσφατη έκθεση διαπιστώνει ότι μόνο 120 γλώσσες αυτόχθονων επιβιώνουν σε κάποια μορφή, οι περισσότερες είναι υπό εξαφάνιση και μόνο 13 έως 18 από τις γλώσσες αυτές είναι ακόμη σε ενεργό χρήση.

Μέχρι τη δεκαετία του 1960, οι Αβορίγινες και οι κάτοικοι των Νήσων Torres Strait δεν είχαν δικαίωμα ψήφου ούτε πρόσβαση σε κρατικά κοινωνικά επιδόματα ή κάποιου είδους ιατρική ασφάλιση. Το 1962 ήταν η πρώτη φορά που δόθηκε στους αυτόχθονες δικαίωμα ψήφου για τις ομοσπονδιακές εκλογές. Μόνο όταν πραγματοποιήθηκε το δημοψήφισμα του 1967 κατάφεραν οι Πρώτοι Αυστραλοί να γίνουν επίσημα μέρος του εθνικού πληθυσμού. Σε εκείνο το δημοψήφισμα, πάνω από το 90% των ερωτηθέντων ψήφισαν «ναι» σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Ο Paul Keating ήταν ο πρώτος Αυστραλός πρωθυπουργός που το 1992 μίλησε δημοσίως για την αδικία που υπέστησαν οι Αυτόχθονες Αυστραλοί από τους Ευρωπαίους: «Τους πήραμε την γη τους, φέραμε ασθένειες και το αλκοόλ, κάναμε φόνους και πήραμε τα παιδιά από τις μητέρες τους», παραδέχτηκε. Αργότερα, το 2007, ο Kevin Rudd προσέφερε και την λεγόμενη «Επίσημη Απολογία».

Το 2001 ιδρύθηκε ο οργανισμός «Συμφιλίωση Αυστραλία» με στόχο τη συμφιλίωση των ιθαγενών Αυστραλών και των μη γηγενών. Αλλά ακόμα και σήμερα η αλληλεπίδραση μεταξύ ιθαγενών Αυστραλών και μη είναι ελάχιστη. Είναι στο χέρι όλων αυτό να αλλάξει.

από Chien-Yu Wang Am., Apostolou P., & Emm. Papaemmanouil, *Οι πρώτοι κάτοικοι της Αυστραλίας σας καλούν να τους γνωρίσετε*, sbs.com.au, 2022

1. Ποιος είναι ο επικοινωνιακός στόχος του παραπάνω κειμένου, σύμφωνα και με τον τίτλο του;

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Μπορείτε να εντοπίσετε τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του Κειμένου Α3;
2. Ποια γεγονότα-σταθμοί στην ιστορία των ιθαγενών της Αυστραλίας αναφέρονται στο κείμενο; Με ποιον τρόπο συμβάλλουν στην οργάνωση του κειμένου;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να εντοπίσετε στο Κείμενο Α3 την εναλλαγή μεταξύ παρελθοντικών και παροντικών χρόνων. Πώς συσχετίζεται με τη δομή του κειμένου (με τις δομικές ενότητες του ή με τα οργανωτικά του σχήματα: π.χ. σχήμα ορισμού, σχήμα χρονικού άξονα κ.λπ.);
2. Ποιος είναι ο στόχος του τίτλου; Πώς το αντιληφθήκατε;

Κειμενικοί τύποι - κειμενικά είδη

1. Η αφήγηση στο Κείμενο Α3 είναι (α) ρεαλιστική ή (β) ιστορική; Πριν απαντήσετε, να επισημάνετε το κειμενικό είδος.
2. Το Κείμενο Α3
 - (α) δίνει πληροφορίες για τους Αβορίγινες
 - (β) προτρέπει να μάθουμε περισσότερα για τους Αβορίγινες
 - (γ) χρησιμοποιεί την αφήγηση, για να εξηγήσει συγκεκριμένες καταστάσεις (εξηγητική ιστορική αφήγηση)
 - (δ) όλα τα παραπάνω.

Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας με στοιχεία του κειμένου.

Καταπάτηση δικαιωμάτων των κοριτσιών

Ινδιάνοι

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

Β1 Τρίτος Παγκόσμιος Πόλεμος

Γ΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ονομάζεται μια πιθανή μελλοντική τρίτη παγκόσμια στρατιωτική σύγκρουση μετά τον Α΄ και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο όρος χρησιμοποιείται τουλάχιστον από το 1941.

Οι περισσότεροι θεωρούν ότι μια τέτοια σύγκρουση θα ξεπεράσει τους προηγούμενους παγκόσμιους πολέμους τόσο σε έκταση όσο και σε καταστροφικές συνέπειες.

Στα τέλη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου άρχισε η ανάπτυξη και χρήση πυρηνικών όπλων από τις υπερδυνάμεις, με σκοπό τους να έχουν το «πάνω χέρι» στην ισχύ απέναντι στις αντίπαλες δυνάμεις. Μέχρι τώρα, οι πόλεμοι δεν σταμάτησαν ποτέ, αλλά, ευτυχώς δεν χρησιμοποιήθηκαν πυρηνικά όπλα, παρά μόνον σε δοκιμές, ίσως γιατί οι επιστήμονες ανάγκασαν τους ηγέτες των μεγάλων δυνάμεων να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος της καταστροφής που θα συνέβαινε σε όλον τον πλανήτη.

Ήδη πριν από το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπήρχε η κοινή πεποίθηση ότι ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918) ήταν ο «πόλεμος που θα έβαζε τέλος σε όλους τους πολέμους» και πίστευαν ότι αν μια παγκόσμια σύγκρουση είχε γίνει τόσο θανατηφόρα, ήταν απίθανο να συμβεί σε παρόμοια κλίμακα στο μέλλον.

Με το ξέσπασμα του Ψυχρού Πολέμου το 1945 και την εξάπλωση της τεχνολογίας των πυρηνικών όπλων, μια τρίτη παγκόσμια σύγκρουση έμοιαζε πιο πιθανή από ποτέ. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, στρατιωτικοί αναλυτές σε πολλές χώρες προέβλεπαν την πιθανότητα να ξεσπάσει ο Γ΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Άλλα σενάρια έκαναν λόγο για συμβατικό πόλεμο ενώ άλλα για περιορισμένο ή ολοκληρωτικό πυρηνικό πόλεμο.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, διατυπώθηκε ένα δόγμα που ονομαζόταν Αμοιβαία Εξασφαλισμένη Καταστροφή, σύμφωνα με το οποίο μια παγκόσμια πυρηνική αντιπαράθεση θα κατέστρεφε σίγουρα όλη την ανθρωπινή ζωή στον πλανήτη.

Η πιθανολογούμενη απόλυτη καταστροφή της ανθρωπότητας μπορεί να ενθάρρυνε τόσο τους Αμερικανούς όσο και τους Σοβιετικούς ηγέτες να αποφύγουν ένα τέτοιο γεγονός, διατηρώντας κάποια ισορροπία που έγινε γνωστή ως «η ισορροπία του τρόμου».

από Γ΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Wikipedia

(Μπορείτε να ακούσετε και το τραγούδι "Τρίτος παγκόσμιος", σε μουσική Μ. Λοΐζου και στίχους Γ. Νεγρεπόντη: <https://www.youtube.com/watch?v=i2FCSd4f2LI>)

1. Να σημειώσετε τα συστατικά των προτάσεων του κειμένου με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση του χρόνου.
2. Να συνδέσετε την απάντησή σας με τον κειμενικό τύπο στον οποίο ανήκει το κείμενο, όπως και με τους μηχανισμούς συνοχής μεταξύ των προτάσεων και των ενοτήτων στα κείμενα του τύπου αυτού.

Β2 Στα παρακάτω χωρία:

α) να βρείτε τους προσδιορισμούς με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση του χρόνου και της αιτίας και

β) να τους αντικαταστήσετε με άλλη ισοδύναμη φράση, όπως στο παράδειγμα.

Μπορείτε να κάνετε τροποποιήσεις και στο υπόλοιπο απόσπασμα, αρκεί να μην αλλοιώνεται το νόημα.

Είναι καλό να είμαστε σε θέση να δηλώνουμε την ίδια πληροφορία με διαφορετικούς τρόπους, ώστε τα κείμενά μας να έχουν εκφραστική ποικιλία και να δηλώνουν λεπτές αποχρώσεις των σημασιών.

Παράδειγμα: εξαρτημένη πρόταση

Από φόβο μήπως δεν προλάβει,

αίτια (προδετική φράση)

ήρθε πολύ πριν αρχίσει η παράσταση.

χρόνος (επιρρηματική πρόταση)

Μετατροπή:

Επειδή φοβήθηκε μήπως δεν προλάβει, ήρθε πολύ πριν από την έναρξη της παράστασης.

αίτια (επιρρηματική πρόταση)

χρόνος (προδετική φράση)

- α) Λόγω της μεγάλης επιτυχίας της η παράσταση θα συνεχιστεί και τον επόμενο μήνα.
- β) Αφού διαβάζεις τόσες μέρες, δε θα έπρεπε να έχεις τελειώσει;
- γ) Δεν μπορέσαμε να κοιμηθούμε από τις φωνές τους!
- δ) Φτάσαμε στο αεροδρόμιο τα ξημερώματα!
- ε) Πάλι θα αργήσουμε; Στο τέλος, δεν θα μας δέλει κανένας, τόσο συνεπείς που είμαστε!
- στ) Αφού το σκέφτεσαι τόσο, άσ' το. Δεν σε ενδιαφέρει πραγματικά.
- ζ) Ταξιδεύοντας σε τόσα μέρη άνοιξε το μυαλό μου. Να το κάνεις κι εσύ όσο είναι καιρός.
- η) Εκεί που περπατούσα, τον είδα απέναντί μου. Δεν τον γνώρισα αμέσως, και δικαιολογημένα, από τα τόσα χρόνια που είχαν περάσει.
- θ) Βρες εσύ λύση, μιας και τα ξέρεις όλα!
- ι) Έχει μεγάλο άγχος, γιατί από πέρσι του φόρτωσαν πολλά επιπλέον καθήκοντα.

B3 Παρακολουθήσατε μία πολεμική ταινία, ελληνική ή ξένη. Σας εντυπωσίασε το περιεχόμενο της και το αναδιηγείστε σε κάποιον/-α φίλο/-η σας, καθώς επιθυμείτε να μοιραστείτε μαζί του τα συναισθήματά σας και να δημιουργήσετε ανάλογα συναισθήματα σε εκείνον/εκείνη. Εφόσον πρόκειται για αφηγηματικό κείμενο, θα χρησιμοποιήσετε δομές με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση του χρόνου και της αιτίας.

B4 Τα παρακάτω παραδείγματα αποτελούνται από ανεξάρτητες προτάσεις που δε συνδέονται μεταξύ τους συντακτικά. Μεταξύ τους όμως λανθάνει (κρύβεται) μια σχέση (αιτία, σκοπός, αποτέλεσμα, προϋπόθεση, χρόνος, τόπος, τρόπος, εναντίωση). Πρέπει να την ανακαλύψετε και να τη συνδέσετε ανάλογα, όπως στο παράδειγμα. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχουν πάνω από μία λύσεις.

- α) Πήρε το μαχαίρι και τον τροχό. Ακόνισε το μαχαίρι.
- β) Μελετάς επιπόλαια. Είναι πιθανό να μη γράφεις καλά στις εξετάσεις.
- γ) Φτάσαμε στην κεντρική πλατεία της πόλης. Πήραμε το λεωφορείο για το χωριό μας.
- δ) Ψωνίσαμε 5 κιλά ντομάτες. Η μαμά μας θα φτιάξει γεμιστά.
- ε) Φέρεσαι απαράδεκτα. Μάλλον θα τιμωρηθείς.
- στ) Είχα μεγάλη αγωνία. Τελικά τα πήγα καλά.
- ζ) Το αστεροσκοπείο προέβλεψε πολυήμερη κακοκαιρία. Θα μείνουμε μέσα μέχρι νεωτέρας.
- η) Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αθήνα. Ήρθα για λίγο στη Ναύπακτο αλλά μένω πια μόνιμα εδώ.
- θ) Θα πετύχεις στη ζωή. Διακρίνεσαι για την αγωνιστικότητά σου.
- ι) Αρκετά παιδιά εγκαταλείπουν το σχολείο. Δουλεύουν στους δρόμους. Είναι πολύ φτωχά.

Παράδειγμα:

Το φαγητό δεν του άρεσε. Σηκώθηκε από το τραπέζι.

(σχέση αιτίας-αποτελέσματος)

Μετατροπή:

Το φαγητό δεν του άρεσε και γι' αυτό σηκώθηκε από το τραπέζι.

Επειδή δεν του άρεσε το φαγητό, σηκώθηκε από το τραπέζι.

Θυμηθείτε ότι η αλληλουχία μεταξύ των εκφωνημάτων (προτάσεων) ενός κειμένου δεν επιτυγχάνεται μόνο με συνοχικούς μηχανισμούς, αλλά και με τη σύνδεση των νοημάτων του, μέσω της γνώσης του θέματος του κειμένου και του πολιτισμικού πλαισίου από τον αναγνώστη (συνεκτικότητα).

B5 Στα ακόλουθα παραδείγματα θα βρείτε προδετικές φράσεις με τις προδέσεις με και για με διάφορους σημασιολογικούς ρόλους. Να τους εντοπίσετε και να αντιστοιχίσετε τα παραδείγματα στην αριστερή στήλη με τους σημασιολογικούς ρόλους τους στη δεξιά.

Παράδειγμα:

Θα μας τρελάνεις με τη συμπεριφορά σου:

αιτία (επειδή η συμπεριφορά σου είναι παράλογη/απαράδεκτη)

1. Θα ανταμειφθείς για τον κόπο σου.
2. Ξεκινάμε αύριο για το νησί.
3. Χάλασε το αυτοκίνητό μου. Θα πάω στη δουλειά με ταξί.
4. Πού πας με τέτοιο καιρό; Τρελάθηκες;
5. Δεν θα σε γνωρίσουν με τα χάλια που έχεις. Κάνε μπάνιο και φόρεσε καθαρά ρούχα.
6. Είναι κουραστικός. Συνέχεια μας μιλάει για τη φοβερή του καριέρα.
7. Μαγείρευα τις σουπιές με το μελάني τους για μεγαλύτερη νοστιμιά.
8. Πουκάμισο είναι αυτό που πήρες; Ούτε για σφουγγαρόπανο δεν κάνει!
9. Θα πάμε για φαγητό με τα πόδια και θα γυρίσουμε αργά με ταξί.
10. Δυστυχώς η νεανική παραβατικότητα έχει ξεφύγει. Μιλάμε για πολλά περιστατικά την εβδομάδα.

- a. τόπος/τοπική κατεύθυνση (τοπικός στόχος)
- β. μέσο ή όργανο
- γ. αιτία
- δ. αναφορά/δέμα
- ε. τρόπος
- στ. εναντίωση
- ζ. σκοπός

B6 Στα παρακάτω παραδείγματα να αντιστοιχίσετε σωστά τους προσδιορισμούς της στήλης Α με τους σημασιολογικούς ρόλους τους στη στήλη Β. Να βρείτε ποια λέξη προσδιορίζουν. Τα περισσότερα παραδείγματα περιέχουν περισσότερους από έναν προσδιορισμούς.

A

1. Λόγω της συγκέντρωσης διαμαρτυρίας ο συρμός θα περάσει από το Σύνταγμα χωρίς στάση.
2. Δίχως χρήματα ξέχνα τις σπουδές στο εξωτερικό.
3. Πέραν και από τη γιαγιά. Έχει να σε δει μέρες.
4. Άσ' το σήμερα, δεν είναι η κατάλληλη στιγμή. Θα μιλήσουμε τις επόμενες μέρες για το περιστατικό.
5. Θα ανάψω μια λαμπάδα ίσαμε το μπόι σου!
6. Αντί του πρωθυπουργού θα παραστεί στο δείπνο ο υπουργός εξωτερικών.
7. Πάμε περίπτερο για παγωτό;
8. Εξαιτίας της ασθένειάς του είναι ανίκανος για εργασία και ζει με επιδόματα.
9. Είστε υποχρεωμένοι να είστε συνεπείς με τις προδεσμιές. Διαφορετικά, θα διακόψουμε τη συνεργασία μας.
10. — Θέλετε να μας συνοδεύσετε στην εκδρομή;
— Μετά χαράς!

B

- a. τρόπος
- β. χρόνος (χρονικό σημείο, διάρκεια)
- γ. τόπος (τοπικό σημείο, διέλευση, τοπικό όριο)
- δ. αιτία
- ε. σκοπός
- στ. προϋπόθεση
- ζ. αναφορά
- η. αντικατάσταση

Κάποιες προτάσεις έχουν περιοριστικούς προσδιορισμούς, κάποιες άλλες μη περιοριστικούς, ενώ άλλες μόνο συμπλήρωμα. Γιατί πιστεύετε ότι οι ομιλητές που τις συνέταξαν έκαναν αυτές τις επιλογές; Μην ξεχνάτε ότι η δυνατότητά σας να αναγνωρίσετε τις σημασίες των φράσεων που χρησιμοποιείτε συμβάλλει ουσιαστικά στην ακρίβεια του λόγου σας.

Γραμματική της πρότασης
(ενότητα 5)

B7 Η εξέλιξη του Παρισιού

Ήδη από τον 19ο αιώνα το Παρίσι εξελίχθηκε σε οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο. Οι αναπλάσεις την περίοδο διοίκησης του νομάρχη Οσμάν, αν και κατηγορήθηκαν ότι κατέστρεψαν το παλιό Παρίσι, χάρισαν στην πόλη τα περίφημα βουλεβάρτα της, με τα μεγάλα τους πεζοδρόμια, όπου περιδιάβαζε ένα πολύχρωμο πλήθος. Τα επόμενα χρόνια η πόλη γίνεται πόλος έλξης καλλιτεχνών και συγγραφέων και έδρα καλλιτεχνικών κινημάτων και σχολών.

Τον 20ό αιώνα στον πληθυσμό της πόλης προστίθεται πλήθος μεταναστών που συρρέουν για να αναζητήσουν στο Παρίσι μια καλύτερη τύχη. Η πόλη μετατρέπεται σε ένα πολυπολιτισμικό μητροπολιτικό κέντρο, όπου συναντώνται και συνδιαλέγονται διαφορετικές εθνότητες, φυλές και θρησκείες.

Από τον ιστότοπο: Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα

1. Να καταγράψετε τις βασικές πληροφορίες κάθε παραγράφου με κριτήριο τον χρόνο.
2. Να καταγράψετε τη μορφή που έχουν οι προσδιορισμοί του χρόνου.

1η παράγραφος:

Βασική πληροφορία	Προσδιορισμοί του χρόνου	Άλλοι προσδιορισμοί

2η παράγραφος:

Βασική πληροφορία	Προσδιορισμοί του χρόνου	Άλλοι προσδιορισμοί

B8 Οι προσδιορισμοί εξειδικεύουν την κεφαλή ή τη φράση;

Προσπαθήστε να βρείτε τι προσδιορίζουν οι υπογραμμισμένες εκφράσεις. Για να βοηθηθείτε, απαντήστε στις ερωτήσεις:

1. Ο Γιάννης, ο οποίος είναι χορτοφάγος, εν αγνοία του έφαγε κρέας.
Τι δε γνώριζε ο Γιάννης; α) ότι έτρωγε β) ότι έτρωγε κρέας
2. Ο Γιάννης πίνει γάλα σπάνια. Αλλά, πίνει νερό όλη μέρα.
Τι κάνει σπάνια ο Γιάννης; α) πίνει β) πίνει γάλα
3. Η Μαρία ποτέ δε διάβασε τη θεωρία του Τσόμσκι, διάβασε, όμως, τη θεωρία του Δαρβίνου.
Τι δεν έκανε ποτέ η Μαρία; α) δε διάβασε β) δε διάβασε τη θεωρία του Τσόμσκι
4. Η Μαρία δε σύστησε την αδερφή της στην Ελένη χθες, αλλά την ξαδέρφη της.
Τι δεν έκανε η Μαρία χθες; α) δεν έκανε καθόλου συστάσεις β) δε σύστησε την αδερφή της στην Ελένη
5. Ο Γιάννης, καθώς πήγαινε να σουτάρει, κατά λάθος κλώτσησε τον Μιχάλη.
Τι έκανε από λάθος ο Γιάννης; α) έδωσε κλωτσιά με το πόδι του β) έδωσε κλωτσιά στον Μιχάλη.
6. Τα παιδιά χθες πήραν το πρωινό τους στο μπαλκόνι, ενώ σήμερα στην τραπεζαρία.
Τι έκαναν τα παιδιά χθες στο μπαλκόνι και σήμερα στην τραπεζαρία;
Σε ποιο συμπέρασμα οδηγείστε; Οι προσδιορισμοί εξειδικεύουν

Γ. Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Γ1 Ελένη

[...] Και στην Τροία;
 Τίποτε στην Τροία—ένα είδωλο.
 Έτσι το θέλαν οι θεοί.
 Κι ο Πάρης, μ' έναν ίσκιο πλάγιαζε σα να ήταν πλάσμα απόφιο·
 κι εμείς σφαζόμασταν για την Ελένη δέκα χρόνια.

Μεγάλος πόνος είχε πέσει στην Ελλάδα.
 Τόσα κορμιά ριγμένα
 στα σαγόνια της θάλασσας στα σαγόνια της γης·
 τόσες ψυχές
 δοσμένες στις μύλοπετρες, σαν το σιτάρι.
 Κι οι ποταμοί φουσκώναν μες στη λάσπη το αίμα
 για ένα λινό κυμάτισμα για μια νεφέλη
 μιας πεταλούδας τίναγμα το πούπουλο ενός κύκνου
 για ένα πουκάμισο αδειανό, για μιαν Ελένη. [...]

από Σεφέρης Γ., *Ελένη*, Ημερολόγιο Καταστρώματος Γ΄, εκδ. Ίκαρος, 1985

1. Με ποιες λέξεις και εκφράσεις υποδηλώνονται από τον Γ. Σεφέρη οι συνέπειες του πολέμου; Παρατηρήστε ότι δεν χρησιμοποιεί τη λέξη *πόλεμος*, παρόλο που μιλάει για τον πόλεμο. Για ποιον λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;
2. Ποια χρήση της γλώσσας επικρατεί, η κυριολεκτική ή η μεταφορική; Συνδέεται αυτή η επιλογή με το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο;

Γ2 Ο πολεμιστής

Αν νικητής στον αγώνα της ζωής
 ποθείς να αναδειχτείς,
 πολέμα.
 Όποια εμπόδια κι αν συναντάς,
 πολέμα.
 Μη ρωτάς ποιον, πώς και γιατί.
 Οι πολεμιστάδες δεν ρωτούν,
 δεν αμφιβάλλουν ποτέ για τον αγώνα τους.
 [...]

Αν νιώθεις πως το κακό
 αντιμάχεται αιώνια το καλό,
 πολέμα στου καλού το πλάι.

Μην πολεμάς με σφαίρες
 που σκοτώνουν,
 που χύνουν αίμα,
 που αφαιρούν από τον άλλο

ό,τι εσύ δεν μπορείς να του δώσεις,
 όσο πικρά κι αν μετανιώσεις.

Πολέμα με ιδέες,
 πολέμα με στοχασμούς,
 πολέμα με του νου τα γεννήματα,
 πολέμα με λέξεις,
 πολέμα με την πένα σου,
 πολέμα με το τραγούδι σου.

Είναι όπλα πολύ δυνατά,
 αν δες να σκοτώσεις
 της κοινωνίας τα στραβά
 που το μίσος φέρνουν,
 αυτό που τους αληθινούς πολέμους προκαλεί.
 [...]

από Κασσωτάκης Μ., *Ταξίδι ζωής*, εκδ. Γρηγόρη, 2023

1. Ποια είναι η σημασία του ρήματος *πολεμώ* στο Κείμενο Γ2;
2. Με ποια άλλα ρήματα είναι δυνατόν να αντικατασταθεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο ως προς τη δηλωτική του μορφή; Ως προς τη συνυποδηλωτική/βιωματική του μορφή το περιεχόμενο του ποιήματος αποκτά κάποιες νέες αποχρώσεις;

Γ3 Μεσολογγίτισσες

«Κουκουλωμένες με τη μαντήλα στο κεφάλι πηγαίνουν πίσω απ' τις ντάπιες και μαζεύουν τα βόλια του εχθρού και τα δίνουν στην επιτροπή να τα ξαναχύσει. Κουβαλάνε ξύλα και χώμα και παίρνουν την τσάπα και το φτυάρι στο χέρι. Παρηγοράνε τους λαβωμένους, μοιρολογάνε τους σκοτωμένους και κάνουν ό,τι μπορούν για τους αγωνιστές μέσα στη μαύρη φτώχεια που τους δέρνει».

από Φωτιάδης Δ., *Μεσολόγγι*, εκδ. Ζαχαρόπουλος, 1987

1. Να αντικαταστήσετε κάθε υπογραμμισμένη λέξη του Κειμένου Γ3 με μια συνώνυμή της.
2. Ποια από τις δύο συνώνυμες λέξεις είναι πιο φορτισμένη συναισθηματικά; Οι λέξεις που προτείνετε προκαλούν κάποια σημασιολογική αλλαγή στις προτάσεις του κειμένου;

Γ4 Τάγματα Εργασίας

Οργανωμένη και συστηματική υπήρξε η καταπίεση των Χριστιανών της Μικράς Ασίας, Ελλήνων και Αρμενίων, που πραγματοποιήθηκε, μεταξύ άλλων, με την οικονομική αφαίμαξη και τη στράτευση των ανδρών, με στόχο τον εγκλεισμό τους στα διαβόητα τάγματα εργασίας, όπου κάτω από απάνθρωπες συνθήκες έχασε τη ζωή του ο ανθός της Μικρασίας, περίπου 300.000 άντρες.

από Κοντάρης Θ., *Τα τάγματα εργασίας και ο μηχανισμός εξόντωσης των Μικρασιατών από τους Νεότουρκους*, ertnews, 2022

Έλληνες αιχμάλωτοι που επέστρεψαν από τα τάγματα εργασίας. Συλλογή Π. Πουλίδη, ΕΡΤ ΑΕ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε τη σημασία της λέξης *αφαίμαξη*;
2. Αναζητήστε τώρα τη σημασία του όρου στο Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας της Ακαδημίας Αθηνών. Συμφωνούν τα αποτελέσματα της αναζήτησης με την αρχική σας εκτίμηση;
3. Συγκρίνετε τη σημασία που δίνει το Χρηστικό Λεξικό για τη λέξη αυτή με τις αντίστοιχες σημασίες άλλων λεξικών (π.χ. Μπαμπινιώτη, Κοινής Νεοελληνικής). Είναι ταυτόσημες ή παρόμοιες;
4. Αν διαφέρουν, ενεργοποιήστε το γλωσσικό σας αίσθημα και, παράλληλα, αναζητήστε αυθεντικό γλωσσικό υλικό στο διαδίκτυο, αξιοποιώντας το ως σώμα κειμένων, ώστε να ελέγξετε την ακρίβεια κάθε προτεινόμενης σημασίας από τα διάφορα λεξικά. Να βρείτε άλλες δέκα λέξεις στις οποίες παρατηρείται το ίδιο φαινόμενο.

Γ5 Μορφές σχολικού εκφοβισμού

εκφοβισμός με εκβιασμό, ηλεκτρονικός, κοινωνικός, λεκτικός, ρατσιστικός, σωματικός, ψυχολογικός

1. Να δημιουργήσετε στην ηλεκτρονική τάξη ένα δέμα στην ομάδα συζητήσεων, όπου θα καταγράψετε τι μπορεί να περιλαμβάνει η κάθε μία από τις μορφές εκφοβισμού που προηγούνται (π.χ. *όταν ασκώ λεκτικό εκφοβισμό απειλώ, θρίζω, προσβάλλω κ.λπ.*).
2. Αξιοποιώντας το λεξιλόγιο που έχετε κατακτήσει στην ενότητα αυτή, να αφηγηθείτε σχετικά περιστατικά εκφοβισμού που έχετε βιώσει εσείς ή γνωστοί σας άνθρωποι, για να πληροφορήσετε σχετικά τους συμμαθητές σας.
3. *εκφοβισμός*: Θυμηθείτε και άλλες λέξεις με το παραγωγικό επίθημα -ισμός και βρείτε τι σημαίνει η παραγωγική κατάληξη/επίθημα -ισμός. Από τις ξένες γλώσσες που γνωρίζετε, ξέρετε αντίστοιχο επίθημα; Ψάξτε σε ετυμολογικό λεξικό, ώστε να δείτε τη σχέση του ελληνικού επιδήματος με αντίστοιχα ξενόγλωσσα.

BULLYING

Εκφοβισμός
(κρυπτόλεξο)

Γ6 Αεροπλάνα μαύρα σαν τσι κοράκους

Όταν πέσανε οι αλεξιπτωτιστές ελωνεύγαμε (αλωνίζαμε) στ' Αντριανά (μετόχι κοντά στο Ηράκλειο) και μεις που λωνεύγαμε θωρούμε τα αεροπλάνα κι έρχονται πίσσαν αιώνια μαύρα (κατάμαυρα). Τότε λέει κάποιος: «Ε, αεροπλάνα! Ηντάνε, μωρέ, τ' αεροπλάνα μαύρα σαν τσι κοράκους». Μια στιγμή θωρούμε και ρίξαν τσ' αλεξιπτωτιστές. Εμείς εφοβηθήκαμε κι εφύγαμε, αφήκαμε τα βάγια ξεμένα (τις αγελάδες με τ' αλέτρια) στ' αλώνι, μέσα στο βολόσυρο, με όλα. Όταν αρχούμαστανε στο δρόμο στσι Ποταμές μας είχανε εμπόδιο ένα πεύκο, ένα δέντρο και δεν εμπορούσαμε να περάσομε και πήαμε από κάτω από ένα ποταμό και γυρίσαμε πάνω κι ήρδαμε στο Λασήδι. Όταν ήρδαμε δεν εβλέπαμε κανένα. «Τι γενήκανε οι γ' ανδρώποι;» λέει, «εφύγαμε και πάνε για τα όρη». Σηκωνομέστανε και μεις, σάζομε (ετοιμάζομε) τσι τσάντες μας, παίρνομε τα παιδιά μας, φεύγομε και πάμενε στα όρη και κάνομε δυο βραδιές. Μετά ήρδανε άλλοι κι είπανε «Τίποτας δεν είναι, μόνο ν' ανεμοζοχτείτε (μαζευτείτε) καθείς και στον τόπο του να πάτε στα μετόχια να αλωνέψετε τα σπαρμένα σας». Επήαμε πάλι στο μετόχι, επερνούσανε τ' αεροπλάνα, ό,τι ώρα ήθελα(ν). Περνούν τ' αεροπλάνα, εκρύβγομεστανε (κρυβόμασταν). Ετελειώνανε τ' αεροπλάνα, να σκωδούμε να μπούμε στο βολόσυρο να λωνεύγομε. Ετελειώσαμε τα σπαρτά, πόσοι εφήκανε τσι μαρταρές (κατσίκες) τους εκεί και δε τσι βρήκανε!

από Χατζηπατέρας Κ., Φαφαλιού Μ., *Μαρτυρίες: Κρήτη 1941*, εκδ. Κέδρος, 1993

1. Το Κείμενο Γ6 αποτελεί προφορική μαρτυρία της Κατερίνας Γρηγοράκη από τον Άγιο Γεώργιο Λασιδίου για τη Μάχη της Κρήτης. Ποιες είναι οι διαφορές που παρατηρείτε στο λεξιλόγιο σε σχέση με την επίσημη νεοελληνική και πού οφείλονται;
2. Να αφηγηθείτε την εμπειρία της σε έναν φίλο/μια φίλη σας. Αν το κείμενο δεν είχε διευκρινιστικά σχόλια σε παρενθέσεις, τι θα σας δυσκόλευε;

<https://goulandris.gr/el/artwork/picasso-pablo-dove>

Περιστέρι που πετάει (1961).

Pablo Picasso. Έγχρωμη λιθογραφία σε χαρτί 50 x 66 εκ.
Ίδρυμα Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή

Γ7 Ακροστιχίδα της ειρήνης

Ε _ _ _ _ _

_ Ι _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ Ρ _ _ _

_ _ Η _ _ _ _ _

_ Ν _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ Η _ _ _ _ _

Ε --> αντώνυμο της σκλαβιάς

Ι --> συζήτηση με σκοπό την επίλυση προβλημάτων

Ρ --> ανακωχή, προσωρινή κατάπαυση εχθροπραξιών, που κηρύσσεται κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας μεταξύ των εμπολέμων

Η --> αντώνυμο της ανέχειας, της ένδειας - πολύ καλή οικονομική κατάσταση και συνεπώς άνετη ζωή

Ν --> στόχοι, επιδιώξεις, επιθυμίες

Η --> συνάπτω συνθήκη ειρήνης

Γ8 Ακροστιχίδα του πολέμου

Π _ _ _ _ _

Ο _ _ _ _ _

Λ _ _ _ _ _

Ε _ _ _ _ _

Μ _ _ _ _ _

Ο _ _ _ _ _

Σ _ _ _ _ _

Π --> αυτός που αποκομίζει όφελος από την εκμετάλλευση εμπόλεμης κατάστασης

Ο --> αφανισμός, εξόντωση

Λ --> κάνω αρπαγές με τη βία και σε μεγάλη έκταση

Ε --> βίαιη είσοδος στρατού σε ξένη χώρα με στόχο την κατάκτησή της

Μ --> η πρώτη γραμμή στρατιωτικής δύναμης και ο τόπος διεξαγωγής της μάχης

Ο --> τα όπλα στρατιώτη ή στρατού

Σ --> σύγκρουση, συμπλοκή

Απολαύστε τα λεξιλογικά αυτά παιχνίδια, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό σας.

Στη συνέχεια, αξιοποιήστε τις λέξεις αυτές σε ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, με δέμα την αγωνία σας για την πιθανότητα να ξεσπάσουν ένοπλες συρράξεις στον ευρωπαϊκό χώρο με απρόβλεπτη εξέλιξη. Στόχος σας είναι η δημιουργία σχετικού προβληματισμού και το άνοιγμα συζήτησης με άξονα το ζήτημα αυτό.

Ειρήνη και Πλούτος. Ρωμαϊκό αντίγραφο του περίφημου στην αρχαιότητα έργου του Κηφισόδοτου (4ος αι. π.Χ.), που απεικονίζει σύμπλεγμα της θεάς Ειρήνης και του μικρού Πλούτου. (Γλυπτοθήκη Μονάχου)

Μονομαχία Έκτορα και Αχιλλέα.
Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας, 5ος αι.
(Βρετανικό Μουσείο)

Γ9 Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από την οικογένεια λέξεων του γίγνομαι που σας δίνονται στο παρακάτω πλαίσιο:

γενεαλογικός, γενεσιουργός, γενικός, γενναιότητα, γεννώ, γόνιμος, παδογένεια, πρόγονος

Πολύ χρήσιμη στρατηγική για την αναγνώριση της σημασίας μιας λέξης σε ένα κείμενο είναι η επεξεργασία των συστατικών της (π.χ. συνθετικά, παραγωγικές καταλήξεις). Η σύγκριση ομόρριζων λέξεων είναι πολύ βοηθητική προς την κατεύθυνση αυτή.

- α) Πολλά σύγχρονα προβλήματα, όπως η βία και η εγκληματικότητα, χαρακτηρίζονται ως φαινόμενα κοινωνικής
- β) Η επίδειξη μεγάλης στη μάχη εξασφάλισε στον ήρωα της ομηρικής κοινωνίας την υστεροφημία.
- γ) Πρέπει να εξετάσουμε τα αίτια μιας τέτοιας προσβλητικής συμπεριφοράς.
- δ) Έρευνα έδειξε ότι κατά τη διάρκεια και μετά από έναν πόλεμο περισσότερα αγόρια παρά κορίτσια.
- ε) Η χώρα απάντησε στην εισβολή με επιστράτευση.
- στ) Όταν σε μία συζήτηση συμμετέχουν άνθρωποι με συγκροτημένο και ελεύθερο πνεύμα, τότε ο διάλογος μπορεί να είναι
- ζ) Αναζητώντας τις ρίζες του ανέτρεξε στο παρελθόν, έμαθε πολλά για τους του κι έτσι συμπλήρωσε το του δέντρο.

Γ10 Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις/εκφράσεις της στήλης Α με τις συνώνυμες τους στη στήλη Β. Μία λέξη της στήλης Β περισσεύει.

Η γνώση συνωνύμων μάς βοηθάει στη διατύπωση νοημάτων, ακόμη κι όταν δεν θυμόμαστε κάποια λέξη (τότε, χρησιμοποιούμε μία συνώνυμή της ή μία κατάλληλη περιφραστική διατύπωση).

A	B
α) συμπλοκή	1) καταδέτω τα όπλα
β) ανακωχή	2) πρώτη γραμμή
γ) φυγομαχία	3) καταργώ
δ) μέτωπο	4) διακοπή εχθροπραξιών
ε) ένοπλη σύρραξη	5) απειροπόλεμος
στ) ουδέτερος	6) λαφυραγωγώ
ζ) συνθηκολογώ	7) πολεμική αναμέτρηση
η) λεηλατώ	8) σύγκρουση
θ) καταλύω	9) απόλεμος
	10) λιποταξία

Γ11 Να παρατηρήσετε τα ρήματα που είναι γραμμένα με έντονα γράμματα και να σκεφτείτε τι κοινό έχουν ως προς την ορθογραφία τους. Μπορείτε να διατυπώσετε τον κανόνα, αφού λάβετε υπόψη σας τη μορφή του μη συνοπτικού θέματός τους; Να λάβετε υπόψη την κλίση των ρημάτων στο παράρτημα της Α΄ Γυμνασίου. Τι διαφορετικό παρατηρείτε στο ρήμα της τελευταίας πρότασης; Πού οφείλεται η διαφορά;

- α) Ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός **προσπάθησε** να αναχαιτίσει την αποσύνδεση του στρατού και να τον **αποκαταστήσει** στην παλιά του δύναμη.
- β) Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος δεν **πολέμησε** για να **νικήσει**, πολέμησε για να μην ηττηθεί η τιμή του Γένους.
- γ) Στις 27 Μαΐου 1821 ο Ψαριανός Δημήτριος Παπανικολής **πυρπόλησε** τουρκικό δίκροτο στην Ερεσό της Λέσβου.
- δ) Η Σόνια Στεφανίδου **απέκτησε** το προνόμιο να είναι η πρώτη και μοναδική Ελληνίδα αλεξιπτωτίστρια σε όλη τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.
- ε) Το Διάταγμα των Μεδιολάνων **αναγνώρισε** στους Χριστιανούς ελευθερία άσκησης της λατρείας τους.

Γ12 Από τα παρακάτω ρήματα να τοποθετήσετε στη στήλη Α όσα έχουν θετική σημασία και στη στήλη Β όσα έχουν αρνητική σημασία. Υποκείμενο όλων των ρημάτων είναι το όνομα *ειρήνη*.

“
*υποσκάπτεται, διασφαλίζεται, καταλύεται, προωθείται, διασαλεύεται, θεμελιώνεται,
 διαφυλάσσεται, εμπεδώνεται, εξασφαλίζεται, αποσταθεροποιείται, εδραιώνεται,
 παραβιάζεται, υπονομεύεται, απειλείται*
 ”

A

B

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

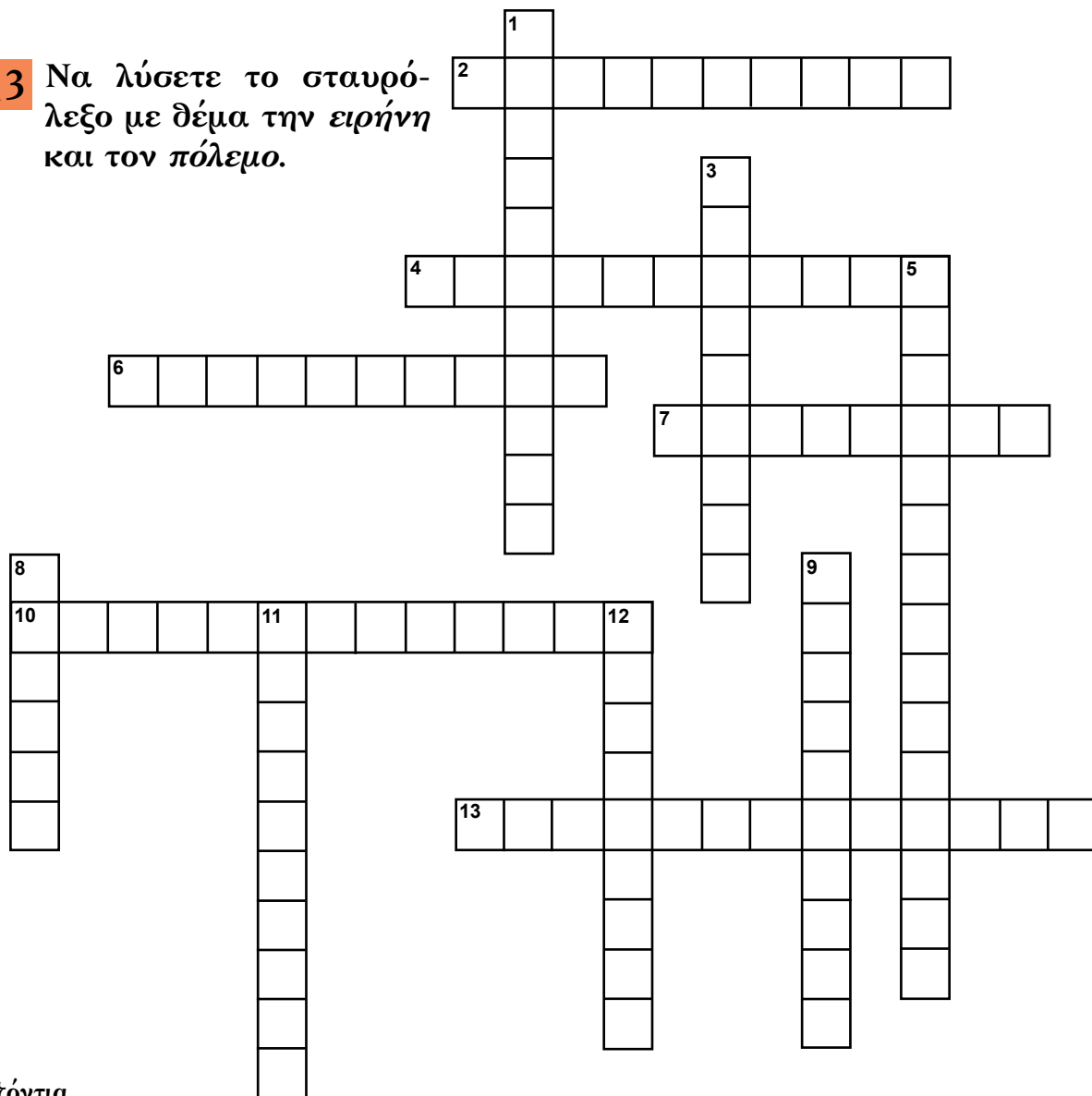
.....

 Να συνδέσετε ένα φυλλάδιο με θεματικό άξονα τις συνέπειες των πολεμικών συγκρούσεων στην ευρύτερη περιοχή μας, αξιοποιώντας τις λέξεις της άσκησης αυτής. Το φυλλάδιο αυτό, το οποίο μπορεί να έχει πολυτροπική μορφή, θα διανεμηθεί από μαθητές του σχολείου σας σε κατοίκους της περιοχής σας, με επιδίωξη την αφύπνιση όσων δεν έχουν ακόμα δορυθηθεί αλλά και τον εμπλουτισμό των προβληματισμών όσων ήδη ανησυχούν.

Συμφράσεις με την ειρήνη και τον πόλεμο

Π13 Να λύσετε το σταυρό-λεξο με θέμα την ειρήνη και τον πόλεμο.

Οριζόντια

2. μην είσαι απόλυτη, χρειάζεται και λίγη ~ στον χειρισμό δύσκολων και λεπτών υποθέσεων
 4. οι διαδηλωτές βγήκαν στους δρόμους και άρχισαν να στήνουν ~ (αυτοσχέδια οχυρώματα για τον αποκλεισμό δρόμων)
 6. οδηγήθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης μετά το τέλος του πολέμου ως ~ και καταδικάστηκε σε καταναγκαστικά έργα
 7. ο αρθρογράφος ασκεί σκληρότατη ~ εναντίον της παράταξης
 10. το 1912 τα ελληνικά στρατεύματα ~ τη Θεσσαλονίκη
 13. η στρατηγική που επέλεξε ο Κολοκοτρώνης ήταν ο ~ , δηλ. οι αιφνιδιαστικές επιθέσεις, τα γρήγορα και αιφνιδιαστικά χτυπήματα

Κάθετα

1. είναι η ~ της παρέας. Διαλύει διχόνοιες και έχθρες
 3. η ~ δύο αεροπλάνων εν πτήσει είχε ως αποτέλεσμα την πτώση τους
 5. η δραστηριότητά του ~εται και υπονομεύει τους σκοπούς και τα συμφέροντα του συλλόγου
 8. η Ελλάδα περιήλθε σε τριπλή ~, αφού διαμοιράστηκε ανάμεσα στους Γερμανούς και τους συμμάχους τους, τους Ιταλούς και τους Βούλγαρους
 9. διάλεξε ~. Δεν μπορείς να υποστηρίξεις και τους δύο
 11. αποτέλεσμα της ήττας στην πολεμική σύγκρουση ήταν η άνευ όρων ~ στον εχθρό
 12. ο άνισος αλλά ~ αγώνας των ναυτικών αναπτέρωσε το ηθικό των μαχητών

Έχω δικαίωμα να είμαι Άνθρωπος

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

*Ανθρώπινα δικαιώματα, δέση της
γυναίκας, μετανάστευση, προσφυγικό*

Θεματική
Ενότητα

6

Α. Εξασκούμαστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Ρητορική μίσους

Η ρητορική μίσους αναφέρεται σε εκφράσεις που υποτιμούν, δαιμονοποιούν ή απειλούν άτομα ή ομάδες με βάση χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η εθνικότητα, η θρησκεία, το φύλο, η σεξουαλική προτίμηση ή η ταυτότητα φύλου. Στο διαδίκτυο, αυτή η ρητορική μπορεί να εμφανιστεί σε σχόλια, αναρτήσεις, βίντεο, και άλλα ψηφιακά μέσα.

Η ρητορική μίσους έχει πολυδιάστατες επιπτώσεις, όπως είναι οι ψυχολογικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα, τα άτομα που είναι θύματα ρητορικής μίσους μπορεί να υποφέρουν από άγχος, κατάθλιψη και άλλα ψυχολογικά προβλήματα. Ακολουθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις. Συγκεκριμένα, η διάδοση μισαλλόδοξων απόψεων μπορεί να ενισχύσει τις προκαταλήψεις και να δημιουργήσει κοινωνικές εντάσεις. Ένα τρίτο σημείο, είναι οι νομικές επιπτώσεις. Λόγου χάρι, σε ορισμένες χώρες η ρητορική μίσους θεωρείται ποινικό αδίκημα και μπορεί να οδηγήσει σε νομικές συνέπειες για τους δράστες.

Υπάρχουν και οι παράγοντες που συμβάλλουν στη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο. Πρώτη και πιο συχνή είναι η ανώνυμη χρήση, δηλαδή η ανωνυμία που παρέχει το διαδίκτυο συχνά ενθαρρύνει άτομα να εκφράσουν μισαλλόδοξες απόψεις χωρίς τον φόβο των συνεπειών. Δεύτερον, είναι η αλγοριθμική προώθηση περιεχομένου. Στην περίπτωση αυτή οι αλγόριθμοι των κοινωνικών δικτύων προωθούν περιεχόμενο που προκαλεί έντονες αντιδράσεις, με αποτέλεσμα η ρητορική μίσους να διαδίδεται ευκολότερα. Τελευταίο και πολύ βασικό είναι η έλλειψη ελέγχου, αφού πολλές πλατφόρμες δεν διαθέτουν επαρκείς μηχανισμούς για την παρακολούθηση και τον έλεγχο της ρητορικής μίσους.

από Ψαδά Θ., *Η ρητορική του μίσους στο πλαίσιο του διαδικτύου*, sophism.media.uoa.gr, 2024

1. Το Κείμενο Α1 έχει ως στόχο να ενημερώσει ή να πείσει;
2. Το Κείμενο Α1 είναι εξηγητικό. Σε ποιο σημείο έχουμε παραγοντική και σε ποιο συνεπαγωγική εξήγηση;

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Να δικαιολογήσετε την παραγραφοποίηση του κειμένου.

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Ποια τροπικότητα κυριαρχεί στο κείμενο και πώς εξυπηρετεί αυτή τον στόχο του;

Α2 Το κενό γεμίζει με μίσος

Η ρητορική του μίσους είναι ένα δηλητηριώδες υπο-προϊόν των κοινωνικών εντάσεων και προκαταλήψεων, έχει υφανθεί ύπουλα στον ιστό του σύγχρονου λόγου, αφήνοντας στο πέρασμά της ένα μονοπάτι διχασμού και εχθρότητας. Ο πολλαπλασιασμός της μπορεί να αποδοθεί σε διάφορα αλληλένδετα αίτια, καθένα από τα οποία επιδεινώνει τη δηλητηριώδη εξάπλωσή της.

Η άνοδος των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παρείχε πρόσφορο έδαφος για την άνθηση της ρητορικής μίσους. Ο μανδύας της ανωνυμίας και οι θάλαμοι προστασίας που σχηματίζονται σε αυτούς τους ψηφιακούς χώρους ενθαρρύνουν τα άτομα να ενστερνίζονται εξτρεμιστικές ιδεολογίες και να διαδίδουν ανεξέλεγκτα τη ρητορική μίσους.

Επιπλέον, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, οι αναπτυξιακές στρεβλώσεις και οι πολιτισμικές ανασφάλειες τροφοδοτούν τη δυσαρέσκεια και τον φόβο, τα οποία εύκολα χειραγωγούνται από δημαγωγούς και ιδεολόγους του φθόνου και του κατακερματισμού, οι οποίοι επιδιώκουν να δείξουν ή να παρουσιάσουν ή ακόμα καλύτερα να εφεύρουν έναν αποδιοπομπαίο τράγο για τις απελτισμένες, αφυδατωμένες, περιθωριοποιημένες ομάδες. Η οικονομική αστάθεια, σε συνδυασμό με την πολιτική πόλωση, ενισχύει περαιτέρω τα κοινωνικά παράπονα, δημιουργώντας ένα ώριμο περιβάλλον για να κερδίσει έδαφος η ρητορική μίσους, ο φανατισμός και ο άκρατος λαϊκισμός.

Η διάβρωση της εμπιστοσύνης στους παραδοσιακούς δεσμούς, όπως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τύπος, τηλεόραση, ραδιόφωνο κ.ά., έχει οδηγήσει σε κενό αξιόπιστων πληροφοριών, επιτρέποντας την παραπληροφόρηση και τις θεωρίες συνωμοσίας να ευδοκιμήσουν. Αυτή η διάβρωση της εμπιστοσύνης γεννά σκεπτικισμό, αμφισβήτηση και κυνισμό, καθιστώντας τα άτομα ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση και την εξτρεμιστική προπαγάνδα και των πιο σκοτεινών ομάδων.

από Βγενόπουλος Ελ., *Ρητορική μίσους*, fractalart.gr, 2024

1. Τι είδους εξηγητικό κείμενο είναι το Κείμενο Α2;
2. Το κείμενο έχει κατευθυντικό ή ενημερωτικό χαρακτήρα;

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Ποια δομικά μέρη ενός εξηγητικού κειμένου εντοπίζετε στο Κείμενο Α2;
2. Με ποια παράγραφο του Κειμένου Α1 συνδέεται το Κείμενο Α2;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Το Κείμενο Α2 έχει πολλά σχήματα λόγου και γενικότερα ένα εικονοπλαστικό ύφος. Μειώνουν ή ενισχύουν την πειστικότητα του κειμένου τα δύο αυτά χαρακτηριστικά; Πώς εξυπηρετούν αυτά τον σκοπό του κειμένου;

A3 Ασφαλέστερο διαδίκτυο για παιδιά

Ο σύνδεσμος https://saferinternet4kids.gr/wp-content/uploads/2021/05/HATE_SPEECH_EDUCATORS2.pdf μάς οδηγεί σε ένα ηλεκτρονικό κείμενο με προτάσεις στους εκπαιδευτικούς για την ευαισθητοποίηση των μαθητών στη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο.

1. Ποιος είναι ο στόχος της δεύτερης σελίδας του αρχείου;
2. Στις σελίδες 3-5 τα θέματα δίνονται με μορφή ερωτήσεων. Γιατί;
3. Πώς λειτουργούν τα σκίτσα στο φυλλάδιο; Είναι μόνο διακοσμητικά;
4. Αφού χωριστείτε σε 5 ομάδες, να αναλάβετε μία από τις προτεινόμενες δραστηριότητες του φυλλαδίου, να περιγράψετε στους συμμαθητές σας και να προτείνετε στους συμμαθητές σας να την κάνουν ή να την αγνοήσουν, υποστηρίζοντας τη γνώμη σας με δύο επιχειρήματα.

5. Στην προηγούμενη ενότητα μάδαμε ότι η επιχειρηματολογία αφορά θέματα για τα οποία υποστηρίζονται διαφορετικές απόψεις. Με ένα επιχειρηματολογικό κείμενο υποστηρίζουμε τη θέση μας με επιχειρήματα, προκειμένου να πείσουμε τον ακροατή ή τον αναγνώστη. Οι συντάκτες του συγκεκριμένου φυλλαδίου θέλουν να πείσουν για την ανάγκη που υπάρχει να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές στη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο. Με ποιους τρόπους το κάνουν;

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

Β1 Λεκτική Βία

Η πιο υποτιμημένη και ξεχασμένη μορφή βίας. Ακούγοντας τη λέξη βία, συνήθως μας έρχεται στο μυαλό η σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση κάποιου. Ξύλο, μπουνιές, σφαλιάρες, ασέλγεια, κατ' οίκον περιορισμός, χρήση οποιουδήποτε μέσου για τον τραυματισμό του σώματος κάποιου που βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, γιατί είναι πιο αδύναμος και απροστάτευτος απέναντι στο δύτη του, επειδή είναι παιδί ή γυναίκα ή ηλικιωμένος ή οποιοσδήποτε άλλος άνθρωπος που ανήκει σε κάποια ευπαθή ομάδα.

Όντας ύπουλη, δεν αφήνει σημάδια και οι συνέπειές της φαίνονται πολύ αργότερα, ίσως πολλές φορές όταν είναι ήδη πια πολύ αργά. Παρόλο που και στις άλλες δύο μορφές βίας πέρα από τη σωματική κακοποίηση υπάρχει και η ψυχολογική, γιατί είναι αδύνατον κάποιος να τραυματίσει το σώμα σου χωρίς να τραυματίσει και τη ψυχή σου, η λεκτική κακοποίηση είναι καθαρά ψυχολογική, γιατί σε χτυπάει κατευθείαν στο συναίσθημα.

από Ζωμένου Ν., *Λεκτική βία*, psychologynow.gr, 2019

1. Η αρθρογράφος μιλώντας εισαγωγικά για τη βία εμπλουτίζει το κείμενό της με προσδιορισμούς με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση αιτίας, αποτελέσματος και του χρόνου. Ποιοι είναι αυτοί; Γιατί πιστεύετε ότι τους χρησιμοποίησε; Με άλλα λόγια, ποια είναι η λειτουργία τους στο Κείμενο Β1;
2. α) Να αντικαταστήσετε τις φράσεις με κεφαλή μετοχή/γερούνδιο του κειμένου με εξαρτημένες προτάσεις με το ίδιο νόημα. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορεί να γίνει αυτό; β) Η συντακτική σχέση της φράσης με κεφαλή μετοχή/γερούνδιο και της εξαρτημένης πρότασης που την αντικατέστησε με την φράση που προσδιορίζουν είναι ίδια; Τι σημαίνει αυτό για τις επιλογές που έχετε, όταν γράφετε ένα κείμενο;
3. *Ξύλο, μπουνιές, σφαλιάρες... σε ευπαθή ομάδα*: Μπορείτε στο συγκεκριμένο απόσπασμα του κειμένου να αντικαταστήσετε κάποια εξαρτημένη πρόταση με γερονδιακή/μετοχική φράση (φράση με κεφαλή γερούνδιο ή μετοχή); Τι κερδίζει ή τι χάνει το κείμενο μετά τη μετατροπή, κατά τη γνώμη σας;

B2 Στα παρακάτω παραδείγματα ο σύνδεσμος ενώ μπορεί να σημαίνει «όσο χρόνο» ή «αν και, παρόλο που». Ποιος σημασιολογικός ρόλος κυριαρχεί σε κάθε παράδειγμα; Ποιες δομικές ή νοηματικές αλλαγές επέρχονται στις σύνθετες αυτές προτάσεις, αν η εξαρτημένη πρόταση αντικατασταθεί από φράση με κεφαλή γερούνδιο ή μετοχή;

- α) Ενώ το πλήθος τους φώναζε να φύγουν, εκείνοι έμειναν.
- β) Ενώ διάβαζε το αγόρι τα σχόλια στη φωτογραφία, άρχισε να βουρκώνει.
- γ) Ενώ οι προοπτικές των γυναικών είναι πολύ περιορισμένες, επιτρέπεται να δουλεύουν ως καθηγήτριες ή νοσοκόμες.
- δ) Ενώ η κλιματική αλλαγή συμβαίνει με πολύ γρήγορους ρυθμούς, η διεθνής κοινότητα δεν καταργεί τα ορυκτά καύσιμα.
- ε) Ενώ συζητούσαν τις λεπτομέρειες της αντιρατσιστικής δράσης της τάξης, συνειδητοποιούσαν όλο και περισσότερο τη σημασία της.
- στ) Ενώ παρακολουθούσε το διντεάκι, αναγνώριζε τα κοινωνικά στερεότυπα που προβάλλονταν.

Εξαρτημένες προτάσεις

B3 Μεταναστευτικό/Προσφυγικό: μια ανασκόπηση

Οι ευρωπαϊκοί λαοί εμπλέκονται με την μετανάστευση αρχικά ως αποικιοκρατικές δυνάμεις και αργότερα ως χώρες υποδοχής μεταναστών προερχόμενων είτε από τις πρώην αποικίες τους είτε από τον φτωχό ευρωπαϊκό νότο. Και εκεί, οι γηγενείς υιοθέτησαν ως κεντρικό αίτημα την επιστροφή των μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους, βασιζόμενοι αρχικά σε ρατσιστικά, «φυλετικά», επιχειρήματα. Στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες, η γένεση αυτού του νεο-ρατσισμού οφειλόταν σε σημαντικό βαθμό στο γεγονός ότι ο «παλαιός» ρατσισμός είχε ήδη νικηθεί, γιατί είχε συνδεθεί με τον ηττημένο ναζισμό. Στην Ελλάδα, μην έχοντας ως χώρα υποδοχής καμία εμπειρία μετανάστευσης, εκφράσαμε ρατσιστικές απόψεις, καλυμμένοι πίσω από την ιδεοληψία της «ανοικτής και φιλόξενης κοινωνίας». Το κάναμε αυτό, θεωρώντας ότι είμαστε υπεράνω πάσης υποψίας ρατσιστικής συμπεριφοράς. Μέχρι που το 2015, άνθρωποι από εμπόλεμες περιοχές και από χώρες ευρισκόμενες σε ανθρωπιστική κρίση, μετακινήθηκαν μαζικά προς την Ευρώπη, ελπίζοντας ότι εκεί θα γίνουν δεκτοί και θα επιβιώσουν, ξεφεύγοντας από τις συμφορές στους τόπους τους. Μετακινήθηκαν –ενδυναμωμένοι από την ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορίας– με σκοπό να φτάσουν στις βορειότερες χώρες της Ευρώπης διαμέσου της Ελλάδας.

από Μπιλανάκης Ν., *Μεταναστευτικό /Προσφυγικό: μια ανασκόπηση και μια πρόταση*, metarithmisi.gr, 2019

1. Να αντικαταστήσετε τις μετοχές και τα γερούνδια του Κειμένου Β3 με ισοδύναμες εκφράσεις. Τι αλλάζει στο κείμενο σε νοηματικό επίπεδο και σε επίπεδο προβολής κάποιας πληροφορίας;
2. Οι συντακτικές σχέσεις των γερονδίων και των μετοχών με ρηματικές ή ονοματικές φράσεις είναι ίδιες με τις σχέσεις των ισοδύναμων εκφράσεων; Σε όλες τις περιπτώσεις συμβαίνει αυτό; Το στοιχείο αυτό σας διευκολύνει, όταν συνδέτετε ένα κείμενο, να πετύχετε τον στόχο της εκφραστικής ποικιλίας του κειμένου σας;

B4 Στα ακόλουθα παραδείγματα, οι δύο προτάσεις κάθε παραδείγματος συνδέονται με σχέση αιτίας-αποτελέσματος (συνεκτικότητα). Να μετατρέψετε τα ζεύγη των προτάσεων κάθε παραδείγματος α) σε σύνδετη πρόταση που θα αποτελείται από μία εξαρτημένη και μία ανεξάρτητη πρόταση και β) σε μία σύνδετη πρόταση που θα περιλαμβάνει και μετοχική ή γερονδιακή φράση. Είναι δυνατές όλες οι μετατροπές σε κάθε περίπτωση; Ποια η διαφορά στις νοηματικές αποχρώσεις μεταξύ της σύνδετης πρότασης/περιόδου και της ανεξάρτητης με μετοχική/γερονδιακή φράση;

Παραδείγματα:

Ήταν εξαντλημένος. Χρειάστηκαν 17 μήνες για το πολυπόθητο εισιτήριο στη βάρκα.

Ήταν εξαντλημένος, επειδή χρειάστηκαν 17 μήνες για το πολυπόθητο εισιτήριο στη βάρκα.

Δουλεύοντας πάνω από 12 ώρες σήμερα, είναι εξαντλημένος.

α) Κάνει απαράδεκτα σχόλια. Τον έκανε μπλοκ.

β) Η σκηνή έχει ύψος λίγο πάνω από δύο μέτρα. Με ένα μικρό άλμα φτάνει την κορυφή της.

γ) Σου λέω ότι τα πράγματα δεν θα είναι εύκολα. Κάτι ξέρω.

δ) — Είναι αργά πλέον και ο δρόμος δεν φωτίζεται καλά. Καλό είναι να γυρίσουμε.

— Όχι! Ας συνεχίσουμε!

ε) Το κατάστημα κλείνει σε δέκα λεπτά. Μπορώ να σας σερβίρω μόνον κάτι πρόχειρο.

στ) Κάνω αποταμίευση εδώ και ένα μήνα. Θέλω να στείλω ένα δώρο στον αδελφό μου.

Υποχρεωτική και
προαιρετική εξειδίκευση

Επιρρηματικές
προτάσεις

Γερούνδια

Γραμματική της πρότασης
(ενότητα 6)

Γ. Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Γ1 Κορίτσια μετανάστριες στην Αυστραλία

Τη δεκαετία του 1960 το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα της Ελλάδας προς την Αυστραλία εξυπηρετούνταν από υπερωκεάνια που απέπλεαν από το λιμάνι του Πειραιά. Είμαι Α΄ μηχανικός του Εμπορικού Ναυτικού και το 1965 ήμουν στο παρδενικό ταξίδι του υπερωκεάνιου «Αυστραλίζ», το οποίο είχαν αγοράσει οι Χιώτες αδελφοί Χανδρή. Ξεκινήσαμε από τον Πειραιά με 2.200 επιβάτες και 600 άτομα πλή-

Το υπερωκεάνιο Αυστραλίζ, καρτ ποστάλ του 1965

ρωμα. Οι επιβάτες ήταν όλοι Έλληνες που μετανάστευαν στην Αυστραλία. Είχαν λάβει πρόσκληση είτε από συγγενείς που ζούσαν ήδη εκεί είτε από εργοδότες, για να εγκριθεί η άδεια παραμονής τους. Οι περισσότεροι επιβάτες, άνδρες και γυναίκες, εγκατέλειπαν το σπίτι τους στην πατρίδα λόγω της ένδειας με στόχο να βρουν εργασία και να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τους και των οικογενειών τους. Περάσαμε τη διώρυγα του Σουέζ, βγήκαμε στην Ερυθρά θάλασσα και μετά από ταξίδι 25 ημερών αγκυροβολήσαμε σε τρία λιμάνια της Αυστραλίας, Φρίμαντλ, Μελβούρνη, Σίδνεϊ και στη Νέα Ζηλανδία.

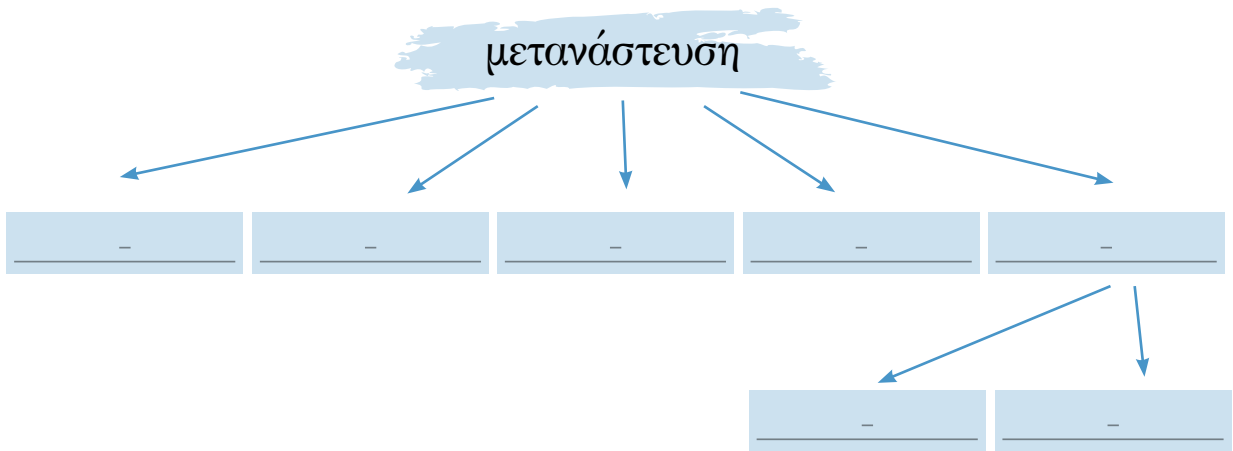
Στο πλοίο επέβαιναν και πολλές κοπέλες που ταξίδευαν στην Αυστραλία, για να παντρευτούν. Ρωτήσαμε μια παρέα κοριτσιών: «Τους έχετε δει, τους γνωρίζετε;» «Όχι» απάντησαν «αλλά μας έχουν στείλει φωτογραφία τους!» Μόλις δέσαμε είδαμε την προβλήτα γεμάτη γαμπρούς με ανθοδέσμες που περίμεναν τις νύφες. Ήταν μαζί και οι συγγενείς, που είχαν κάνει τα προξενιά. Όμως, οι περισσότεροι ήταν μεγάλης ηλικίας και οι κοπέλες απογοητεύονταν. Θυμάμαι χαρακτηριστικά στο επόμενο ταξίδι μας κάποιες από αυτές τις κοπέλες ήρθαν στο πλοίο και απογοητευμένες μου είπαν ότι ήθελαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα, γιατί οι άντρες που τις περίμεναν ήταν ηλικιωμένοι. Οι φωτογραφίες δεν είχαν σχέση με την πραγματικότητα.

Προφορική μαρτυρία, Μιχαήλ Γ., Α΄ Μηχανικός Εμπορικού Ναυτικού

1. Να διαβάσετε τη μαρτυρία του αξιωματικού του Εμπορικού Ναυτικού, που έζησε για πολλά χρόνια την αγωνία και τις ελπίδες των μεταναστών.
2. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις και εκφράσεις που αναφέρονται στις αιτίες της μετανάστευσης.
3. Αξιοποιώντας λεξιλόγιο σχετικό με τη μετανάστευση να γράψετε σε 60 λέξεις για ποιους λόγους θα μεταναστεύατε εσείς σήμερα.

Γ2 Μετανάστευση

1. Να συμπληρώσετε με τις λέξεις *εξωτερική, ακούσια, προσωρινή, ομαδική, λαθραία, ηπειρωτική, εκούσια, υπερπόντια, μόνιμη, ατομική, νόμιμη, εσωτερική* το παρακάτω διάγραμμα, που παρουσιάζει κάποια από τα είδη της μετανάστευσης.
2. Ποια σημασιολογική σχέση έχουν μεταξύ τους οι λέξεις;
3. Ποια από τα είδη αυτά μπορούν να προσδιορίσουν τη μορφή της μετανάστευσης στο Κείμενο Γ1;

Γ3 «Τα τατουάζ της γιαγιάς» λένε πάντα την αλήθεια

Γυναίκες που δεν ήθελαν να ακουμπούν κανέναν ούτε και να τις ακουμπάει κανείς -ακόμα και αν επρόκειτο για τα ίδια τους τα παιδιά ή τα εγγόνια. Όλες τους αρμενικής καταγωγής είχαν την ίδια τραυματική μοίρα κατά τη διάρκεια της γενοκτονίας των Αρμενίων το 1915, καθότι ως κορίτσια εξαναγκάστηκαν με τους πιο κτηνώδεις τρόπους να γίνουν «νύμφες» Τούρκων και Κούρδων και να γεννήσουν τα παιδιά τους. Είναι οι γυναίκες που τις σημάδευαν με τατουάζ στα χέρια, το πρόσωπο και το σώμα τους ως ένδειξη υποταγής και σκλαβιάς.

Αντικρίζοντας τα φωτογραφικά πορτραίτα Αρμενίων γυναικών με τα τατουάζ, το πρώτο που διαπιστώνει κανείς είναι τα σφιγμένα τυραννισμένα χείλη και το «άδειο» παγωμένο βλέμμα.

Μοιάζουν με τσακισμένες μαντόνες που τις βεβήλωσαν με τον πλέον βάνανσο τρόπο αλλά ποτέ δεν έλαβαν δικαίωση ούτε και άφεση.

Έτσι μόνες και αβοήθητες, όπως ξεκίνησαν για την προσωπική τους κόλαση, έτσι παρέμειναν σε όλη τους τη ζωή, φαντάσματα των πικρών αναμνήσεών τους [...].

Αυτά ήταν τα εκατοντάδες κορίτσια αρμενικής καταγωγής που κατά τη γενοκτονία του 1915 υπέστησαν σεξουαλική κακοποίηση και δια της βίας έγιναν οι παλλακίδες των Τούρκων και Κούρδων απαγωγέων τους. Εκείνων που τις σημάδευαν με τατουάζ στα χέρια, το πρόσωπο και το σώμα ως ένδειξη κτήσης, υποδούλωσης αλλά και για να ξεχωρίζουν από τις άλλες «τίμιες» Οθωμανές γυναίκες.

Μετά από κάποια χρόνια χρήσης τους ως «αντικείμενα» ευτελούς αξίας και σημασίας και αφού γέννησαν παιδιά, κάποιες επιστράφηκαν ή απελευθερώθηκαν με τη συμβολή αρμενικών και διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων. Μόνο που αποτελούσαν ταμπό για τον αρμενικό λαό και αντί να βρουν συμπαράσταση και παρηγοριά, περιφρονήθηκαν. [...]

από Κιουρκτσή Έλ., «Τα τατουάζ της γιαγιάς» λένε πάντα αλήθεια, Αρμενικά, 2015

1. Θέλουμε να συμπεριλάβουμε τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονται στη δεύτερη, την τρίτη και την τέταρτη παράγραφο του κειμένου σε μια επιστημονική εισήγηση. Ποιες αλλαγές πρέπει να κάνουμε στο λεξιλόγιο, κατά τη γνώμη σας;
2. Στο κείμενο εμφανίζονται λέξεις και εκφράσεις με εισαγωγικά. Δοκιμάστε να τα αφαιρέσετε και παρατηρήστε αν αλλάζει κάτι στο νόημα. Αν διαβάζατε το κείμενο σε ένα κοινό, πώς θα αποδίδατε τα εισαγωγικά αυτά;

Γ4 Τα δίκαια του ανθρώπου

Συνθήκες διαβίωσης των παιδιών

I. Άρθρον 2. – Αυτά τα Φυσικά Δίκαια είναι: πρώτον, το να είμεθα όλοι ίσοι και όχι ο ένας κατώτερος από τον άλλον· δεύτερον, να είμεθα ελεύθεροι και όχι ο ένας σκλάβος του άλλου· τρίτον, να είμεθα σίγουροι εις την ζωήν μας, και κανένας να μην ημπορεί να μας την πάρει αδικώς και κατά την φαντασίαν· και τέταρτον, τα κτήματα οπού έχομεν κανένας να μην ημπορεί να μας εγγίξει, άλλ' είναι ιδικά μας και των κληρονόμων μας.

II. Άρθρον 6. – Η Ελευθερία είναι εκείνη η δύναμις οπού έχει ο άνθρωπος εις το να κάμει όλον εκείνο, οπού δεν βλάπτει εις τα δίκαια των γειτόνων του. Αυτή έχει ως θεμέλιον την φύσιν, διατί φυσικά αγαπώμεν να είμεθα ελεύθεροι· έχει ως κανόνα την δικαιοσύνην, διατί η δικαία ελευθερία είναι καλή· έχει ως φύλακα τον Νόμον, διατί αυτός προσδιορίζει, έως που πρέπει να είμεθα ελεύθεροι. Το ηθικόν σύνορον της Ελευθερίας είναι τούτο το ρητόν: «Μην κάμεις εις τον άλλον εκείνο οπού δεν θέλεις να σε κάμουν».

Ρήγα Βελεστινλή, *Τα δίκαια του ανθρώπου. Η ελληνική διακήρυξη του 1797*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

1. Στο παραπάνω απόσπασμα από *Τα δίκαια του ανθρώπου* του Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798) να κυκλώσετε λέξεις και εκφράσεις που ανήκουν σε παλαιότερη περίοδο χρήσης της γλώσσας μας (18ο αιώνα). Ποιες διαφορές παρατηρείτε; Σας δυσκολεύει η κατανόηση του κειμένου λόγω αυτών των διαφορών; Βλέπετε ως φυσικό φαινόμενο τις αλλαγές στη γλώσσα ή τις θεωρείτε αλλοίωση;
2. Ποια άλλα δικαιώματα που αναφέρονται στα παρακάτω αποσπάσματα (III, IV) θεωρείτε ότι είναι σημαντικά για τα παιδιά; Ποιες λέξεις και εκφράσεις τα δηλώνουν;
3. Σε αρχείο παρουσίασης χρησιμοποιώντας το οργανωτικό σχήμα της ταξινόμησης να παρουσιάσετε την έννοια «ανθρώπινο δικαίωμα».

III. Άρθρον 22. Όλοι χωρίς εξαίρεση έχουν χρέος να γνωρίζουν γράμματα. Η πατρίδα πρέπει να ιδρύσει σχολεία σε όλα τα χωριά για τα αρσενικά και τα δηλυκά παιδιά. Από τα γράμματα γεννιέται η προκοπή, με την οποίαν λάμπουν τα ελεύθερα έθνη.

Τα δίκαια του ανθρώπου, Ρήγα Βελεστινλή

IV. «[...] **Κληθήκαμε** να διδάσκουμε στον χώρο που βρεθήκαμε πρόσφυγες. Τα παιδιά στην αρχή, μπαίνοντας στις τάξεις-αντίσκηνα, ήταν φοβισμένα και ψυχικά συγκλονισμένα. Δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους και αυτό τους δημιουργούσε μεγαλύτερη ανασφάλεια... προσπαδούσαμε να τα βοηθήσουμε να γνωριστούν, να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους και να πάρουν δύναμη και δάρρος για να συνεχίσουν να ελπίζουν. Μας **εξέπληξε** ο τρόπος με τον οποίο εξωτερικευαν τον προσωπικό τους κόσμο τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Τα παιδιά **μετέτρεψαν** τα δάκρυα και τον πόνο σε ελπίδα μέσα από τα λογοτεχνήματα που συγκλονίζουν.»

Μετά το σχολείο, επιστροφή στον προσφυγικό καταυλισμό στην περιοχή της Λευκωσίας, Κύπρος, Νοέμβριος 1974. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο/Φωτογραφικό Αρχείο-Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος.

(Μαρτυρία Ανδρέα Χατζηπαύλου, δάσκαλου από τον Άγιο Αμβρόσιο Κερύνειας, ο οποίος μετά την τουρκική εισβολή δίδαξε στον προσφυγικό καταυλισμό της Ξυλοτύμπου Λάρνακας).
από Κουρουπάκης Κ., *Παιδιά και δάσκαλοι κάτω από τα αντίσκηνα*, Η Καθημερινή Κύπρου, 2020

4. Η στήλη Α του πίνακα δεξιά περιλαμβάνει λέξεις της οικογένειας του αρχαίου ρήματος *γιγνώσκω* (δύο παραλλαγές στη ρίζα *γνω-* και *γνο-*).
- α) Να τις αντιστοιχίσετε με τις λέξεις της στήλης Β, για να σχηματίσετε ονοματικές φράσεις.
- β) Αξιοποιώντας τις πιο πάνω ονοματικές φράσεις που σχηματίσατε, να συνθέσετε ένα κείμενο 80 λέξεων το οποίο πρόκειται να στείλετε (ολοκληρωμένο ή τμηματικά) ως μήνυμα σε φίλο σας, για να του αναδηγηθείτε και να του σχολιάσετε ένα επεισόδιο της εκπομπής *Τραγωδία στον αέρα* του National Geographic.

A	B
α) άγνοια	1) αρχαίος
β) άγνωστος	2) βαθύς
γ) αναγνωριστικός	3) ευχάριστος
δ) ανάγνωσμα	4) κατάσταση
ε) γνωμικό	5) κείμενο
στ) γνώριμος	6) παντελής
ζ) γνώση	7) παραλήπτης
η) ευανάγνωστος	8) πτήση

Τρεις γενιές δικαιωμάτων
(χρονογραμμή)

Γλωσσάρι για Αμαζόνες

5 κληθήκαμε, εξέπληξε, μετέτρεψαν.

Ποια είναι τα συστατικά των λέξεων του Κειμένου IV; Μπορείτε να την υποθέσετε από τη μορφολογική δομή τους, πριν ανατρέξετε στο λεξικό; Να σχηματίσετε πέντε σύνδετες λέξεις από κάθε ρήμα. Τώρα που γνωρίζετε τη ρίζα τους προσπαθήστε να υποθέσετε τη σημασία των νέων λέξεων.

Γ5 Στις παρακάτω προτάσεις να αντικαταστήσετε το ρήμα *φεύγω* με ένα συνώνυμό του. Αλλάζει κάτι στο μήνυμα που μεταδίδεται ως προς τη δηλωτική (κυριολεκτική) του μορφή;

- Έφυγε από την αίθουσα συνεδριάσεων, επειδή διαφώνησε για διαδικαστικά θέματα.
- Όλο και περισσότεροι νέοι που μορφώνονται στην Ελλάδα φεύγουν για άλλες χώρες αναζητώντας εκεί εργασία σχετική με το γνωστικό αντικείμενο των σπουδών τους.
- Το αεροσκάφος έφυγε από το διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας σήμερα το πρωί στις 7:00.
- Η μέθοδος αυτή δέτει ένα φίλτρο για την προστασία των ρούχων από τον ήλιο μόνιμα και δεν φεύγει με το πλύσιμο.

Γ6 Να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις από τη λεξιλογική οικογένεια του ονόματος *δίκη*:

“
*άδικος, διάδικος, δικαιοσύνη, δικαίωμα, δικαιωματικά, δικαίων,
 δικαστήριο, δικαστής, δίκη, προδικάζω*
 ”

- Κατά τη διάρκεια της πολύχροτης αρκετά στοιχεία της υπόθεσης παραποιήθηκαν, αλλά τελικά η επιτέλεσε το έργο της στο ακέραιο.
- Η χρέωση της αποτυχίας μόνο σε σένα ήταν
- Ο χρηματισμός των θεωρείται σοβαρότατο αδίκημα.
- Απέλαση είναι η υποχρεωτική απομάκρυνση από μία χώρα αλλοδαπού, του οποίου η παρουσία κρίνεται παράνομη ή επικίνδυνη για τη δημόσια ασφάλεια χωρίς επανόδου.
- υπερηφανεύεται για την επιτυχία του.
- Δημοσιεύει την είδηση, σεβόμενος όμως την αξιοπρέπεια όλων των εμπλεκομένων και χωρίς να το αποτέλεσμα της δίκης που θα γίνει.
- Η συζήτηση των εφέσεων ματαιώθηκε, επειδή τελικά οι κατέληξαν σε συμβιβασμό.
- Έγινε χδες η μεταγωγή των κρατουμένων από τις φυλακές στο, προκειμένου να δικαστούν.
- Έπειτα από τόσους αγώνες, βλέπουν με θλίψη ότι η προσπάθειά τους δεν

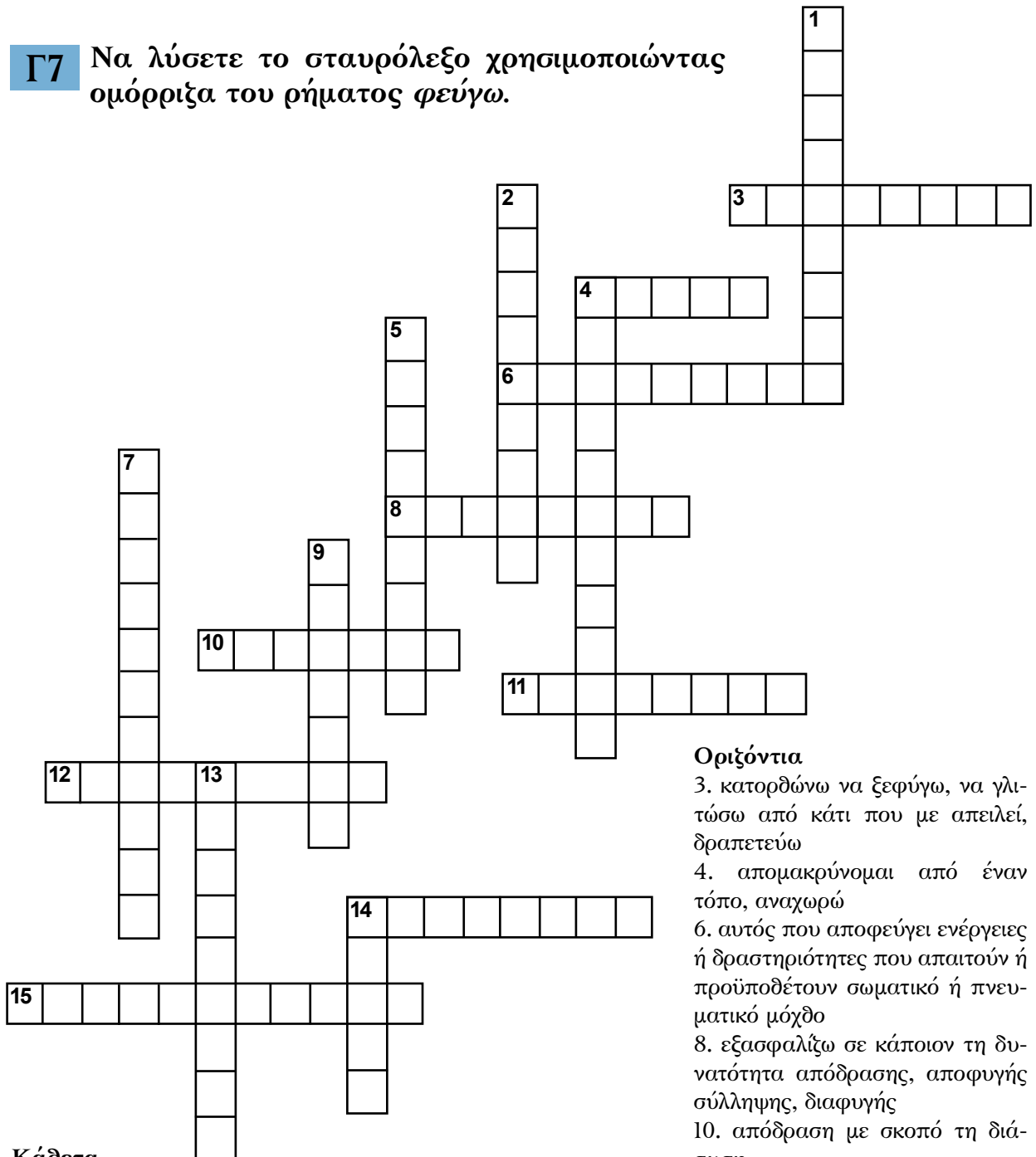

Να επιλέξετε τέσσερις διαφορετικές προτάσεις ο καθένας και να τις εντάξετε σε κείμενο 60 λέξεων που αφορά σε μια είδηση που μεταδίδεται από τα μέσα ενημέρωσης.

Φαινόμενο
 Gastarbeiter

Γ7 Να λύσετε το σταυρόλεξο χρησιμοποιώντας ομόρριζα του ρήματος φεύγω.

Κάθετα

1. αυτός που έχει μικρή διάρκεια, γρήγορος, παροδικός
2. αυτός που εξαναγκάζεται σε εγκατάλειψη της πατρίδας του
4. αυτός που τείνει να απομακρύνεται από το κέντρο, το αντίθετο του κεντρομόλου
5. αποφεύγω με επιτήδαιο τρόπο μια δύσκολη ή δυσάρεστη κατάσταση
7. αυτός που πρέπει να αποφεύγεται ή να αποφευχθεί
9. ξεφεύγω, ξεπερνάω
13. κατηγορούμενος που αρνείται να παρουσιαστεί στο δικαστήριο την καθορισμένη ημέρα και ώρα, προκειμένου να δικαστεί
14. αυτός που διαφεύγει κρυφά, επειδή διώκεται

Οριζόντια

3. κατορθώνω να ξεφύγω, να γλιτώσω από κάτι που με απειλεί, δραπετεύω
4. απομακρύνομαι από έναν τόπο, αναχωρώ
6. αυτός που αποφεύγει ενέργειες ή δραστηριότητες που απαιτούν ή προϋποθέτουν σωματικό ή πνευματικό μόχθο
8. εξασφαλίζω σε κάποιον τη δυνατότητα απόδρασης, αποφυγής σύλληψης, διαφυγής
10. απόδραση με σκοπό τη διάσωση
11. αναζήτηση βοήθειας, λύσης σε οξύ πρόβλημα
12. ζητώ καταφύγιο

Προσφυγιά-Μετανάστευση
(κρυπτόλεξο)

...να ταξιδεύω σε τόπους και εποχές

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

*Μνημεία, ιστορία, πολιτιστική δημιουργία,
τέχνες, τουρισμός, ταξίδια*

Θεματική
Ενότητα

7

Α. Εξασκούμαστε στους κειμενικούς τύπους, ώστε να αξιοποιούμε τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενά μας

Α1 Λειψοί

Νησί που ενδείκνυται για ήσυχες διακοπές, με τοπίο και ανθρώπους που προσφέρουν απλόχερα σπουδαία εσωτερική ηρεμία. Γι' αυτό οι κάτοικοί του λένε πως ίσως ήταν ο τόπος αυτός και όχι η Καλυψώ που σαγήνευσε τον Οδυσσέα, όταν βρέθηκε εδώ, παρεκκλίνοντας από τη ρότα του κατά την επιστροφή του στην Ιθάκη.

Οι Λειψοί βρίσκονται στα βόρεια Δωδεκάνησα και είναι το μεγαλύτερο από μια συστάδα είκοσι νησιών και νησίδων τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον (ανήκουν στο δίκτυο Natura). Βρίσκονται ανάμεσα στην Πάτμο και τη Λέρο και κατοικήθηκαν κατά τους προϊστορικούς χρόνους. Ο σημερινός οικισμός ιδρύθηκε το 1669 από έναν Κρητικό ονόματι Ηλία. Οι Λειψοί ενώθηκαν με την Ελλάδα το 1948. Έχουν έκταση 16 τ.χλμ., μήκος ακτών 35 χλμ., και πληθυσμό 700 κατοίκους. Συνδέονται ακτοπλοϊκά με το λιμάνι της Λέρου και την Πάτμο.

Λειψοί

13. Οικισμός των Λειψιών, όπου ξεχωρίζει η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου

Νησί που ενδείκνυται για ήσυχες διακοπές, με τοπίο και ανθρώπους που προσφέρουν απλόχερα σπουδαία εσωτερική ηρεμία. Γι' αυτό οι κάτοικοί του λένε πως ίσως ήταν ο τόπος αυτός και όχι η Καλυψώ που σαγήνευσε τον Οδυσσέα, όταν βρέθηκε εδώ, παρεκκλίνοντας από την ρότα του κατά την επιστροφή του στην Ιθάκη.

Οι Λειψοί βρίσκονται στα βόρεια Δωδεκάνησα και είναι το μεγαλύτερο από μια συστάδα είκοσι νησιών και νησίδων τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον (ανήκουν στο δίκτυο Natura). Βρίσκονται ανάμεσα στην Πάτμο και τη Λέρο και κατοικήθηκαν κατά τους προϊστορικούς χρόνους. Ο σημερινός οικισμός ιδρύθηκε το 1669 από έναν Κρητικό ονόματι Ηλία. Οι Λειψοί ενώθηκαν με την Ελλάδα το 1948. Έχουν έκταση 16 τ.χλμ., μήκος ακτών 35 χλμ. και πληθυσμό 700 κατοίκους. Συνδέονται ακτοπλοϊκά με το λιμάνι της Λέρου και την Πάτμο.

Λειψοί (οικισμός) I

Ο μοναδικός οικισμός των Λειψιών είναι χτισμένος στον λόφο, όπου ο Λιος ο Κρητικός έτρεξε το πρώτο σπύρι και απλώνεται προς το λιμάνι.

Αξίζει να δείτε

Τη μεγαλόπρεπη εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, δίπλα στην πλατεία με το Δημαρχείο και το Μουσείο, όπου υπάρχει εικόνα της Παναγίας της Μαύρης του 1500.

Το **Εκκλησιαστικό-Λαογραφικό Μουσείο**, που περιλαμβάνει εκκλησιαστικά κειμήλια και μια μικρή αρχαιολογική συλλογή.

Την **Παναγία του Χάρου**, σε απόσταση 1,5 χλμ. από τον οικισμό των Λειψιών. Είναι μοναδική εικόνα στην Ελλάδα, στην οποία η Παναγία δεν κρατά το Θείο Βρέφος, αλλά τον Εσταυρωμένο Χριστό. Το μοναστήρι και η εικόνα χρονολογούνται από το 1600.

Δραστηριότητες

Πεζοπορία. «Μονοπάτι της Κοίμησης» και άλλα πολλά.

- Καταδύσεις.
- Ψάρεμα.
- Ψαροντούφεκο.
- Διαδρομές με σκάφος στο Μακρονήσι, στη Χολγκούρα και στο Ασπρονήσι, όπου ανακαλύπτετε μοναδικούς σχηματισμούς από σπηλιές και βράχους.
- Κολύμηση στις παραλίες Λιεντιά, Κάμπος, Έλενα, Κατασβιά, Παπανηρία, Χολγκούρα, Πλατύς Γιάλος, Μονοδέντρι και Τουρκάκιωμα.

Γύρω νησιά

Γύρω από τους Λειψοί υπάρχουν πολλά νησάκια και βραχονησίδες. Ξεχωρίζουν το Μακρονήσι και το Φράγκο ΝΔ, τα Ρερούλια ΒΔ, τα Ασπρονήσια Α και τα Καλαπόδια ΝΑ.

Χρήσιμα τηλέφωνα

- Δήμος: 22470-41.010, 22470-41.209
 - Γραφείο τουρισμού: 22470-41.185
 - Αστυνομικός σταθμός: 22470-41.222
 - Λιμενικός σταθμός: 22470-41.133
 - Αγροτικό Ιατρείο: 22470-41.204
- Δικτυακός τόπος: www.lipsi-island.gr

Εκδηλώσεις

Στις 23 Αυγούστου (εννιάμερα της Παναγίας) γιορτάζει η Παναγία του Χάρου και στους Λειψοί στήνεται μεγάλο πανηγύρι. Τον **Αύγουστο**, για τρεις ημέρες, γίνεται γιορτή κρασιού.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Δωδεκάνησα. Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα, www.visitgreece.gr

Λειψοί (οικισμός)

Ο μοναδικός οικισμός των Λειψών είναι χτισμένος στον λόφο, όπου ο Λιος ο Κρητικός έχτισε το πρώτο σπίτι και απλώνεται προς το λιμάνι.

Αξίζει να δείτε

- Τη μεγαλοπρεπή εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, δίπλα στην πλατεία με το δημαρχείο και το Μουσείο, όπου υπάρχει εικόνα της Παναγίας της Μαύρης του 1500.
- Το Εκκλησιαστικό-Λαογραφικό Μουσείο, που περιλαμβάνει εκκλησιαστικά κειμήλια και μια μικρή αρχαιολογική συλλογή.
- Την Παναγιά του Χάρου, σε απόσταση 1,5 χλμ. από τον οικισμό των Λειψών. Είναι η μοναδική εικόνα στην Ελλάδα, στην οποία η Παναγία δεν κρατά το Θείο Βρέφος, αλλά τον Εσταυρωμένο Χριστό. Το μοναστήρι και η εικόνα χρονολογούνται από το 1600.

Εκδηλώσεις

Στις 23 Αυγούστου (εννιάμερα της Παναγίας) γιορτάζει η Παναγιά του Χάρου και στους Λειψούς στήνεται μεγάλο πανηγύρι.

Τον Αύγουστο, για τρεις ημέρες, γίνεται η γιορτή κρασιού.

Δραστηριότητες

- Πεζοπορία («Μονοπάτι της Κοίμησης» και άλλα πολλά).
- Καταδύσεις.
- Ψάρεμα.
- Ψαροντούφεκο.
- Διαδρομές με σκάφος στο Μακρονήσι, στη Χοχλακούρα και στο Ασπρονήσι, όπου θα ανακαλύψετε μοναδικούς σχηματισμούς από σπηλιές και βράχους.
- Κολύμπι στις παραλίες Λιεντού, Κάμπος, Έλενα, Κατσαδιά, Παπαντριά, Χοχλακούρα, Πλατύς Γιαλός, Μονοδέντρι και Τουρκόμνημα.

Γύρω νησιά

Γύρω από τους Λειψούς υπάρχουν πολλά νησάκια και βραχονησίδες. Ξεχωρίζουν το Μακρονήσι και το Φράγκο ΝΔ, τα Ρεφούλια ΒΔ, τα Ασπρονήσια Α και τα Καλαπόδια ΝΑ.

Χρήσιμα τηλέφωνα

- Δήμος: 2247041010, 2247041209
 - Γραφείο Τουρισμού: 2247041185
 - Αστυνομικός Σταθμός: 2247041222
 - Λιμενικός Σταθμός: 2247041133
 - Αγροτικό Ιατρείο: 2247041204
- από Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Δωδεκάνησα. Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα, www.visitgreece.gr

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Με βάση τις πληροφορίες του κειμένου Α1, για ποια από τα παρακάτω είδη τουρισμού θα ήταν κατάλληλος προορισμός οι Λειψοί; Αιτιολογήστε την απάντησή σας παραθέτοντας αποσπάσματα του κειμένου.

“
μαζικός τουρισμός, ατομικός τουρισμός, εποχιακός τουρισμός, συνεχής τουρισμός, τουρισμός πόλης, συνεδριακός τουρισμός, ιατρικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, οικοτουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός
”

2. Παρατηρήστε το δισέλιδο στο οποίο εκδόθηκε το κείμενο (σελ. 73). Πώς σχετίζεται με το κείμενο α) η εικόνα και β) ο χάρτης που το συνοδεύουν;

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Να εντοπίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που δηλώνουν
 - α) τοπικό σημείο
 - β) κατεύθυνση
 - γ) διέλευση
 - δ) προσέγγιση
 - ε) απομάκρυνση
2. Για ποιον λόγο ο τόπος δηλώνεται τόσο λεπτομερειακά στο κείμενο;
3. Αφού εντοπίσετε τα επίθετα του κειμένου,
 - α) να τα ταξινομήσετε στις στήλες του παρακάτω πίνακα.

Επίθετα		
Περιγραφικά	Ταξινομικά	Αξιολογικά

β) Να σχηματίσετε τα παραθετικά του κάθε επιθέτου, εάν υπάρχουν. Τι παρατηρείτε;

Κειμενικοί τύποι - κειμενικά είδη

1. Ποια χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου της περιγραφής εντοπίζετε στο Κείμενο Α1;
2. Ποιο είναι το αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται το κείμενο και με ποιον σκοπό; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με βάση τις γλωσσικές επιλογές και το είδος των πληροφοριών του κειμένου.
3. Στο κείμενο εντοπίζονται τόσο η επιστημική όσο και η δεοντική τροπικότητα. Για ποιον λόγο χρησιμοποιείται η κάθε μία; Τι προσφέρει η εναλλαγή τους;

Πεζοπορία (κρυπτόλεξο)

Ταξίδια-τουρισμός

A2 Το Αρχαιολογικό Μουσείο Καστελλόριζου

Μερική εσωτερική άποψη της αυλής του Μουσείου από νοτιοανατολικά.
© Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
© ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Καστελλόριζου στεγάζεται από το 1984 στο «Κονάκι», που αποτελεί τμήμα του μεσαιωνικού Κάστρου του Αγ. Νικολάου. Βρίσκεται στη συνοικία «Κάβος» και πρόκειται για διώροφο κτίσμα, του οποίου το ισόγειο ανάγεται στα χρόνια της Ιπποτοκρατίας, ενώ ο όροφος αποτελεί προσθήκη του 19ου αι., εποχή Τουρκοκρατίας.

Στο ισόγειο διαμορφώνονται τρεις χώροι, από τους οποίους ο πρώτος προς δυτικά περιλαμβάνει γλυπτά παλαιοχριστιανικής περιόδου (κιονόκρανα, πεσίσκοι τέμπλου), ο μεσαίος λίθινες άγκυρες και αμφορείς που περισυνελέγησαν από την θάλασσα και στο τρίτο εκτίθεται μορφή δύτη με στολή και τα εξαρτήματα του σκαφάνδρου.

Ο όροφος αποτελείται από τέσσερις αίθουσες. Στην πρώτη προς τα δυτικά εκτίθενται ευρήματα από την αρχαία Μεγίστη (επιγραφές, επιτύμβιες στήλες, ανάγλυφα λυκιακού τύπου, βωμίσκοι, αγγεία και όστρακα, λυχνάρια, αμφορείς, ενσφράγιστες λαβές αμφορέων, κορμός μαρμάρινου αγάλματος Υγείας, και απότμημα ρωμαϊκής σαρκοφάγου).

Στη δεύτερη, εκτός από ελάχιστα δείγματα παλαιοχριστιανικής γλυπτικής, εκτίθενται βυζαντινό νόμισμα-κόσμημα, εικονίδιο από στεατίτη με παράσταση Αγ. Δημητρίου και γραφική αναπαράσταση του κάστρου του Αγ. Νικολάου προβάλλοντας τα εφυαλωμένα πινάκια του ναυαγίου στο ακρωτήριο «Αφρός» (12ος-13ος αι.), καθώς και κείμενα περιηγητών.

Στην τρίτη αίθουσα εκτίθενται οι αποτοιχισμένες τοιχογραφίες του Αγ. Νικολάου (17ος αι.), φορητές εικόνες, αντικείμενα μικροτεχνίας, σχέδια και φωτογραφίες μεταβυζαντινών μνημείων του νησιού.

Η τέταρτη αίθουσα είναι αφιερωμένη στη λαογραφία. Εκτίθενται παραδοσιακές στολές, κεντήματα, κεραμική, είδη λαϊκής τέχνης και στο δυτικό τμήμα γίνεται αναπαράσταση της κουζίνας του λαϊκού σπιτιού του νησιού.

από Παπαβασιλείου Ε., *Αρχαιολογικό Μουσείο Καστελλορίζου*, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2012

Δομικά χαρακτηριστικά

1. Σε ποιο μουσείο αναφέρεται το Κείμενο Α2; Σε ποια παράγραφο δίνεται αυτή η πληροφορία;
2. Σε ποια παράγραφο δίνονται τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του κτηρίου στο οποίο στεγάζεται;
3. Σε ποιες παραγράφους παρουσιάζονται τα εκθέματα του μουσείου; Οι πληροφορίες οργανώνονται με βάση τον άξονα του χρόνου ή του χώρου; Να εντοπίσετε σχετικές φράσεις του κειμένου.

Γλωσσικά χαρακτηριστικά

1. Πού δίνεται το βάρος, στα ονόματα ή στα ρήματα;
2. Σε ποιον χρόνο και ποια ρηματική όψη βρίσκονται τα ρήματα; Για ποιον λόγο;
3. Να εντοπίσετε επιστημονικούς όρους που χρησιμοποιούνται στο κείμενο. Από ποιες επιστήμες προέρχονται;
4. Τι σηματοδοτεί η χρήση των εισαγωγικών στις λέξεις «Κονάκι», «Κάθος», «Αφρός»;
5. Να εντοπίσετε τα επίθετα που υπάρχουν στο κείμενο και στη συνέχεια να τα κατατάξετε στη σωστή στήλη στον παρακάτω πίνακα.

Επίθετα		
Περιγραφικά	Ταξινομικά	Αξιολογικά

Κειμενικοί τύποι-κειμενικά είδη

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο Α2;
2. Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με βάση το κειμενικό είδος και τις γλωσσικές επιλογές του κειμένου.
3. Να βασιστείτε στο κείμενο και να φτιάξετε έναν χάρτη για το κοινό που επισκέπτεται το μουσείο.
4. Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στα δύο κειμενικά είδη;
5. Ποιες επιπλέον πληροφορίες μπορούν να αποτυπωθούν στον χάρτη σας;

Καστελλόριζο, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, visitgreece.gr,
Φωτ.: Π. Μεράκος

Αρχαίο δέατρο

A3 Η βασιλική

Οι χριστιανικές βασιλικές ήταν επιμήκη κτίρια που διαιρούνταν εσωτερικά σε κλίτη, ή μοίρες, ή δρόμους (δρομικές βασιλικές). Τα κλίτη των βασιλικών ήταν τρία, πέντε, επτά, μέχρι και εννέα. Το μεσαίο κλίτος ήταν το πιο ευρύχωρο και το υψηλότερο. Οι κίονες οι οποίοι χώριζαν τα κλίτη μεταξύ τους, από ανατολίας προς δυσμάς, δεν είχαν συνήθως ραβδώσεις και κατέληγαν σε περίτεχνα κορινθιακά κιονόκρανα, ενώ τα κενά μεταξύ των κιονοκρατών ενώνονταν συνήθως με τόξα. Πάνω από τα κλίτη σχηματίζονταν υπερώα τα οποία χρησιμοποιούνταν ως γυναικωνίτες. Οι τοίχοι από το δάπεδο μέχρι το ύψος των τόξων καλύπτονταν από ορθομαρμαρώσεις λεπτών και πολύχρωμων μαρμάρων. Πάνω από αυτά υπήρχαν τα ψηφιδωτά. Τα δάπεδα επίσης στολίζονταν με θαυμασία ψηφιδωτά. Στο υψηλότερο σημείο υπήρχε ο φωταγωγός με σειρά μονόλοβων, δίλοβων, τρίλοβων ή πολύλοβων παραθύρων. Το μεσαίο και υψηλότερο κλίτος καλύπτονταν από αμφίκλινη (σαμαρωτή) ξύλινη στέγη, ενώ τα πλάγια κλίτη δια μονορρίκτου (επικλινούς) στέγης.

Η παλαιοχριστιανική βασιλική εμπλουτίζεται με νέα αρχιτεκτονικά στοιχεία, ώστε να της δίνουν ακόμα μεγαλύτερη αίγλη. Σπουδαιότερη καινοτομία είναι ο περιορισμός του μήκους του κτιρίου και κυρίως η προσθήκη τρούλου στη στέγη του μεγάλου κλίτους. Πρόκειται για μια θαυμαστή αρχιτεκτονική εφεύρεση των μεγάλων μικρασιατών αρχιτεκτόνων Ανθέμιου από τις Τράλλεις και Ισίδωρου από τη Μίλητο. Οι ιδιοφυείς αυτοί μηχανικοί κατόρθωσαν να τοποθετήσουν στην τετράγωνη στέγη της βασιλικής τον κυκλικό τρούλο, ο οποίος, μέσω τεσσάρων σφαιρικών τριγώνων κατέληγε να στηρίζεται σε τέσσερις μεγάλους πεσσούς. Αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτού του ρυθμού είναι ο περίφημος ναός της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, ο οποίος κτίστηκε από το Ιουστινιανό τα έτη 531-537. Ο διάκοσμος βελτιώνεται αισθητά. Οι τοίχοι καλύπτονται με ψηφιδωτά υψηλής τεχνοτροπίας και ζωγραφικές παραστάσεις.

Η επιβλητικότητα αυτού του ρυθμού είναι έκδηλη. Ο τεράστιος όγκος του ναού, το μεγάλο ύψος, ο τεράστιος δόλος, το άπλετο φως των παραθύρων, δίνουν μια ξεχωριστή αίσθηση στον πιστό.

Ύστερα από μια περίοδο τριών περίπου αιώνων μεταβατικής ναοδομίας συνδυασμού δολωτής τρίκλιτης βασιλικής με τη σταυρωτή τρούλαία βασιλική (χαρακτηριστικό παράδειγμα ο ναός της Σκριπούς Βοιωτίας), εμφανίζεται στην Κωνσταντινούπολη και αργότερα σε ολόκληρο τον βυζαντινό κόσμο, ο εγγεγραμμένος σταυροειδής ναός με τρούλο. Ονομάστηκε Νέα Εκκλησία, διότι παρουσίαζε έναν καινούριο αρχιτεκτονικό τύπο.

Ο εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο είναι ο αντιπροσωπευτικός βυζαντινός ρυθμός. Κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο αυτού του θαυμαστού ρυθμού είναι ο σχηματισμός σταυρού εσωτερικά και εξωτερικά στο σχεδόν τετράγωνο πια κτίσμα, με τον έναν ή τους πέντε τρούλους. Η δημιουργία κογχών στη βόρεια και νότια πλευρά όχι μόνο αυξάνουν τον εσωτερικό χώρο, αλλά χαρίζουν παράλληλα ομορφιά και χάρη. Υπάρχουν πάμπολλα δείγματα αυτού του θαυμασίου ρυθμού, όπως η Γοργοεπήκοος (άγιος Ελευθέριος), άγιοι Θεόδωροι, Καπνικαρέα, Καισαριανή στην Αθήνα, Παναγία των Χαλκέων στη Θεσσαλονίκη, οι εκκλησίες του Μυστρά, κ.α.

Παραλλαγή αυτού του ρυθμού είναι ο εγγεγραμμένος οκτάγωνος ναός. Στην περίπτωση αυτή έχουμε ευμεγέθη τρούλο, ο οποίος καλύπτει ολόκληρη σχεδόν τη στέγη και ο οποίος δια των οκτώ σφαιρικών τριγώνων στηρίζεται σε ισάριθμους κίονες. Κύριο χαρακτηριστικό αυτού του τύπου είναι ο παραμερισμός των τεσσάρων πεσών ή κίωνων από το κέντρο του ναού και η δημιουργία ενιαίου άνετου χώρου στον κυρίως ναό. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ο ναός της Ρώσικης Εκκλησίας των Αθηνών.

Ο περίφημος αυτός τύπος του σταυροειδούς ναού με τρούλο είναι τόσο τέλειος ρυθμός ώστε «δεν μπορεί να βελτιωθεί περισσότερο αφού άπαξ και δια παντός τελειοποιήθηκε» (Γ. Αντουράκη Χριστιανική Αρχαιολογία, τομ. Α΄ Αθήνα 1984, σελ. 107). Από το 880 που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο περίφημο αυτοκρατορικό κτίσμα της Νέας Εκκλησίας του Παλατίου και εγκαινιάστηκε από τον Μ. Φώτιο στα χρόνια του Βασιλείου Α΄ (867-886) και μέχρι σήμερα παραμένει ο ίδιος.

από την ιστοσελίδα της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

Δομικά Χαρακτηριστικά

1. Ποια είναι τα είδη των ναών που περιγράφονται στο κείμενο; Να χωρίσετε το κείμενο σε ισάριθμες υποενότητες.
2. Να δημιουργήσετε ένα σχήμα όπου θα φαίνεται η σχέση υπωνυμίας-υπερωνυμίας ανάμεσα στους όρους:

“

βασιλική, τρουλαία βασιλική/βασιλική με τρούλο, εγγεγραμμένος σταυροειδής, εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο, εγγεγραμμένος οκτάγωνος

”

3. Σε ποια ενότητα του κειμένου περιγράφεται η υπερώνυμη έννοια και σε ποιες οι υπώνυμες;
4. Στο κείμενο αξιολογούνται οι αρχιτεκτονικοί ρυθμοί. Σε ποιο σημείο κάθε ενότητας γίνεται αυτό;

Γλωσσικά Χαρακτηριστικά

1. Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα *ήταν, χώριζαν, εμπλουτίζεται, είναι*; Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως προσδιορισμοί τα χρονικά επιρρήματα *ώρα ή πριν, Αν όχι, γιατί*; Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιείται παρελθοντικός χρόνος και σε ποιες παροντικός;
2. Να ταξινομήσετε τα επίθετα του Κειμένου Α3 στον παρακάτω πίνακα:

Επίθετα		
Περιγραφικά	Ταξινομικά	Αξιολογικά

3. Σκοπός του κειμένου είναι (να επιλέξετε)
 - (α) να πείσει
 - (β) να πληροφορήσει
4. Η γλωσσική πράξη του κειμένου είναι (να επιλέξετε)
 - (α) δηλωτική
 - (β) κατευθυντική
 - (γ) διακηρυχτική
 - (δ) εκφραστική

Βυζαντινός ναός Παναγίας των Χαλκίων (1028), Θεσσαλονίκη
Φωτ.: Στ. Πασβάντης

Β. Εξασκούμαστε στη σύνταξη, ώστε να κάνουμε εύστοχες δομικές επιλογές στον λόγο μας

Β1 Οι στοές της Αθήνας

Το κέντρο της Αθήνας είναι γεμάτο από εμπορικές στοές. Μόνο που κάποτε ήταν τοπόσημα, δηλαδή βασικά χαρακτηριστικά της πόλης. Κάθε στοά αποτελούσε μια μικρογραφία της κοινωνίας με τους δικούς της κώδικες, τα συν και τα πλην της με το καφενείο, το κυλικείο ή το οινομαγειρείο, απαραίτητα συνδυημένα.

Αν ζούσαμε εκείνες τις δεκαετίες και διασχίζαμε τις στοές αυτές, ειδικά αυτές που βρίσκονται στα δρομάκια του εμπορικού τριγώνου, θα είχαμε την αίσθηση, ως διαβάτες, ότι μπαίνουμε σε χώρους μνήμης και ότι κάνουμε ένα ταξίδι στο παρελθόν, σε μία εποχή που έφυγε ανεπιστρεπτί. Σε μια εποχή που υπήρχαν άλλες καταναλωτικές συνήθειες, οι εμπορικές στοές ήταν αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής και εμπορικής ζωής της πόλης, οι σχέσεις εμπόρου και πελάτη ήταν προσωπικές και φιλικές.

Ίσως να ακούγεται οπισθοδρομικό, αλλά, αν τα πολυκαταστήματα δεν είχαν κάνει την εμφάνισή τους και οι πεζόδρομοι ήταν γεμάτοι με μοντέρνα μαγαζιά με ωραίες στολισμένες βιτρίνες, η τεχνολογική πρόοδος δεν απειλούσε στοές-δισκογραφικούς παράδεισους και οι υπολογιστές δεν είχαν μπει στη ζωή μας, αντικαθιστώντας τα χειρόγραφα, αν η κρίση και η απαξίωση του κέντρου δεν είχε οδηγήσει πολλούς εμπόρους να κατεβάσουν ρολά ή να βάλουν λουκέτα, τότε η ατμόσφαιρα που είναι πολύ γνωστή στους πιο μεγάλους, θα έμενε ίδια και αναλλοίωτη.

Ακόμη όμως και τώρα, διασχίζοντάς τες μπορεί κάποιος να ανακαλύψει μέσα σ' αυτές θησαυρούς, είτε αυτοί είναι τα μικρά καφενεία-ουζερί με ρετρό αισθητική, είτε μαγαζάκια που αναδίδουν το άρωμα μιας άλλης εποχής, με ποικίλα, ετερόκλητα αντικείμενα που δύσκολα κάποιος βρίσκει στα πολυκαταστήματα, είτε υπολείμματα από τα τείχη της αρχαίας Αθήνας.

Η κάθε στοά έχει τη δική της ιστορία, τη δική της γοητεία και έχει ενδιαφέρον να τις ανακαλύψουμε.
από Ντάκουλα Έλ., *Αθηναϊκές στοές, τα αρχιτεκτονικά διαμάντια της πόλης*, Athens Voice, 2022

Στοά Αρσακείου. Εντυπωσιάζει με τη γυάλινη οροφή της στο κέντρο της οποίας διαμορφώνεται γυάλινος επίσης δόλος, επιτρέποντας έτσι στο φυσικό φως να διαχέεται στον χώρο. Το αρχικό κτήριο σχεδιάστηκε από τον Κ. Μαρούδη

1. Στο Κείμενο Β1 διαβάσατε για την προσφορά των αθηναϊκών στοών στην ιστορία και την αισθητική της πόλης. Σε κάποια σημεία η αρθρογράφος υποθέτει τι θα γινόταν, αν δεν άλλαζε η χρήση τους. Να εντοπίσετε όλα αυτά τα σημεία, να καταγράψετε τις υποθέσεις που κάνει και τα αποτελέσματά τους, με άλλα λόγια «τι θα γίνει ή τι θα γινόταν, αν...».
2. Πρόκειται για πράγματα πιθανά να συμβούν, προσδοκώμενα ή αδύνατα;
3. Υποδέστε ότι ζείτε σε μια εποχή κατά την οποία η Αθήνα δεν έχει ακόμα τις στοές που περιγράφονται στο κείμενο. Γράψτε κείμενο 60 λέξεων, στο οποίο θα περιγράψετε τις στοές αυτές, όπως τις φαντάζεστε, όταν θα κατασκευαστούν. Τι δηλώνουν οι υποθέσεις που κάνατε, κάτι πραγματικό/ βέβαιο, κάτι πιθανό, κάτι προσδοκώμενο ή κάτι αδύνατο;

B2 Για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα

Απόσπασμα από τη συνέντευξη του Διευθυντή του Μουσείου Ακρόπολης, όταν τον ρωτούν για την επίδειξη μόδας μπροστά στα Μάρμαρα του Παρθενώνα, που εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο:

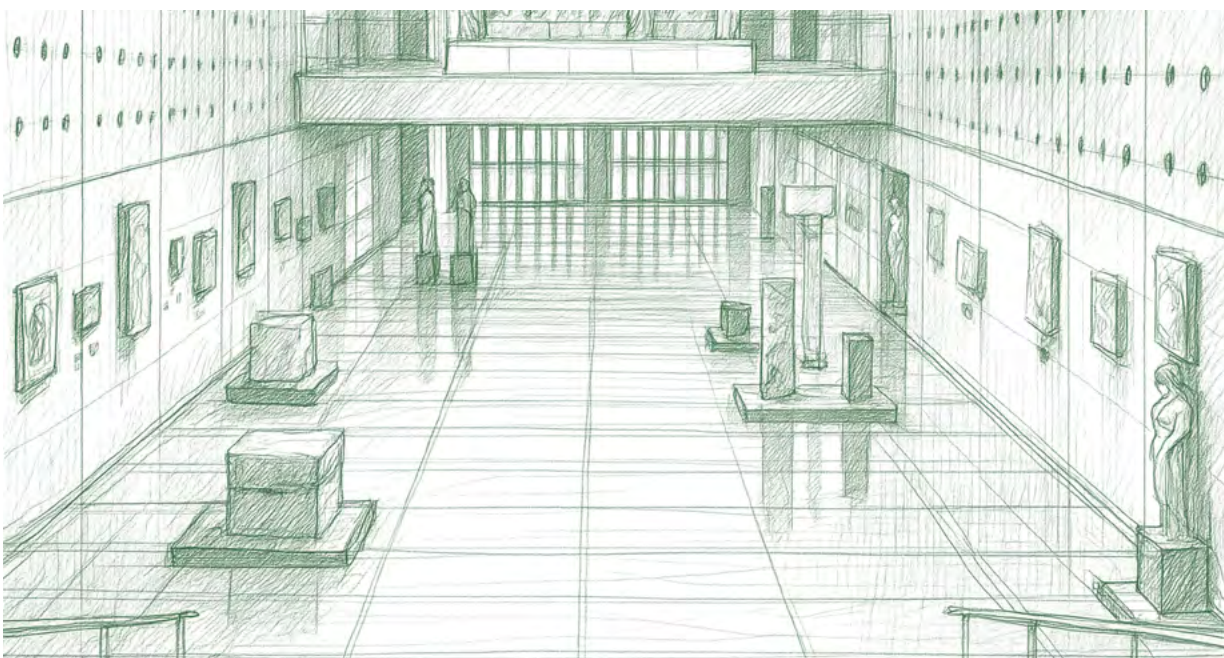
«Έχω πει και το επαναλαμβάνω: εάν δεν ήμουν αισιόδοξος, δεν θα ήμουν εδώ. Αν εγώ κόψω τα μέλη σας και μείνει ο κορμός σας, είναι βαρβαρότητα. Στο καλύτερο μουσείο του κόσμου, θέλετε να τα πάτε στο Μετροπόλιταν, να τα πάτε στην Αυστραλία, όπου θέλετε να τα πάτε, με τα καλύτερα led φώτα να τα φωτίζετε, δεν θα έχουν ποτέ το βιωματικό κομμάτι των εποχών του φωτός, με πανσέληνο, ασέληνη νύχτα, με πρωί, με απόγευμα, με τις μυρωδιές που έχει κάθε φορά η διαφορετική εποχή» είπε χαρακτηριστικά.

Συνέντευξη στη διαδικτυακή εφημερίδα *Lifo*

Παρθενώνας. Νότια ζωφόρος. Λίθος 17 (XVII)
© Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Ακρόπολης

1. Στο απόσπασμα ο διευθυντής του μουσείου κάνει συνεχώς υποθέσεις. Μερικές από αυτές όμως δεν διατυπώνονται με προτάσεις που δηλώνουν προϋπόθεση.
 - α) Να τις εντοπίσετε και να τις επαναδιατυπώσετε με την τυπική μορφή των προτάσεων που δηλώνουν προϋπόθεση.
 - β) Τι δηλώνουν οι υποθέσεις του διευθυντή; Κάτι πιθανό, προσδοκώμενο, βέβαιο ή αδύνατο;
 - γ) Ποια χρονική βαθμίδα αφορά η καθεμιά από αυτές;
 - δ) Να ξαναγράψετε το κείμενο, έτσι ώστε οι υποθέσεις του διευθυντή να δηλώνουν κάτι μη πραγματικό, αδύνατο να συμβεί.

B3 Αρχαιολογία και Ιστορία

Θα λέγαμε πως η αρχαιολογία με την ιστορία είναι αδελφές! Εφόσον η ιστορία ασχολείται με τα γεγονότα, με τους πολέμους, με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων, χρειάζονται και κάποιες υλικές αποδείξεις, όποιες και να είναι αυτές. Η αρχαιολογία, λοιπόν, ασχολείται κυρίως με τα αντικείμενα, με τα υλικά κατάλοιπα. Κάνουμε δηλαδή ανασκαφή όπου χρειάζεται και βρίσκουμε, για παράδειγμα, ένα αρχαίο τσουκάλι.

Τότε μπαίνουμε στη διαδικασία να σκεφτούμε πως να ψάξουμε, κάπου κοντά περιμένουμε να βρούμε μια εστία φωτιάς. Αν είμαστε τυχεροί, ίσως βρούμε και μια σιδερένια σχάρα, και κάπως έτσι αναπλάθουμε όλη τη διαδικασία του μαγειρέματος ενός φαγητού που έγινε στο συγκεκριμένο μέρος.

Ακόμα και κάτι πιο σύνθετο, όπως για παράδειγμα η Μάχη του Μαραθώνα. Ξέρουμε πως έγινε σε μία συγκεκριμένη περιοχή το 490 π.Χ. και αυτό είναι η ιστορία. Όταν, όμως, πάμε εκεί, κάνουμε ανασκαφή. Αν βρούμε κάτω από το χώμα ένα στρώμα από βέλη, τότε έχουμε ένα αρχαιολογικό τεκμήριο για τη Μάχη του Μαραθώνα. Σκάβοντας και έναν τύμβο, όπως έγινε η ανασκαφή στον Τύμβο του Μαραθώνα, και βρίσκοντας τους Αθηναίους που σκοτώθηκαν εκεί, τότε έχουμε και πάλι την αρχαιολογία να βοηθάει την ιστορία, μελετώντας το παρελθόν μέσα από τα υλικά του κατάλοιπα. Άρα η αρχαιολογία αφορά τα υλικά κατάλοιπα και η ιστορία τη θεωρητική μας γνώση σχετικά με τα γεγονότα του παρελθόντος, τα κείμενα των συγγραφέων και άλλα παρόμοια. Και τελικά οι δύο ως αδερφές έχουν τον ίδιο κοινό στόχο: να ανασυνθέσουν τον τρόπο ζωής, λειτουργίας και σκέψης των παλαιότερων ανθρώπων.

από Βαλαβάνης Π., συνέντευξη στο atraktos.org, 2022

1. Ο αρχαιολόγος που δίνει συνέντευξη παρουσιάζει τη διαδικασία της ανασκαφής, τη σχέση της με την ιστορία. Στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου, παρουσιάζονται και κάποια παραδείγματα με τη μορφή της προϋπόθεσης, ώστε να αναδειχθεί η συγκεκριμένη σχέση.
 - α) να τα εντοπίσετε και
 - β) να βρείτε ποια είναι η σημασία των υποθέσεων αυτών (τι δηλώνουν).
2. Στους υποθετικούς συνδέσμους ανήκει και ο *εφόσον*. στο απόσπασμα *Εφόσον η ιστορία ασχολείται με τα γεγονότα, ... χρειάζονται και κάποιες υλικές αποδείξεις, όποιες και να είναι αυτές* ο αρχαιολόγος υποθέτει ή διαπιστώνει και αιτιολογεί κάτι; Μπορείτε να το ελέγξετε, αν αλλάξετε τον σύνδεσμο *εφόσον* α) με τον υποθετικό *εάν* β) με κάποιον άλλο σύνδεσμο που εισάγει επιρρηματική εξαρτημένη πρόταση.
3. Να κάνετε από μία ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης, που θα αφορά ένα φανταστικό ταξίδι του μυαλού σας σε πόλεις της αρχαιότητας, όπου θα θέλατε να περιπλανηθείτε, να γυρίσετε, να δαυμάσετε. Να γράψετε τι θα κάνατε, αν συναντούσατε συγκεκριμένα πρόσωπα, αν βρισκόσασταν μπροστά σε μνημεία και τεχνουργήματα που ξέρετε από την ιστορία. Στόχος σας είναι να κερδίσει το κείμενό σας την αισθητική ανταπόκριση των αναγνωστών.

B4 Τι πρέπει να προσέχουμε, όταν ταξιδεύουμε με αεροπλάνο;

Κάποια πολύωρα ταξίδια με αεροπλάνο είναι ίσως επικίνδυνα για τους ανθρώπους με κυκλοφορικά προβλήματα. Γι' αυτό τον λόγο, όσο βρισκόμαστε στο αεροπλάνο, θα πρέπει να κινούμαστε τακτικά, να πίνουμε πολύ νερό και να αποφεύγουμε την κατανάλωση αλκοόλ. Επίσης, να έχουμε φορέσει συμπιεστικές κάλτσες, εάν έχουμε φλεβική ανεπάρκεια, να έχουμε πάρει ενδεχομένως ασπιρίνη και να τις φοράμε κατά προτίμηση και αργότερα, οπουδήποτε και να πάμε.

(κείμενο από τη συγγραφική ομάδα)

1. Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές προτάσεις του κειμένου που ο σημασιολογικός τους ρόλος είναι η δήλωση του χρόνου ή του τόπου. Ποια είναι η λειτουργία τους στο κείμενο;

B5 Στα παρακάτω παραδείγματα (α-θ) να εντοπίσετε τα σημεία όπου δηλώνεται προϋπόθεση, εναντίωση ή παραχώρηση και να τα αντικαταστήσετε με την αντίστοιχη εξαρτημένη πρόταση. Ποια είναι η υφολογική διαφορά της νέας πρότασης σε σχέση με την προηγούμενη (προσπαθήστε να εικονοποιήσετε στο μυαλό σας τον διάλογο των προσώπων που διατυπώνουν τις προτάσεις αυτές).

Παράδειγμα

Σταμάτα να γκρινιάζεις, αλλιώς φεύγουμε.
Αν δεν σταματήσεις να γκρινιάζεις, φεύγουμε.

Μπορεί να χρειαστούν κάποιες επιπλέον μετατροπές:

Θα κέρδιζα πολλά, αλλά τότε ήμουν τεμπέλης.
Θα κέρδιζα πολλά, αν τότε δεν ήμουν τεμπέλης.
Δεν αλλάζει συμπεριφορά παρά τις συστάσεις που του έγιναν.
Δεν αλλάζει συμπεριφορά, αν και του έγιναν συστάσεις.

- α) Υπό τις συνθήκες αυτές δεν μπορούμε να συνεχίσουμε.
- β) Λίγο να μου έδινες σημασία, τι καλά που θα ήταν...
- γ) Κρατώντας το μυστικό θα κερδίσουμε χρόνο.
- δ) Βρέξει δεν βρέξει εμείς βόλτα θα βγούμε.
- ε) Και με το δώρο που της έκανα, πάλι δεν χάρηκε.
- στ) Κάνω συνέχεια υποχωρήσεις αντίθετα με σένα.
- ζ) Μου έκλεισε το ακουστικό χωρίς καν να με ακούσει.
- η) Θα ερχόμασταν αλλά προέκυψε σοβαρό ατύχημα σε συγγενή μας.
- θ) Θα λάβετε απαντητικό μήνυμα. Σε διαφορετική περίπτωση καλέστε στο XXXXXXXXXX.

B6 Στον προφορικό λόγο, όπου συχνά χρησιμοποιούνται ανεξάρτητες προτάσεις αντί για εξαρτημένες, οι ίδιες επιρρηματικές σημασίες δηλώνονται με άλλους τρόπους, λιγότερο εμφανείς. Ο συνομιλητής ή ο αναγνώστης, ωστόσο, συνήθως, αντιλαμβάνεται από το συγκείμενο και το περικείμενο την έμμεση δήλωση. Οι προτάσεις με έμμεση δήλωση της προϋπόθεσης ή της εναντίωσης ταιριάζουν περισσότερο σε γραπτά ή σε προφορικά κείμενα;

Παράδειγμα:

Τόσο καλό παιδί! Τι τον έπιασε και βγήκε εκτός εαυτού; =
Γιατί βγήκε εκτός εαυτού, αν και είναι τόσο καλό παιδί;

- ✓ Στις παρακάτω προτάσεις α) να βρείτε τα χωρία, στα οποία δηλώνεται έμμεσα προϋπόθεση, εναντίωση και παραχώρηση και β) να τα ξαναγράψετε χρησιμοποιώντας την ισοδύναμη εξαρτημένη πρόταση. Ίσως χρειαστεί να κάνετε κάποιες επιπλέον μετατροπές, ώστε να μην αλλάξει το νόημα.
- Αποφάσισέ το εσύ κι εγώ είμ' εδώ.
 - Κοίτα, εμένα δεν μου πέφτει λόγος, αλλά καλό θα ήταν να με ακούσεις.
 - Κι εσύ πάλι, μορφωμένος άνθρωπος, τι του δίνεις σημασία; Κάνε πως δεν καταλαβαίνεις...
 - Να έχεις σπουδάσει, να έχεις δουλέψει αρκετά και ξαφνικά να μένεις άνεργος;
 - Πες πες εσύ κάτι θα πετύχεις.
 - Και που του το είπα, άλλαξε κάτι;
 - Όλο μαλώνετε και στο τέλος αγαπημένοι είστε.
 - Είναι πολύ αργά. Λες να έρθει;
 - Δεν πρόκειται εμείς να αλλάξουμε στάση. Θα μας κάνουν καλύτερη πρόταση.
 - Παραλίγο να χτυπήσεις άσχημα. Δεν έβλεπες μπροστά σου.
 - Δεν έχεις διαβάσει τίποτα. Γιατί σηκώνεις χέρι;

B7 *Τέσσερα πόδια δυνατά/και μια κουτσή κιθάρα/να 'χαμε τώρα δυο τσιγάρα/και δύο για μετά
Θα 'ταν ο κόσμος μαγικός/παράδεισος η πλάση/στου φεγγαριού το τάσι/καφές βαρύ γλυκός
Να 'χαμε λέει ένα σουγιά/κι ένα διπλό καρβέλι, να 'χαμε και δυο στάλες μέλι/να γλύκαινε η καρδιά
Ένας γαλάζιος ουρανόσ/παράδυρο και σκέπη, να 'χαμε τρεις δραχμές στην τσέπη/και τρεις ο διπλανός
Θα 'ταν ο κόσμος μαγικός/παράδεισος η πλάση/στου φεγγαριού το τάσι/καφές βαρύ γλυκός
Θα 'ταν ο κόσμος μαγικός/παράδεισος η πλάση/στου φεγγαριού το τάσι/καφές βαρύ γλυκός*

- Γνωρίζετε το τραγούδι του Μάνου Λοΐζου «Κουτσή κιθάρα»; Το έχετε ακούσει; Τους στίχους τους έγραψε ο Λευτέρης Παπαδόπουλος, διάσημος στιχουργός. Διακρίνετε στους στίχους του τραγουδιού το οργανωτικό σχήμα προϋπόθεσης-γεγονότος σε μορφή υποθετικού λόγου; Ποια είναι η σημασία του υποθετικού λόγου; Για ποιον λόγο ο στιχουργός επέλεξε ως κεντρικό σημασιολογικό άξονα του τραγουδιού το συγκεκριμένο είδος υποθετικού λόγου; Ποιο συναίσθημα δημιουργεί στον ακροατή/στην ακροάτρια του τραγουδιού;
- Η εξαρτημένη πρόταση της οποίας ο σημασιολογικός ρόλος είναι η δήλωση της προϋπόθεσης σε τι διαφέρει από τις συνηθισμένες αντίστοιχες προτάσεις ως προς τον σύνδεσμο που τις εισάγει; Η επιλογή αυτή είναι σκόπιμη ή τυχαία; Γιατί, πιστεύετε;

B8 *Αν όλα τα παιδιά της γης πιάναν γερά τα χέρια/κορίτσια αγόρια στη σειρά και στήνανε χορό
ο κύκλος θα γινότανε πολύ πολύ μεγάλος/κι ολόκληρη τη Γη μας θ' αγκάλιαζε θαρρώ.
Αν όλα τα παιδιά της γης φωνάζαν τους μεγάλους/κι αφήναν τα γραφεία τους και μπαίναν στο χορό
ο κύκλος θα γινότανε ακόμα πιο μεγάλος/και δυο φορές τη Γη μας θ' αγκάλιαζε θαρρώ.
Θα 'ρχόνταν τότε τα πουλιά, θα 'ρχόνταν τα λουλουδιά/θα 'ρχότανε κι η άνοιξη να μπει μες στο χορό
κι ο κύκλος θα γινότανε ακόμα πιο μεγάλος/και τρεις φορές τη Γη μας θ' αγκάλιαζε θαρρώ!*

- Θα έχετε ακούσει το παραπάνω τραγούδι, σε στίχους του Γιάννη Ρίτσου. Περιγράφει μία μη πραγματική κατάσταση, η οποία είναι αδύνατο να συμβεί, ή εκφράζει έμμεσα μία απλή σκέψη, μία προσδοκία, μία προτροπή;

2. Πού οφείλεται η γραμματική ομοιότητα των δύο υποθετικών λόγων; Μπορείτε να μετατρέψετε τους υποθετικούς λόγους του τραγουδιού, έτσι ώστε να δηλώνουν κάτι προσδοκώμενο ή αναμενόμενο; Ποια είναι τώρα η διαφορά του νέου τραγουδιού από αυτό του Ρίτσου ως προς τη νοηματική του απόχρωση;

B9

Αν θα μπορούσα τον κόσμο να αλλάξα, θα ξαναέβαφα γαλάζια τη θάλασσα....

Δεν μπορεί, θα έχετε τραγουδήσει το τραγούδι αυτό. Αν ήσαν κι εσείς στιχουργοί, τι θα κάνατε, αν θα μπορούσατε τον κόσμο να αλλάζατε; Μπορείτε να το γράψετε ως ποίημα, που θα διαβαστεί στην τάξη και θα σχολιαστεί από τους συμμαθητές σας. Μπορείτε να το γράψετε και ως υποψήφιο πρωθυπουργό της Ελλάδας σε προεκλογική σας ομιλία, η οποία θα διαβαστεί στην τάξη σας, ώστε με βιωματικό τρόπο να καταδειχθούν οι απόψεις και τα όνειρα σας στους συμμαθητές και τους εκπαιδευτικούς σας. Ποιες διαφορές έχουν τα δυο κείμενα που δημιουργήσατε τόσο στη μορφή τους όσο και στο περιεχόμενό τους;

B10 Λωξάντρα

1. Οι υποθετικοί λόγοι που ακολουθούν είναι αποσπάσματα από το έργο «Λωξάντρα» της Μαρίας Ιορδανίδου. Μπορείτε να τους κατηγοριοποιήσετε ως προς τη σημασία που δηλώνουν (κάτι πραγματικό, μη πραγματικό, προσδοκώμενο, άχρονη επανάληψη), ώστε να είστε σίγουροι ότι κατανοήσατε καλά τα αποσπάσματα αυτά;
- α) *Καλοτάισε τον άντρα σου, αν θέλεις να έχεις άντρα, λένε οι Μαχαράνές...*
 β) *Αν δεν ανακατεύονταν στα εσωτερικά της χώρας, αν δεν είχανε πολύ πάρε δώσε με Τούρκους και τούρκικες υπηρεσίες και δικαστήρια, αν ήξεραν να λαδώνουν χούφτες, η δουλίτσα τους γίνονταν...*
 γ) *Λάβαμε το γράμμα σου και είδαμε πως αδιαφορείς για μας. Αν ρωτάς για μας, σε γράφουμε στα παλιά μας τα παπούτσια και εμείς...*
 δ) *Αν καδόσασταν στο Σταυροδρόμι, θα προφταίναμε να πεταχτούμε για λίγη ώρα πριν φύγουμε...*
 ε) *Αν κρεμάσω στον λαιμό τους σκουριασμένα κλαδιά; ...*
 στ) *Αν είναι για το καλό μας, ας την πάρουμε την Πόλη...*
 ζ) *Αν το μάθει ο Γιωργάκης, θα του κακοφανεί...*
 η) *Αν αρρωστήσεις, να με φωνάζεις. Αφού η μάνα σου κι η γυναίκα σου δεν είναι εδώ. Τι γέννηκε που είσαι Τούρκος!*

από Ιορδανίδου Μ., *Λωξάντρα*, εκδ. Εστία, 1963

2. Βρίσκετε στα πιο πάνω αποσπάσματα ανανταπόδοτους υποθετικούς λόγους; Δηλαδή, υποθετικούς λόγους στους οποίους η απόδοση παραλείπεται, επειδή εννοείται; Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

B11

Στο ίδιο έργο υπάρχουν και τα ακόλουθα αποσπάσματα. Βρίσκετε κάτι κοινό σε αυτά με τους υποθετικούς λόγους; Μπορείτε να τα μετατρέψετε σε υποθετικούς λόγους; Γιατί θεωρείτε ότι η Μαρία Ιορδανίδου έκανε την επιλογή αυτή, αντί να χρησιμοποιήσει πρωτοτύπους υποθετικούς λόγους (δηλαδή, άμεση και όχι έμμεση δήλωση της προϋπόθεσης);

- α) *Έλα, κοκόνια μου, να πάμε στο χαμάμ, και θα διείς εγώ τι ωραία παστέλια θα σου αγοράσω από την αραπιά του χαραμιού...*
 β) *Καλά που έχοννε τα βαπόρια του γιου της που τους κουβαλούν πράματα από την Πόλη, αλλιώς θα είχανε πεδάνει της πείνας...*
 γ) *Κοντύλω, στήσε στα πεταχτά καμιά πιτίτσα, κι εγώ θα γράψω στην Αγαθώ να σε στείλει ωραίο ανατολίτικο μαλλί από την Πόλη, να πλέξεις στον γιο σου μια φανέλα...*

από Ιορδανίδου Μ., *Λωξάντρα*, εκδ. Εστία, 1963

Γραμματική της πρότασης
(ενότητα 7)

Γ. Εξασκούμαστε στο λεξιλόγιο, ώστε ο λόγος μας να είναι ακριβής και σαφής

Γ1 Μυθοτοπία

Το έργο «Μυθοτοπία» υλοποιήθηκε με στόχο την ανάδειξη του πολιτισμικού πλούτου της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ως άξονα τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής. Ξεκινώντας από το πλούσιο μυθολογικό υλικό που συνδέεται με την περιοχή, προσφέρει στους επισκέπτες της μια εμπλουτισμένη τουριστική εμπειρία. Οι μύθοι μαζί με τον τόπο είναι η καρδιά της «Μυθοτοπίας». Περιηγήσου σε μύθους είτε πανελληνίας εμβέλειας είτε τοπικούς και ανακάλυψε το στίγμα που άφησε κάθε εποχή στη μυθολογική κληρονομιά, συνδυάζοντας συχνά διάφορες παραδόσεις.

από την αρχική σελίδα του mythotopia.eu

1. Να υποθέσετε το περιεχόμενο της λέξης μύθος, όπως χρησιμοποιείται στο παραπάνω κείμενο.
2. Να αναζητήσετε στο λεξικό τις σημασίες της λέξης για επιβεβαίωση.
3. Να σχηματίσετε παράγωγα και σύνδετα της λέξης μύθος και να προσπαθήσετε από τα μορφολογικά στοιχεία των λέξεων να εικάσετε τη σημασία τους.

Γ2 Μύθος

1. Από τον Εθνικό Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ) ανακτήσαμε τις παρακάτω εκφράσεις που περιλαμβάνουν τη λέξη μύθος. Σε ποιες περιπτώσεις η χρήση της λέξης είναι κυριολεκτική και σε ποιες μεταφορική;
 - α) Παρουσιάστηκε ένα σλόγκαν που θα συνόδευε εικόνες της χώρας μας στο εξωτερικό: Ζήσε τον μύθο σου στην Ελλάδα.
 - β) Είναι ευδιάκριτο ότι η συγγραφέας αξιοποιεί περίτεχνα τον πλατωνικό Μύθο του Σπηλαίου.
 - γ) Διαθέτουμε άλλα πράγματα που θα μπορούσαν να προσελκύσουν τους τουρίστες, από τις αρχαιότητες και τους μύθους μέχρι τον ήλιο και τη θάλασσα.
 - δ) Γιατί έγινε μύθος η δεκαετία του '60;
 - ε) Μια ταινία-μύθος του ελληνικού κινηματογράφου, βραβευμένη όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, ήρθε η ώρα να δει τα φώτα της σκηνής.
 - στ) Η ανατροπή όσο και η εσκεμμένη αμφισημία του φινάλε δίνουν λαβή σε πολλαπλές ερμηνείες, εμπλουτίζοντας και διευρύνοντας τον κεντρικό μύθο του έργου.
 - ζ) Πιστεύεται ότι το πείραμα δεν έγινε ποτέ και πρόκειται για αστικό μύθο.
 - η) Η ιστορία του Σουλίου είναι ταυτόχρονα έμβλημα, μύθος και πραγματικότητα.
2. Με βάση αυτές τις σημασίες να γράψετε διαφημιστικά σλόγκαν για ένα τοπικό προϊόν της περιοχής σας.

Γ3 Ορφείας

Από τους σπουδαιότερους μυθικούς μουσικούς και ποιητές της αρχαιότητας. Ήταν γιος του βασιλιά της Θράκης Οίαγρου και της Μούσας της επικής ποίησης Καλλιόπης. Με τη μουσική του μάγευε όχι μόνο τους ανθρώπους αλλά και τα θηρία, ενώ έκανε ακόμα και τα δέντρα και τα άψυχα αντικείμενα να μετακινούνται, προκειμένου να απολαύσουν τις μελωδίες του.

από την ιστοσελίδα mythotopia.eu

«Ορφείας ως γητευτής ζώων»
Ψηφιδωτό δάπεδο από τη Σπάρτη, τέλη 3ου-αρχές 4ου αι. μ.Χ.
Εφορεία Αρχαιοτήτων Λακωνίας,
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

- 1 μουσικός: να χρησιμοποιήσετε τη λέξη σε δύο προτάσεις, στη μία ως όνομα και στην άλλη ως επίθετο.
- 2 μούσα: να χρησιμοποιήσετε τη λέξη σε δύο προτάσεις, στη μία με κυριολεκτική και στην άλλη με μεταφορική σημασία.
- 3 επικός: να γράψετε μία πρόταση στην οποία η λέξη θα έχει κυριολεκτική χρήση και μία άλλη με μεταφορική χρήση.
4. Να διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα για τον Ορφέα από τη Βιβλιοθήκη του Απολλόδωρου:

Ὀρφεὺς ὁ ἀσκήσας κιθαρωδίαν, ὃς ἄδων ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα.

(απόδοση στα νέα ελληνικά: Ο Ορφέας ο οποίος ήταν κιθαρωδός και όταν τραγουδούσε συγκινούσε ακόμη και τις πέτρες και τα δέντρα.)

- α) Ποιες λέξεις της αρχαίας ελληνικής αναγνωρίζετε;
- β) Σήμερα τις χρησιμοποιούμε με το ίδιο περιεχόμενο;
- γ) Αν δεν δίναμε την απόδοση στα νέα ελληνικά θα κατανοούσατε τις λέξεις;
- δ) Είναι η ίδια γλώσσα, επειδή έχει τις ίδιες λέξεις και τις κατανοούμε;
- ε) Ωστόσο, ίδιες λέξεις υπάρχουν και σε γλώσσες όπως τα ισπανικά, τα ιταλικά και τα πορτογαλικά. Μήπως υπάρχουν και άλλα κριτήρια;

Γ4 Το αρχαίο κάλλος

Η αρχαία ελληνική λέξη «κάλλος» σημαίνει «ομορφιά» και συσχετίζεται τόσο με το γυναικείο όσο και με το ανδρικό φύλο. Η έννοια του «κάλλους» στην υπέρτατη διάστασή της είναι ένα ιδεώδες που αναπτύχθηκε στην αρχαία ελληνική σκέψη, εκφράστηκε μέσα από τα ποιήματα των επικών και λυρικών ποιητών και αποκρυσταλλώθηκε σταδιακά στα κείμενα των φιλοσόφων, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε αυτό ως συνδυασμό της φυσικής εμφάνισης και των αρετών της ψυχής.

από την ιστοσελίδα cycladic.gr για την έκδοση «ΚΑΛΛΟΣ. Η Υπέρτατη Ομορφιά», 2021

1. Με αφορμή το παραπάνω κείμενο να γράψετε ένα δικό σας κείμενο 50 λέξεων, στο οποίο θα χρησιμοποιήσετε παράγωγα και σύνθετα της λέξης κάλλος. Στο κείμενό σας θα παρουσιάσετε τη δέση σας για το πώς η τέχνη καλλιεργεί το ωραίο. Θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Twinspace, εκεί όπου ανταλλάσσετε απόψεις οι μαθητές των σχολείων που συμμετέχετε στο πρόγραμμα eTwinning.
2. *χάρμα οφθαλμών, εκπάλου καλλονής, σαν τα κρύα τα νερά, μια ζωγραφιά, είναι να την πιεις στο ποτήρι, απείρου κάλλους:* Οι παραπάνω εκφράσεις δηλώνουν την ομορφιά, το ωραίο. Τι σημαίνουν; Σε ποιες επικοινωνιακές περιστάσεις μπορούμε να τις χρησιμοποιήσουμε; Παρατηρείτε διαφορές στη σημασία τους, ανάλογα με την προέλευση, τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά και το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιούνται; Τώρα ελέγξτε τις απαντήσεις σας σε λεξικό.

Γ5 Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών

Στο βίντεο ανάδειξης του έργου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών <https://www.youtube.com/watch?v=AvIqzx4G-2A> χρησιμοποιούνται οι παρακάτω φράσεις: *διάσωση της ιστορικής μνήμης, μουσικό λαογραφικό αρχείο, καταγραφή της λαογραφικής κληρονομιάς, αρχεία προφορικής ιστορίας, μαρτυρίες προσφύγων πρώτης γενιάς.* Να υποδέσετε το περιεχόμενό τους, πριν ανατρέξετε στο λεξικό. Προσπαθήστε να τις εντάξετε σε ένα εκλαϊκευμένο επιστημονικό κείμενο. Πόσο δύσκολο σας φάνηκε και γιατί;

Γ6 Η καλλιτεχνική μας κληρονομιά

Πόσο βαθιές ρίζες έχει στον ελληνικό λαό η πίστη στην αξία της καλλιτεχνικής κληρονομιάς που του άφησαν οι πατέρες του το μαρτυρεί με τον πιο συναρπαστικό τρόπο το επεισόδιο που διηγείται στα «Απομνημονεύματα» ο στρατηγός Μακρυγιάννης, ο αγράμματος στρατηγός με την έξοχη ψυχική **καλλιέργεια** και ανθρωπιά. Κάποτε, στα 1831, συνάντησε στο Άργος μερικούς στρατιώτες που ετοιμάζονταν να πουλήσουν σε κάποιους Ευρωπαίους δύο αρχαία αγάλματα. «Άντεσα* κι εγώ εκεί, πέρ-

ναγα. πήρα τους στρατιώτες τους μίλησα. «Αυτά και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σας δώσουνε, να μην τα καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Δι' αυτά πολεμήσαμεν». Η επιγραμματική αυτή φράση, ειπωμένη από έναν Έλληνα που δεν ήξερε να γράφει ούτε το όνομά του, μας βεβαιώνει πως δεν είναι η γνώση της τέχνης και της ιστορίας που τη γέννησε, αλλά η ακλόνητη πίστη πως τα έργα τούτα είναι για τον τόπο μας ιερά **κειμήλια** που πρέπει να σωθούν με κάθε τρόπο.

Σ' αυτήν την πίστη είναι δεμελιωμένα τα ελληνικά μουσεία [...] Και μ' αυτήν εξηγείται το γεγονός ότι το πρώτο ελληνικό **μουσείο** ιδρύθηκε αμέσως μόλις η Ελλάδα ξανακέρδισε τη λευτεριά της, τον Μάρτιο του 1829, στην προσωρινή πρωτεύουσα του νέου Κράτους, την Αίγινα, από τον πρώτο κυβερνήτη της, τον Καποδίστρια.

από Ανδρόνικος Μ., *Τα Ελληνικά Μουσεία*, εκδ. Εκδοτική Αθηνών, 1974

* άντεσα: βρέθηκα

1. Το πρώτο ελληνικό μουσείο, στο οποίο αναφέρεται ο Μ. Ανδρόνικος, ήταν αρχαιολογικό. Ποια είδη μουσείων έχετε επισκεφθεί; Ποια είδη γνωρίζετε; Να τα καταγράψετε σε έναν πίνακα. Δίπλα στο καθένα να σημειώσετε ένα έκθεμα που μπορεί να δει εκεί ο επισκέπτης του.
2. *αντικειμενικά, κείμενο, κοιτάσματα, κοίτη, έγκειται, κοιμητήριο, κοιτώνας, πρόκειται, κοιτίδα, θερμοκοιτίδα, κοιτάζω*: Να προσπαθήσετε να υποδέσετε τα συστατικά της λέξης *κειμήλιο* λαμβάνοντας υπόψη ότι οι λέξεις που δίνονται παραπάνω ανήκουν στην ίδια λεξιλογική οικογένεια. Να χρησιμοποιήσετε πέντε από αυτές σε προτάσεις, αφού πρώτα συμβουλευτείτε σώματα κειμένων, για να δείτε τη χρήση τους.
3. Στο κείμενο του Μ. Ανδρόνικου διαβάσαμε για την ψυχική καλλιέργεια που χαρακτήριζε τον στρατηγό Μακρυγιάννη. Στο Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (έντυπη ή ηλεκτρονική έκδοση https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html) να αναζητήσετε το λήμμα *καλλιέργεια*.
4. Μετά το λήμμα και πριν από την ερμηνεία θα δείτε να αναγράφεται: [kaliérjia] O27.
 - α) Τι δηλώνει το περιεχόμενο της αγκύλης και πού παραπέμπει ο κωδικός;
 - β) Πόσες σημασίες αναγράφονται στο λήμμα;
 - γ) Ποια από αυτές ταιριάζει με τη χρήση της λέξης στο παραπάνω κείμενο;

Εκθέματα μουσείων

Γ7 Αγροτουρισμός και κρητική διατροφή

Η φημισμένη κρητική διατροφή συνδέεται άρρηκτα με τις διακοπές σε αγροτουριστικά καταλύματα στην Κρήτη, όπου ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει ή/και να βοηθήσει στην προετοιμασία της.

Οι περισσότερες αγροτουριστικές μονάδες έχουν ιδιόκτητες καλλιέργειες και φάρμες, όπου παράγονται προϊόντα βιολογικά ή απαλλαγμένα από κάθε είδους φάρμακα και χημικά. Έτσι, γνήσια κρητικά προϊόντα, όπως τυρί και μέλι, λαχανικά, ελαιόλαδο, θυμάρι, φασκόμηλο, παξιμάδια, ρίγανη, κρασί και τσικουδιά από ντόπια σταφύλια και αρωματικά φυτά καθώς και αρκετά άλλα αποτελούν τα κύρια συστατικά του φαγητού, το οποίο συνήδως είναι μαγειρεμένο από την ίδια την ιδιοκτήτρια ή κάποια άλλη νοικοκυρά του πλησιέστερου χωριού σύμφωνα πάντα με παραδοσιακές συνταγές.

Σε κάποιους οικισμούς ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στην ετοιμασία του φαγητού ή ακόμα και να μάθει μυστικά της παραδοσιακής κρητικής μαγειρικής, της παραδοσιακής βιολογικής καλλιέργειας κηπευτικών και της παρασκευής γλυκών μέσα από οργανωμένα μαθήματα που παρέχονται.

από Αγροτουρισμός στην Κρήτη, Crete.TOURnet.gr

1. Χρησιμοποιώντας λεξιλόγιο του κειμένου να γράψετε ένα κείμενο 50-60 λέξεων, για να προβάλετε την αγροτουριστική επιχείρηση που διαχειρίζεστε. Θα δημοσιεύσετε το κείμενό σας σε ιστοσελίδα, με στόχο να αυξήσετε τους επισκέπτες της αγροτουριστικής σας μονάδας.

Γ8 Προσπαθήστε να βρείτε τα γράμματα που λείπουν, για να αποκαλυφθούν οι λέξεις.

- πολύτιμο οικογενειακό _ _ _ _ _ ' λ _ _ _
- γυάλινη _ _ _ _ _ ' η μουσείου
- ταξιδιωτικό _ δ _ _ _ _ _ _ _ _ ' στα Μετέωρα
- _ ν _ _ _ _ _ ' του Καποδίστρια
στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών
- βυζαντινές εικόνες τις οποίες φ _ _ _ _ _ ' _ _ _ _ _ ο Φώτης Κόντογλου

A B Γ
Δ E Z
H Θ I
K Λ M
N Ξ O
Π P Σ
T Y Φ
X Ψ Ω

Κόντογλου, βυζαντινή ζωγραφική

Γ9

Τα πεντικούδια

Κάποτε τα πεντικούδια, φοβισμέν' ασά κα-
τούδια,
γάλια-γάλια μ' έναν τρόπον, τοπλαεύταν σ'
έναν τόπον.
Λέει ο ένας, λέει κι ο άλλος και ν' απόφασιν
'κ' εβγών'.
Σκούται όλεν ο μικρόν· αρ ας λέγω σας τ'
εμόν.
Πρέπ' ση κάτας το γουλόπον, να κρεμάνομ'
κωδωνόπον
κι όντες ατέ πορπατεί, αρ εμάς χαπάρ' να δει.
Κανείς τολμηρός 'κ' ευρέθεν, ν' εφτάει από τη
δουλείαν
κι αρ αέτσ' πα τα κατούδια πάντα τρών' τα
πεντικούδια.

Απόδοση στη νέα ελληνική

Τα ποντίκια

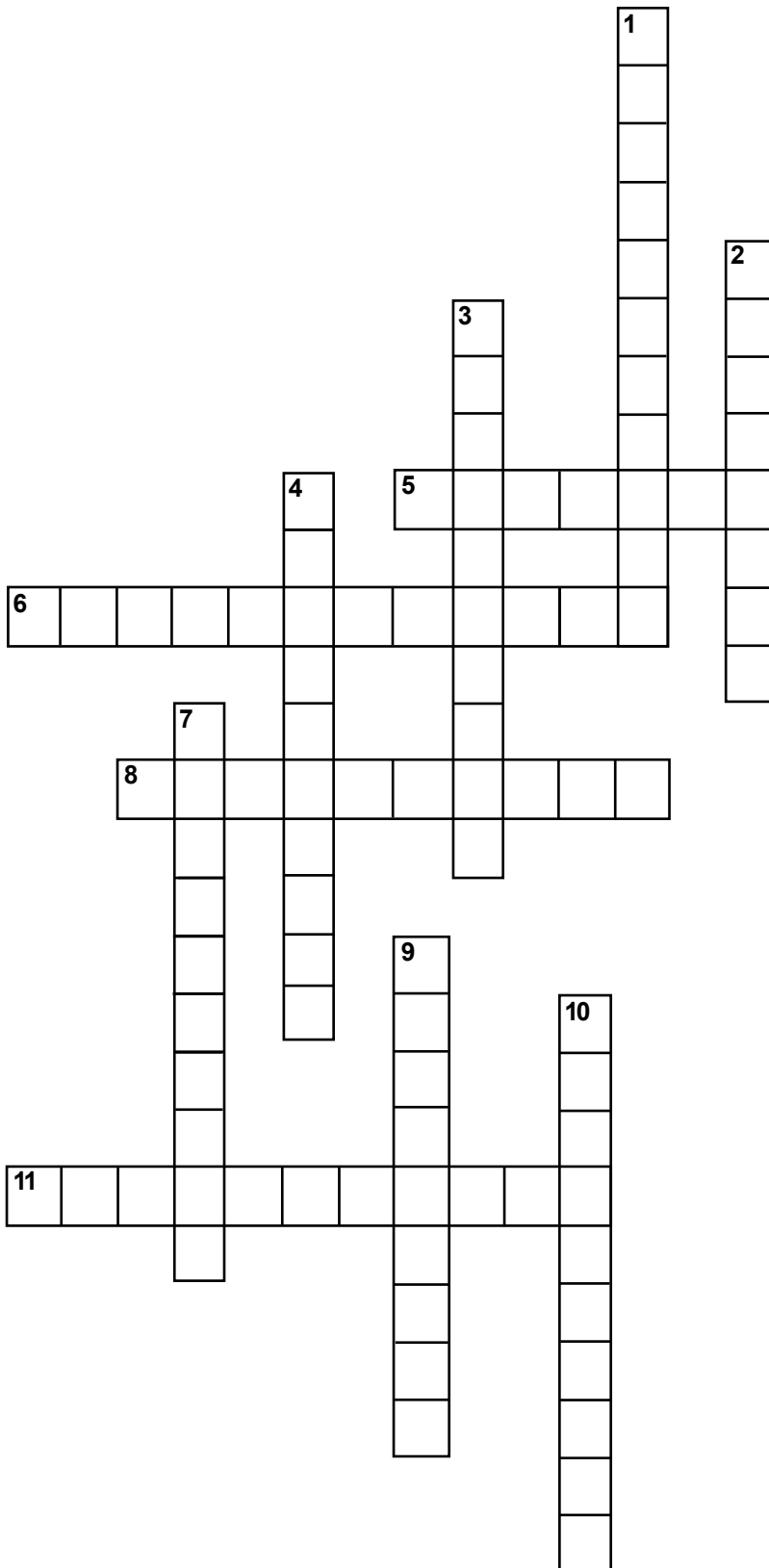
Κάποτε τα ποντίκια, φοβισμένα από τις γά-
τες,
σιγά-σιγά με έναν τρόπο, μαζεύτηκαν σε έναν
τόπο.
Λέει ο ένας, λέει κι ο άλλος και απόφαση δεν
βγαίνει.
Σηκώνεται ο πιο μικρός· λοιπόν, να σας πω το
δικό μου:
Πρέπει στις γάτας το λαιμουδάκι να κρεμά-
σουμε κουδουνάκι
κι όταν αυτή περπατάει, έτσι να μας ειδοποιεί.
Κανείς τολμηρός δεν βρέθηκε, να κάνει αυτή
τη δουλειά
και έτσι πια οι γάτες πάντα τρώνε τα ποντίκια.

από Ευσταδιάδης Στ., Τα τραγούδια του ποντιακού λαού: Πολύτιμο κεφάλαιο της λαογραφίας μας, εκδ. οίκος Αφών Κυριακίδη, 1981

1. Να βρείτε λέξεις που είναι κοινές στις δύο μορφές της ελληνικής γλώσσας.
2. Ποιες από τις λέξεις της Ποντιακής διαλέκτου με την πλάγια γραμματοσειρά αναγνωρίζετε; Θα σας βοηθήσει η απόδοση του τραγουδιού στη νεοελληνική.
3. Γνωρίζετε τον μύθο του Αισώπου που αποδίδεται ποιητικά σε αυτό το Ποντιακό τραγούδι;

Γ10 Να λύσετε το σταυρόλεξο

χρησιμοποιώντας λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης *αισθητική*.

Οριζόντια

5. καδεμία από τις λειτουργίες μέσω των οποίων γίνονται αντιληπτά τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος

6. ικανότητα κατανόησης της ψυχικής κατάστασης ενός προσώπου

8. αντιλαμβάνομαι μέσω των αισθήσεων και κατ' επέκταση βιώνω ένα (συν)αίσθημα

11. η ικανότητα να διακρίνει κανείς, να εκτιμά ή και να δημιουργεί το ωραίο

Κάθετα

1. αυταπάτη, αντίληψη που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα

2. γίνεται αντιληπτός μέσω των αισθήσεων

3. επηρεάζεται εύκολα από ερεθίσματα

4. παρουσιάζει απώλεια των αισθήσεων, είναι συναισθηματικά εντελώς αδιάφορος

7. εξάρτημα συσκευής που προσλαμβάνει συγκεκριμένα ερεθίσματα από το περιβάλλον και τα μετατρέπει σε κατάλληλη εντολή

9. σύστημα αντιλήψεων για το ωραίο, η επιστήμη που ασχολείται με το ωραίο

10. ψυχική κατάσταση που προκαλείται από αισθήματα, βιώματα, γεγονότα ή σκέψεις

Τέχνη (σταυρόλεξο)

Μορφές τουρισμού (σταυρόλεξο)

Μήνημ (οικογένεια λέξεων)

Ταξίδι (κρυπτόλεξο)

Επανάληψη
με ψηφιακά
μαθησιακά
αντικείμενα

Φτιάχνω τις αποσκευές μου
για τον επόμενο σταθμό!

Τετράδιο Εργασιών
Τεύχος Α΄

Τι έμαδα στο φετινό μου γλωσσικό ταξίδι;

Γυναίκες
και αναπηρία

Δικαιώματα
(θέμα-σχόλιο)

Άυλος πολιτισμός

Πρόγραμμα
Erasmus

Σημσιολογικοί ρόλοι
υποκειμένου

Κανόνες ασφαλείας
στο εργαστήριο

Φυσικά
φαινόμενα

Θεματική
Ενότητα 8

Θεωρητικό Παράρτημα

Γλωσσικές/Λεκτικές Πράξεις

Παράρτημα Θεωρίας
Α΄ Γυμνασίου

Γλωσσικές Πράξεις	Επικοινωνιακό αποτέλεσμα	Γλωσσικά μέσα
Φορτίστε το κινητό σας για αρκετή ώρα. Να θγεις έξω τώρα! Μπορείς να παίξεις, αφού τελειώσεις τα μαθήματά σου. Τσιγαρίζουμε το κρεμμυδάκι και το αφήνουμε να κρωώσει. Το σημειώνεις κάπου, σε παρακαλώ;	Κατευθυντικές Ο πομπός διατυπώνει - προσταγές- συμβουλές- οδηγίες- προτροπές/αιτήματα- παρακλήσεις	1. Προτάσεις με ρήμα - σε προστακτική ή υποτακτική έγκλιση- σε δεοντικό τύπο, π.χ. <i>πρέπει, μπορείς, οφείλεις, υποχρεούσαι, θα έπρεπε</i> (δήλωση δεοντικής τροπικότητας)- σε οριστική έγκλιση 2. Ερωτηματικές προτάσεις
Αύριο θα έχει λιακάδα. Δεν έχω διαβάσει καθόλου. Τέτοια ώρα θα έχει φτάσει.	Δηλωτικές/Αποφαντικές Ο πομπός δηλώνει - βεβαιότητα για κάποιο γεγονός- δυνατότητα ή πιθανότητα να συμβαίνει γεγονός	Προτάσεις με ρήμα - σε οριστική έγκλιση (δήλωση βεβαιότητας)- σε τροπικό τύπο (δήλωση δυνατότητας ή πιθανότητας)
Δεσμευόμαστε από τώρα για νέα συνάντηση την επόμενη εβδομάδα. Υπόσχομαι να είμαι συνεπής. Δε θα αργήσω, μην ανησυχείς.	Δεσμευτικές Ο πομπός εκφράζει με βεβαιότητα τις προθέσεις του απέναντι στους δέκτες με τη μορφή υπόσχεσης, δέσμευσης, όρκου.	Προτάσεις με τα ρήματα <i>υπόσχομαι, δεσμευομαι, ορκίζομαι</i> και άλλα με την ίδια σημασία Προτάσεις με ρήμα σε μελλοντική χρονική βαθμίδα με αντίστοιχη σημασία/λειτουργία
Νικητής ανακηρύσσεται ο... Από τη στιγμή αυτή είσαστε ενωμένοι με γάμο, σύμφωνα με το νόμο...	Διακηρυκτικές Ο πομπός, έχοντας συγκεκριμένο ρόλο/εξουσία, μεταβάλλει την κατάσταση, τους ρόλους, την κοινωνική θέση κ.λπ. ορισμένων από τους δέκτες	Προτάσεις με το ρήμα της ΡΦ σε οριστική έγκλιση παροντικού χρόνου
Με έκανες έξαλλο! Χαίρομαι να σε βλέπω να προοδεύεις! Ζήτη! Τι κρίμα!	Εκφραστικές Ο πομπός εκφράζει τα συναισθήματά του/της άμεσα ή έμμεσα	Προτάσεις με ρήματα ή ονόματα που δηλώνουν ψυχικό πάθος/συναίσθημα (π.χ. <i>λυπάμαι/λύπη, αγανακτώ/αγανάκτηση, εύχομαι/ευχή, ευτυχία/νιώθω ευτυχισμένος</i> κ.λπ.)

Η ταξινόμηση των εκφωνημάτων (δηλαδή των προτάσεων ενός κειμένου) με βάση τις λεκτικές πράξεις που υλοποιούν αντικαθιστά την κατηγοριοποίηση των προτάσεων με βάση το περιεχόμενό τους σε προτάσεις αποφαντικές, επιθυμίας, ερωτηματικές, επιφωνηματικές.

Είδη Προτάσεων ως προς τη Δομή τους

Ορισμοί	Παραδείγματα
Απλή Πρόταση: Περιλαμβάνει μία απλή Ρηματική Φράση (ΡΦ) που αποτελείται από: ρήμα-κεφαλή ρήμα-κεφαλή + ΟΦ-υποκείμενο (απλή) ρήμα-κεφαλή + συμπληρώματα Σε ΡΦ στις οποίες το ρήμα-κεφαλή είναι σε α΄ ή β΄ πρόσωπο ενικού ή πληθυντικού αριθμού, το υποκείμενο «εντοπίζεται» στη ρηματική κατάληξη και γι’ αυτό δεν δηλώνεται με ξεχωριστή λέξη (η ρηματική κατάληξη δηλώνει πρόσωπο και χρόνο). Επομένως, μια τέτοια πρόταση ανήκει στις απλές και όχι στις ελλειπτικές προτάσεις. Όταν το υποκείμενο δηλώνεται και λεξικά (μέσω προσωπικών αντωνυμιών), παράλληλα με τη ρηματική κατάληξη, σε α΄ ή β΄ πρόσωπο, σκοπός είναι η έμφαση ή η αντιδιαστολή με κάποιο άλλο πρόσωπο.	<i>Πάμε!</i> <i>Έφτασε η παρέα.</i> <i>Ο Κώστας μου δάνεισε το λάπτοπ.</i> <i>Σου πάει αυτό.</i> <i>Η Μαρία συμπεριφέρεται άσχημα.</i> <i>Κατάγομαι από την Ιθάκη.</i> Γίνονται κατανοητές οι προτάσεις; <i>Ο Κώστας μου δάνεισε.</i> <i>Η Μαρία συμπεριφέρεται.</i> <i>Κατάγομαι.</i> <i>Το θέλεις;</i> <i>ΕΣΥ το θέλεις; (έμφαση)</i> <i>ΕΣΕΙΣ το θέλετε, όχι εμείς! (αντιδιαστολή)</i>
Ελλειπτική Πρόταση: Απουσιάζει κάποιο υποχρεωτικό συστατικό της πρότασης (π.χ. η ΟΦ-υποκείμενο, το συμπλήρωμα του ρήματος-κεφαλής της ΡΦ ή του ονόματος-κεφαλής μιας ΟΦ), αλλά το νόημα εξάγεται εύκολα, καθώς εννοείται από τις προηγούμενες προτάσεις του γραπτού ή προφορικού κειμένου. Στόχος είναι η αυξημένη συνοχή του κειμένου, μέσω της προσπάθειας να αποφευχθούν οι επαναλαμβανόμενες πληροφορίες, καθώς οι επαναλήψεις καθιστούν το κείμενο πιο «χαλαρό».	- Οι εκπαιδευτικοί απεργούν. - Αύριο; (Στη δεύτερη πρόταση εννοούνται τα συστατικά «απεργούν», «οι εκπαιδευτικοί», τα οποία συνάγονται από το περικείμενο.)
Σύνθετη Πρόταση: Περιλαμβάνει μία ανεξάρτητη και (τουλάχιστον) μία εξαρτημένη πρόταση συνδεδεμένες με υπόταξη, ή δύο ανεξάρτητες προτάσεις, συνδεδεμένες παρατακτικά.	Όπως θα έρχεσαι, φέρε κάτι για φαγητό. Έπεσα αλλά δε χτύπησα.
Επαυξημένη Πρόταση: Η ΟΦ-υποκείμενο της ΡΦ ή η ΡΦ είναι επαυξημένες φράσεις, δηλαδή περιέχουν εκτός από τα συμπληρώματά τους και προαιρετικές φράσεις που εξειδικεύουν περαιτέρω τη σημασία τους (προσδιορισμούς).	<i>Έφτιαξα μία βιβλιοθήκη από πολύ καλό ξύλο σε ανοιχτή απόχρωση.</i>

“ Παράλληλα με τον όρο σύνθετη πρόταση, χρησιμοποιείται και ο όρος περίοδος, ο οποίος είναι γνωστός από τις γραμματικές των αρχαίων ελληνικών και τις παλαιότερες γραμματικές της νέας ελληνικής. ”

Ευθύς και Πλάγιος Λόγος

Οι εξαρτημένες ονοματικές προτάσεις μεταφέρουν σε πλάγιο λόγο διαφορετικά είδη γλωσσικών πράξεων/προτάσεων:

Ευθύς Λόγος	Πλάγιος Λόγος
Αποφαντική/Δηλωτική γλωσσική πράξη Ο πατέρας μου κατάγεται από την (...), η μητέρα μου από (...). Εγώ αισθάνομαι (...) και (...) αλλά και Έλληνας.	Εξαρτημένη ονοματική πρόταση με ότι/πως Ο (...) μας είπε ότι ο πατέρας του κατάγεται από την (...), η μητέρα του από την (...) και (ότι) ο ίδιος αισθάνεται (...), (...), αλλά και Έλληνας.
Κατευθυντική που δηλώνεται με πράξη α) τροπικό ρηματικό τύπο Μη σχολιάζεις την εμφάνιση του παιδιού, σε παρακαλώ.	Εξαρτημένη ονοματική πρόταση με να Με παρακάλεσε/μου ζήτησε ευγενικά να μη σχολιάζω την εμφάνιση του παιδιού.
β) Ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας Πόσες γλώσσες μιλούν τα παιδιά στην τάξη σας;	Εξαρτημένη ονοματική πρόταση με ερωτηματικές αντωνυμίες, ερωτηματικά επιρρήματα, μήπως, γιατί Ο σχολικός σύμβουλος ρώτησε τον δάσκαλο πόσες γλώσσες μιλούν/μιλούσαν τα παιδιά στην τάξη του.
γ) Ερωτηματική πρόταση ολικής άγνοιας Είναι δυνατόν να σταματήσουν κάποτε οι διακρίσεις;	Εξαρτημένη ονοματική πρόταση με αν Αναρωτήθηκε αν είναι/ήταν δυνατόν να σταματήσουν κάποτε οι διακρίσεις.

Λειτουργική Προοπτική της Πρότασης: Θέμα και Σχόλιο

Η λειτουργική προοπτική της πρότασης αναφέρεται στην οργάνωση των προτασιακών πληροφοριών. Η διαίρεση της πρότασης σε **θέμα** και **σχόλιο** αφορά την οργάνωση των πληροφοριών σ' ένα κείμενο και, επομένως, τους τρόπους με τους οποίους κάθε κειμενική πρόταση (εκφώνημα) εντάσσεται σ' ένα κείμενο και στο συγκεκριμένο που την περιβάλλει (δηλαδή, τις προτάσεις που αποτελούν τα συμφραζόμενά της).

Το θέμα μιας πρότασης είναι το πληροφοριακό στοιχείο (πρόσωπο, πράγμα ή ζήτημα) για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση αυτή. Το σχόλιο είναι το τμήμα της πρότασης το οποίο αναφέρεται στο θέμα και δίνει πληροφορίες για αυτό. Συνήθως, το θέμα συμπίπτει με τη γνωστή πληροφορία (την προαναφερθείσα στο κείμενο ή την προϋπάρχουσα γνώση του αναγνώστη για τον θεματικό άξονα ή το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του κειμένου) και το σχόλιο με τη νέα πληροφορία, αυτή που διασαφηνίζει τη γνωστή. Σε μια τυπική πρόταση το θέμα προηγείται και το σχόλιο ακολουθεί: η δομή αυτή αντανακλά τη συμβατική πληροφοριακή οργάνωση των προτασιακών και των υπερπροτασιακών δομών, στις οποίες το γνωστό στοιχείο προηγείται και το νέο στοιχείο έπεται.

Παραδείγματα	Συντακτικές σχέσεις	Λειτουργική Προοπτική της Πρότασης
Τα τεχνικά επαγγέλματα είναι ακόμα περιζήτητα	Υποκείμενο ΡΦ ΡΦ	Θέμα (γνωστή πληροφορία) Σχόλιο (νέα πληροφορία)
Στην Αγγλία, το σύστημα οδήγησης είναι εντελώς διαφορετικό	Προσδιορισμός ΡΦ Υποκείμενο ΡΦ ΡΦ	Προτασιακά θέματα (γνωστές πληροφορίες) Σχόλιο (νέα πληροφορία)
Εδώ και πολλούς αιώνες, ισχύουν οι ίδιοι δεσμοί	Προσδιορισμός ΡΦ ΡΦ, Υποκείμενο ΡΦ	Θέμα Σχόλιο (νέα πληροφορία)
Επομένως, κατά τη γνώμη μου, η ομάδα μας δεν έχει ελπίδες για την κατάκτηση του πρωταθλήματος	Δείκτης συνοχής Δείκτης τροπικότητας Υποκείμενο ΡΦ ΡΦ	Προτασιακά θέματα Σχόλιο (νέα πληροφορία)
Ήρθε η παραγγελία μου!	ΡΦ, Υποκείμενο ΡΦ	Σχόλιο (νέα πληροφορία)

Όπως βλέπουμε, στις περισσότερες περιπτώσεις το θέμα της πρότασης συμπίπτει με το υποκείμενο της ρηματικής φράσης. Ωστόσο, και άλλα συστατικά της πρότασης μπορεί να απαντούν σε θέση θέματος της πρότασης: επιρρηματικοί προσδιορισμοί, κειμενικά επιρρήματα ως δείκτες συνοχής, επιρρηματικές/προθετικές φράσεις ως δείκτες τροπικότητας, είτε μόνα τους, όπως στο τρίτο παράδειγμα, είτε ταυτόχρονα, όπως στο δεύτερο και το τέταρτο παράδειγμα. Τέλος, σε κάποιες προτάσεις δεν υπάρχει θέμα αλλά μόνο σχόλιο, το οποίο αποτελεί την πληροφοριακή εστία της πρότασης, που δηλώνει στο σύνολό της νέα πληροφορία, όπως στο τελευταίο παράδειγμα.

Οργάνωση των κειμενικών πληροφοριών

Παραδείγματα

Η ομάδα μας δεν έχει ελπίδες για την κατάκτηση του πρωταθλήματος. Δεν διαθέτει παίχτες με διάθεση για καλή προπόνηση και με πάθος για τη νίκη. Έκανε το καλοκαίρι φτηνές μεταγραφές, που δεν βοήθησαν.

Όπως βλέπουμε στο πιο πάνω παράδειγμα, το θέμα μιας πρότασης (η ομάδα μας), μπορεί να μένει σταθερό: δηλαδή, να είναι το ίδιο και στις επόμενες προτάσεις, να εννοείται. Αυτό γίνεται για να αποφευχθεί η επανάληψη, ώστε να έχει το κείμενο υψηλότερη συνοχή.

Η ομάδα μας δεν έχει ελπίδες για την κατάκτηση του πρωταθλήματος. Τον τίτλο του πρωταθλητή τον κατακτούν ομάδες με σπουδαίους παίχτες και μεγάλους προπονητές. Αυτοί πετυχαίνουν τις μεγάλες νίκες και εξασφαλίζουν τις καλές πορείες στη χώρα τους και στην Ευρώπη.

Ωστόσο, όπως βλέπουμε, υπάρχει και ένα άλλο σχήμα οργάνωσης των κειμενικών πληροφοριών: το σχόλιο (ή μέρος του σχολίου) μιας πρότασης γίνεται το θέμα της επόμενης πρότασης, καθώς αποτελεί πλέον γνωστή πληροφορία, αφού έχει ήδη εισαχθεί ως σχόλιο στην προηγούμενη πρόταση. Έτσι, η πληροφοριακή δομή του κειμένου είναι μία σειρά από νέες πληροφορίες, οι οποίες προστίθενται σε πληροφορίες που έχουν γίνει προηγουμένως γνωστές.

Ο καιρός θα παρουσιάσει επιδείνωση από το απόγευμα της Τρίτης με καταιγίδες κυρίως στα ηπειρωτικά. Οι βροχές θα είναι κατά τόπους ισχυρές και θα συνοδεύονται από χαλαζόπτωση. Η θερμοκρασία θα σημειώσει πτώση σε όλη τη χώρα. Σταδιακή βελτίωση αναμένεται από το βράδυ της Πέμπτης.

Το πληροφοριακό σχήμα θέμα-σχόλιο είναι δυνατό να ισχύει και στις παραγράφους των κειμενικών ενοτήτων ενός κειμένου, όπου η πρώτη πρόταση μιας παραγράφου είναι κάποιες φορές η θεματική (αυτή που αναπτύσσει την πληροφορία για την οποία γίνεται λόγος στην παράγραφο). Οι υπόλοιπες προτάσεις της παραγράφου αποτελούν τα σχόλια/τις λεπτομέρειες της θεματικής πρότασης.

Σειρά των όρων της πρότασης

Βασικές σειρές	
Ρήμα – Υποκείμενο – (Συμπλήρωμα)	
Συνηθίζεται σε γεγονοτικές/αφηγηματικές δομές (δηλαδή, στην παρουσίαση νέων και άγνωστων στους αναγνώστες/ακροατές συμβάντων/πληροφοριών). Συνήθως, συναντάται ως αυθόρμητη απάντηση στην ερώτηση <i>Τι έγινε</i>.	<i>Ήρθαν οι κουμπάροι!</i> <i>Έφερε ο Δημήτρης το ποδήλατό του.</i> <i>Επέστρεψε, επιτέλους, ο αδελφός μου.</i>
Υποκείμενο – Ρήμα – Συμπλήρωμα Υποκείμενο – Ρήμα συνδετικό – Κατηγορούμενο Υποκείμενο – Ετεροσυνδετικό Ρήμα – Συμπλήρωμα – Κατηγορούμενο Οι σειρές αυτές συνηθίζονται σε ορισμούς, περιγραφές προσώπων/πραγμάτων ή σε περιπτώσεις όπου το Υποκείμενο είναι το στοιχείο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση, δηλαδή το θέμα της.	<i>Ο Κάρολος Δαρβίνος εισήγαγε τη θεωρία της Εξέλιξης.</i> <i>Γλωσσολογία είναι/ονομάζεται η επιστημονική μελέτη της γλώσσας.</i> <i>Η κυβέρνηση θεώρησε το περιστατικό ασήμαντο.</i> <i>Πόλεμος είναι η κατάσταση σύγκρουσης μεταξύ μεγάλων ομάδων ανθρώπων.</i> <i>Ο αδελφός μου επέστρεψε επιτέλους!</i>
Μη βασικές σειρές	
Ρήμα – Συμπλήρωμα – Υποκείμενο	
Χρησιμοποιείται για μια νέα πληροφορία, η οποία αφορά πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις για τα οποία έχει προηγηθεί πρόσφατη συζήτηση ή πληροφόρηση.	<i>Πήρε, τελικά, το σπορ αυτοκίνητο η Κυριακή.</i> <i>Άρχισαν μαθήματα μουσικής τα παιδιά.</i>
Συμπλήρωμα – Ρήμα – Υποκείμενο	
Το συμπλήρωμα προτάσσεται, γιατί δίνεται έμφαση σε αυτό, δηλαδή αποτελεί την <i>εστία</i> της πρότασης. Επίσης, το συμπλήρωμα προτάσσεται, όταν αποτελεί το γνωστό στοιχείο της πρότασης, δηλαδή το θέμα της. Στην περίπτωση αυτή, συνήθως, χρησιμοποιείται παράλληλα με το συμπλήρωμα και ο αδύνατος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας ή κλιτικό.	<i>Τίποτα δε σου έκανε ο Πέτρος!</i> <i>Βαρκάρης ήταν ο παππούς μου.</i> <i>Το σπορ αυτοκίνητο το πήρε, τελικά, η Κυριακή.</i>
Υποκείμενο – Συμπλήρωμα – Ρήμα	
Η πιο σπάνια σειρά: επιλέγεται, για να δοθεί έμφαση στο αντικείμενο.	<i>Ο διαχειριστής ΤΑ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΑ μοίρασε!</i>

Σημεία στίξης με συντακτική λειτουργία

Σημείο στίξης	Λειτουργίες	Παραδείγματα
Τελεία	Διαχωρισμός περιόδων	<i>Ήρθε στην Ελλάδα μια φίλη μου που είχα καιρό να δω. Θα τη φιλοξενήσω στο σπίτι μου.</i>
Κόμμα	Μεταξύ λέξεων/φράσεων που τίθενται σε ασύνδετη παράταξη (ασύνδετο σχήμα) Πριν από εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση, η οποία αποτελεί προσδιορισμό της ΡΦ άλλης πρότασης Μετά ή/και πριν από συνοχικούς μηχανισμούς/κειμενικά επιρρήματα Μετά ή/και πριν από (κλητική) προσφώνηση Πριν από εξαρτημένη μη περιοριστική επιθετική (αναφορική) πρόταση Πριν και μετά από ΟΦ ή ονοματική πρόταση που λειτουργεί ως παράθεση σε άλλη ΟΦ με σημασιολογικό ρόλο επεξήγησης Πριν και μετά από παρενθετική ή σχολιαστική πρόταση (πρόταση με λειτουργία επιστημικής τροπικότητας) Πριν από τον παρατακτικό σύνδεσμο <i>αλλά</i>, όταν ο τελευταίος συνδέει προτάσεις Μετά από ΡΦ με κεφαλή γερούδιο/μετοχή	<i>Οι άνθρωποι στον τόπο αυτό τρέφονταν με λαχανικά, φρούτα, δημητριακά, ψωμί, καρπούς δέντρων.</i> <i>Η ασθένεια αυτή έχει περιοριστεί σημαντικά, καθώς τα θύματά της υπέφεραν πολύ στο παρελθόν.</i> <i>Αν, ωστόσο, διαφωνούμε, δεν θα υπογράψουμε τη σύμβαση. Επιπλέον, θα καταγγείλουμε τους εκπροσώπους της άλλης πλευράς.</i> <i>Εγώ, κύριε Νίκο, έχω αντίθετη άποψη...</i> <i>Ήρθε η φίλη μου η Μαρία, που είχα καιρό να τη δω.</i> <i>Το θέμα αυτό, πώς δηλαδή όλο και περισσότεροι άνθρωποι δε θα μιλούν και δε θα δρουν ρατσιστικά, είναι απαραίτητο να το εξετάσουμε άμεσα.</i> <i>Η αδελφή του Γιάννη, η Λήδα, σε πήρε τηλέφωνο.</i> <i>Ο Κώστας και η Μαρία, όπως πιστεύω, δεν θα αντιδράσουν αρνητικά στις προτάσεις μας.</i> <i>Δεν δέλησε να πάει στο πάρτι των συμμαθητών του, αλλά προτίμησε να πάει στον κινηματογράφο.</i> <i>Μη μπορώντας να αντέξει τις συγχρούσεις, χώρισε με τη γυναίκα του</i>
Άνω τελεία	Διαχωρισμός ημιπεριόδων (πολλές φορές αυτές οι ημιπερίοδοι επεξηγούν/επιμερίζουν έννοιες της προηγούμενης πρότασης)	<i>Οι παράγοντες που δημιούργησαν την οικονομική κρίση είναι πολυποίκιλοι: τα υπέρογκα έξοδα του δημόσιου τομέα· η υπερκατανάλωση εισαγόμενων προϊόντων· η κακή δανειοδοτική πολιτική των τραπεζών·</i>

<i>Ερωτηματικό</i>	Δήλωση ερωτήματος σε ανεξάρτητη/ευθεία ερωτηματική πρόταση	<i>Παρ' όλα αυτά, ποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι το φαινόμενο έχει εξαλειφθεί ουσιαστικά;</i>
<i>Ανω και κάτω τελεία (διπλή τελεία)</i>	Πριν από απόσπασμα σε ευθύ λόγο Πριν από εξειδίκευση/ταξινόμηση έννοιας	<i>Ο υπουργός οικονομικών δήλωσε: «Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε, για να μειωθεί η ακρίβεια».</i> <i>Και τα μουσικά ενδιαφέροντα των εφήβων δεν πάνε πίσω: είναι γεμάτα από σεξιστικό λόγο που σοκάρει νέους και μεγαλύτερους.</i>
<i>Εισαγωγικά</i>	Παράθεση αποσπασμάτων αυτολεξεί (σε ευθύ λόγο) Τίτλος έργου (βιβλίου, ταινίας, θεατρικού κλπ.)	<i>«Θα αλλάξουμε το σύστημα εισαγωγής στα Πανεπιστήμια» δήλωσε ο Υπουργός Παιδείας.</i> <i>Διάβασα για δεύτερη φορά τον «Καπετάν Μιχάλη» του Νίκου Καζαντζάκη.</i>
<i>Παρένθεση</i>	Απομόνωση/διαχωρισμός δευτερευουσών πληροφοριών (όπως παρεκβάσεις, επεξηγήσεις κ.λπ.) από την κύρια πληροφορία της πρότασης.	<i>Οι διάφορες μορφές ρατσισμού (φυλετικός, εθνικός, θρησκευτικός, κοινωνικός, πολιτισμικός) δημιουργούν επώδυνα συναισθήματα και καταστάσεις στις κοινωνικές ομάδες που τις υφίστανται.</i>
<i>Παύλα</i>	Απομόνωση μιας παρενθετικής φράσης ή πρότασης Εναλλαγή ομιλητών σε διάλογο	<i>Η καίρια -θα έλεγε κανείς- παρέμβαση των διπλωματών απέτρεψε την κλιμάκωση της κατάστασης.</i> <i>— Είμαι ρατσιστής, εγώ; — Ναι, γιατί εκπλήσσεσαι;</i>
<i>Κάδετη γραμμή</i>	Ενδεικτής διάξευξης	<i>Οι μαθητές εξασκούνται στην εφαρμογή στρατηγικών ανάγνωσης/συγγραφής κειμένου.</i>
<i>Ενωτικό</i>	Ένωση δύο λέξεων, οι οποίες αποτελούν μία λεξική μονάδα, μία σύμφραση Ενδεικτής διάξευξης Σύνδεση λέξης που δηλώνει ιδιότητα, ηλικία με κύριο όνομα	<i>Λέξη-κλειδί, απόφαση-σοκ, τιμές-έκπληξη.</i> <i>Φέρε μαζί σου τρία-τέσσερα σάντουιτς, μήπως πεινάσουμε.</i> <i>Ο παπα-Κώστας, ο γερο-Θανάσης, η κυρα-Νίτσα.</i>

Τροπικότητα του Ρήματος

Ο όρος τροπικότητα αναφέρεται στη στάση του πομπού απέναντι στο περιεχόμενο μιας πρότασης (θετική ή αρνητική) και στον βαθμό της γνώσης του γι' αυτό που μιλάει (βεβαιότητα, πιθανότητα, δυνατότητα). Επίσης, είναι δυνατό να δηλώνει και την παρέμβαση του πομπού, με συμβουλές, προτροπές, διαταγές, ευχές.

Δηλώνεται με τις εγκλίσεις του ρήματος, αλλά και τροπικά ρήματα όπως το *μπορεί, πρέπει, (δεν) αποκλείεται* κ.λπ. Μπορεί να δηλώνεται και με επιρρήματα, όπως *ίσως, μάλλον* ή και άλλες εκφράσεις, όπως *είναι πιθανόν, είναι δυνατόν, κ.τ.ό.*

Μορφές τροπικότητας

Επιστημική Τροπικότητα		Δεοντική Τροπικότητα	
Αφορά το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον		Δηλώνει κατευθυντική λεκτική πράξη	
- Βεβαιότητα	Υπέγραψε το έγγραφο χθες το πρωί. Σίγουρα, θα είμαι αύριο εκεί στις 8.	- Προτροπή, Συμβουλή, Προσταγή	Πηγαίνετε τον στο γιατρό αμέσως! Να πας αμέσως σπίτι σου! Ας φύγουμε! Δεν φεύγουμε;
- Δυνατότητα	Θα μπορούσε να έρδει κι αυτός μαζί σας.	- Οδηγία	Ανοίγουμε το βιβλίο στη σελ. 40. Τα μεταξωτά πλένονται στο χέρι. Στον τρίτο δρόμο, στρίβεις αριστερά.
- Πιθανότητα	Τέτοια ώρα μάλλον θα επιστρέψει... Δεν αποκλείεται να έχει δίκιο τελικά... Πρέπει να ανησύχησε πολύ!	-Υποχρέωση	Πρέπει να απομακρυνθείτε! Οφείλεις να είσαι συνεπής! Είναι απαραίτητο να κάνουμε οικονομία.
- Προϋπόθεση	Δε θα είχες καμία απορία, αν έδινες λίγη προσοχή.	- Άδεια/διατύπωση κανόνα - Δυνατότητα/ - Ικανότητα - Πρόθεση	Μπορείς να κάνεις 105 απουσίες συνολικά. Με τους βαθμούς σου, μπορείς να διαλέξεις όποια σχολή θες. Λέω να/Θα πάω διακοπές στο εξωτερικό φέτος.
		- Ευχή	Μακάρι να ερχόσουν για λίγο!
Δηλώνεται με οριστική έγκλιση ή/και με ονόματα /επίθετα/επιρρήματα με αντίστοιχη σημασία.		Δηλώνεται με υποτακτική, προστακτική, οριστική, τροπικά ρήματα, ρητορική ερώτηση και εκφράσεις με αυτή τη σημασία.	

Υποχρεωτική και προαιρετική εξειδίκευση προτασιακών συστατικών: Συντακτικές σχέσεις προτασιακών συστατικών

I. Προσδιορισμός φράσεων και Συμπλήρωμα κεφαλής

Κάθε λέξη-κεφαλή φράσης, δηλαδή, όνομα, ρήμα, επίθετο, επίρρημα, πρόθεση, με βάση τη σημασία της, μπορεί να χαρακτηρίζεται από συντακτικές σχέσεις με συγκεκριμένες φράσεις (ΟΦ, ΕπΦ, ΕπρΦ, ΠΦ), με τις οποίες συνεμφανίζεται υποχρεωτικά. Τα υποχρεωτικά συστατικά κάθε κεφαλής μιας φράσης ονομάζονται *ορίσματα*. Για παράδειγμα, το ρήμα «κατασκευάζω» απαιτεί μία ΟΦ ως υποκείμενο (σημασιολογικός ρόλος: δράστης) και μία ΟΦ ως συμπλήρωμα (σημασιολογικός ρόλος: θέμα).

Συμπλήρωμα

Το απαραίτητο/υποχρεωτικό συντακτικό συστατικό (φράση) το οποίο διαφέρει από το Υποκείμενο της ΡΦ και εξειδικεύει συντακτικά

- το ρήμα-κεφαλή της ΡΦ (ονοματική φράση, προδετική φράση, επιρρηματική φράση, εξαρτημένη ονοματική πρόταση),
- το όνομα-κεφαλή της ΟΦ (ονοματική φράση, προδετική φράση),
- το επίθετο-κεφαλή της ΕπΦ ή το επίρρημα-κεφαλή της ΕπρΦ (προδετική φράση, ονοματική φράση), όπως και
- την πρόθεση-κεφαλή της ΠΦ (ονοματική φράση).

Όπως φαίνεται από τα πιο πάνω παραδείγματα, το **συμπλήρωμα της κεφαλής της ΡΦ** αντιστοιχεί σε κάποιο βαθμό με το αντικείμενο των παλαιότερων συντακτικών εγχειριδίων και των αντίστοιχων εγχειριδίων των αρχαίων ελληνικών. Απλώς, με τον όρο συμπλήρωμα της κεφαλής της ΡΦ χαρακτηρίζονται και συστατικά που στα παλαιότερα συντακτικά ονομάζονταν προσδιορισμοί: π.χ **Μένω στην Αθήνα**. [Αν η ΠΦ ήταν προσδιορισμός, θα αποτελούσε προαιρετικό στοιχείο της πρότασης, ενώ η απλή πρόταση θα ήταν **Μένω**. Η απλή αυτή πρόταση, βάσει της σημασίας του ρήματός της, δεν είναι νοηματικά αυτοτελής.]

Το **συμπλήρωμα της κεφαλής της ΟΦ** σε μεγάλο βαθμό στην γενική αντικειμενική, στην γενική υποκειμενική και στη γενική συγγενείας (ο γιος, η αδελφή του Χ) των παλαιότερων συντακτικών και των συντακτικών της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Παραδείγματα

<i>Η συνάντηση με τον καλλιτέχνη ήταν συγκινητική.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΟΦ
<i>Ας αδειάσουμε τη δεξαμενή, είναι γεμάτη με νερό.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΡΦ Συμπλήρωμα κεφαλής ΕπΦ
<i>Θα καθυστερήσει η λήψη της απόφασης.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΟΦ
<i>Επιβάλλεται η συμπλήρωση του δελτίου.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΟΦ
<i>Είχε μεγάλη επιθυμία να σπουδάσει.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΡΦ
<i>Στη συζήτηση τέθηκε το ερώτημα ποιος θα αναλάβει το ρίσκο.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΟΦ
<i>Νομίζεις πως δεν καταλαβαίνω;</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΡΦ
<i>Μην του δίνεις σημασία.</i>	Συμπληρώματα κεφαλής ΡΦ
<i>Μένει εδώ.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΡΦ
<i>Μένει στο Παγκράτι.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΡΦ
<i>Ήρθε με τα πόδια.</i>	Συμπλήρωμα κεφαλής ΠΦ

Προσδιορισμός

Ένα προαιρετικό/μη υποχρεωτικό συστατικό που εξειδικεύει την απλή ΡΦ της πρότασης (ή και απλές ΟΦ ή ΕπΡΦ, προσθέτοντας χαρακτηριστικά/πληροφορίες που αφορούν τον χρόνο, τον τόπο, την αιτία, τον τρόπο, τον βαθμό, ή τον κτήτορα, την ιδιότητα, την αξία. Σε αντίθεση με το συμπλήρωμα, ο προσδιορισμός είναι ένας επιπλέον όρος που παρέχει περισσότερες πληροφορίες για το πρόσωπο/στοιχείο που δηλώνει η απλή φράση, αλλά η απουσία του δεν καθιστά ασαφές και ελλιπές το νόημα της πρότασης. Η επαυξημένη φράση (δηλαδή η απλή φράση μαζί με τον περιοριστικό προσδιορισμό) αναφέρεται σε ένα υποείδος/υποκατηγορία του προσώπου/πράγματος/κατάστασης στο οποίο αναφέρεται η αντίστοιχη απλή φράση.

Περιοριστικοί προσδιορισμοί

Είναι οι φράσεις (ΟΦ, ΕπΦ, ΕπΡΦ, ΠΦ) που προσδιορίζουν μία απλή φράση (ΟΦ, ΕπΦ) και δίνουν στο πρόσωπο, το πράγμα ή την κατάσταση που δηλώνει αυτή η απλή φράση ένα βασικό και ουσιαστικό χαρακτηριστικό, το οποίο τα συγκεκριμενοποιεί και τα διαφοροποιεί από άλλα πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις που δεν φέρουν το χαρακτηριστικό αυτό. Επειδή, ακριβώς, οι προσδιορισμοί αυτοί περιορίζουν νοηματικά την απλή φράση, μικραίνουντας το σύνολο των προσώπων/πραγμάτων/καταστάσεων που δηλώνεται από αυτή, ονομάζονται περιοριστικοί προσδιορισμοί.

Παραδείγματα

<i>Ψάχνω τον φίλο μου τον υδραυλικό, όχι τον φίλο μου τον ξυλουργό.</i>	Περιοριστικός προσδιορισμός/παράθεση ΟΦ (σημασιολογικός ρόλος: ιδιότητα)
<i>Η εφημερίδα Ελευθεροτυπία ανέστειλε την κυκλοφορία της.</i>	Περιοριστικός προσδιορισμός/παράθεση ΟΦ (σημασιολογικός ρόλος: επεξήγηση)
<i>Οι ξανθές κοπέλες μου αρέσουν</i>	Περιοριστικός προσδιορισμός ΟΦ

Μη Περιοριστικοί προσδιορισμοί

Είναι οι φράσεις (ΟΦ, ΕπΦ, ΕπρΦ, ΠΦ) που προσδιορίζουν μία απλή φράση (ΟΦ, ΕπΦ, ΕπρΦ) και δίνουν στο πρόσωπο, το πράγμα ή την κατάσταση που δηλώνει ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό, το οποίο, αν έλειπε, δεν θα διαφοροποιούσε ούτε θα συγκεκριμενοποιούσε περισσότερο το πρόσωπο, το πράγμα ή την κατάσταση που δηλώνει η απλή φράση αυτή.

Παραδείγματα

<i>Η συνάντηση με τον πατέρα μου μετά από πολλά χρόνια...</i>	Προσδιορισμός απλής ΟΦ
<i>Ο σπουδαίος αυτός μουσικός διεύθυνε την ορχήστρα...</i>	Προσδιορισμός απλής ΟΦ
<i>Ο Αλέξανδρος, ο βασιλιάς της Μακεδονίας, πέθανε το 323 π.Χ.</i>	Προσδιορισμός απλής ΟΦ/παράδεση (σημασιολογικός ρόλος: ιδιότητα)
<i>Ο βασιλιάς της Μακεδονίας, ο Αλέξανδρος, πέθανε το 323 π.Χ.</i>	Προσδιορισμός απλής ΟΦ/παράδεση (σημασιολογικός ρόλος: επεξήγηση)

2. Φαινομενικό Συμπλήρωμα Συνδετικών Ρημάτων: Κατηγορούμενο

Τα συνδετικά ρήματα (π.χ. *είμαι, γίνομαι, φαίνομαι*) συνδυάζονται με επιθετικές, ονοματικές ή, σπανιότερα, επιρρηματικές ή προθετικές φράσεις, οι οποίες μόνο επιφανειακά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν συμπληρώματα του συνδετικού ρήματος ως κεφαλής της ΡΦ. Διαφέρουν από τα συμπληρώματα ως προς το ότι: α) η πτώση της κεφαλής της ΕπΦ ή της ΟΦ δεν είναι η αιτιατική, αλλά η ονομαστική, καθώς συμφωνεί με αυτή του Υποκειμένου της ΡΦ, β) το Υποκείμενο της ΡΦ της πρότασης ταυτίζεται με το φαινομενικό συμπλήρωμα ως προς το πρόσωπο/πράγμα/κατάσταση στα οποία αναφέρονται. Για τον λόγο αυτόν, οι φράσεις αυτές δεν αποτελούν συμπληρώματα αλλά κατηγορούμενα του Υποκειμένου της ΡΦ.

Παραδείγματα

<i>Η συνάντηση με τον πατέρα μου ήταν συγκινητική.</i>	Κατηγορούμενο Υποκειμένου ΡΦ
<i>Είναι υποχρεωτική η συμπλήρωση του δελτίου.</i>	Κατηγορούμενο Υποκειμένου ΡΦ
<i>Ας αδειάσουμε τη δεξαμενή, είναι γεμάτη με νερό.</i>	Κατηγορούμενο Υποκειμένου ΡΦ
<i>Ο Περικλής υπήρξε ο μεγαλύτερος ηγέτης της κλασικής εποχής.</i>	Κατηγορούμενο Υποκειμένου ΡΦ

Τα ρήματα που σημαίνουν «κρίνω/θεωρώ», «εκλέγω/διορίζω», «αποκαλώ/ονομάζω», «καδιστώ» δέχονται συμπλήρωμα αλλά και **κατηγορούμενο του συμπληρώματός τους** (παραδοσιακά αντικείμενο και κατηγορούμενο σε αιτιατική), γι' αυτό ονομάζονται **ετεροσυνδετικά**.

<i>Οι μαθητές του Γ3 θεωρούν την Ειρήνη την καλύτερη μαθήτριά της τάξης.</i>	Κατηγορούμενο Συμπληρώματος της κεφαλής της ΡΦ
<i>Οι πολίτες του δήμου εξέλεξαν τον κ. Χ δήμαρχο.</i>	Κατηγορούμενο Συμπληρώματος της κεφαλής της ΡΦ

3. Εξαρτημένες Ονοματικές Προτάσεις

Προτάσεις με τους συνδέσμους *ότι, πως, που* (παραδοσιακά ειδικές προτάσεις)

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *ότι, πως*

Εκφέρονται

Με **οριστική** ή **δυνητικές/πιθανολογικές/υποθετικές** εγκλίσεις

Συνδυαστικότητα

Με ρήματα λόγου, αντίληψης, παραδοχής, γνώμης, γνώσης, αναγγελίας, μάθησης, αίσθησης και άλλα αντίστοιχης σημασίας.

Με ρήματα ίδιας σημασίας αλλά σε τριτοπρόσωπη και παθητική μορφή,

Με ρηματικές συμφράσεις με αντίστοιχη σημασία,

Με ονόματα που έχουν την ίδια σημασία με τα πιο πάνω ρήματα.

Συντακτική σχέση με ΡΦ/ΟΦ

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής της ΡΦ

*Ισχυρίστηκε **ότι εκείνη την ώρα δεν βρισκόταν στο γραφείο.***

Υποκείμενο σε ΡΦ με τριτοπρόσωπα παθητικά ρήματα

*Φαίνεται **πως για τη βία των ερήβων ευδύνονται κυρίως τα κοινωνικά δίκτυα.***

Προσδιορισμός ΟΦ -περιοριστική προτασιακή παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης) στην ΟΦ

*Η **είδση ότι ένα παιδί έπεσε θύμα βίας από συνομηλίκους του μας προκάλεσε μεγάλη οργή.***

Προσδιορισμός ΟΦ -μη περιοριστική προτασιακή παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης) στην ΟΦ

*Ένα πράγμα με ανησυχεί ιδιαίτερα, **ότι έχει μέρες να επικοινωνήσει.***

“

Οι προτάσεις αυτές (όταν εξαρτώνται από ρήματα λόγου ή γνώμης) αποτελούν μεταφορά μίας αποφαντικής πρότασης από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο.

Οι προτάσεις αυτές στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής είναι γνωστές **ως ειδικές προτάσεις.**

Η **παράθεση** (περιοριστική ή μη περιοριστική) δεν είναι μόνο ΟΦ αλλά, όπως βλέπουμε και στα πιο πάνω παραδείγματα, μπορεί να έχει τη μορφή εξαρτημένης ονοματικής πρότασης.

”

Προτάσεις με τους συνδέσμους *μη, μήπως* (παραδοσιακά ενδοιαστικές προτάσεις)

Εισάγονται

Με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μη(ν), μήπως*

Εκφέρονται

Με **υποτακτική** έγκλιση

Συνδυαστικότητα

Με ρήματα που δηλώνουν φόβο, δισταγμό, αβεβαιότητα.

Με τριτοπρόσωπες συμφράσεις με τα παραπάνω ρήματα.

Με ονόματα με την ίδια σημασία.

Συντακτική σχέση με ΡΦ/ΟΦ

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής

Φοβάμαι μήπως αύριο πέσουν πολύ δύσκολα θέματα στις εξετάσεις.

Υποκείμενο σε ΡΦ με τριτοπρόσωπες συμφράσεις

Υπάρχει ανησυχία μήπως επικρατήσει πανικός.

Περιοριστικός προσδιορισμός ΟΦ

Με έπιασε πανικός μήπως δεν καταφέρω να πω λέξη στη σχολική παράσταση.

Προσδιορισμός ΟΦ -μη περιοριστική προτασιακή παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης) σε ΟΦ

Για ένα πράγμα ανησυχώ ιδιαίτερα, μην/μήπως ξεσπάσει και άλλος πόλεμος.

Οι προτάσεις αυτές στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής είναι γνωστές ως **ενδοιαστικές προτάσεις**.

Διαφοροποίηση σημασίας ανάλογα με τον σύνδεσμο εισαγωγής

ρήμα φόβου + ότι (το θεωρώ σχεδόν σίγουρο)

ρήμα φόβου + μη (το θεωρώ πιθανό)

ρήμα φόβου + να (το θεωρώ ανεπιθύμητο)

Φοβάμαι ότι θα μάθει την αλήθεια.

Φοβάμαι μήπως μάθει την αλήθεια.

Φοβάμαι να μάθω την αλήθεια.

Προτάσεις με τον σύνδεσμο να (παραδοσιακά βουλητικές προτάσεις)

Εισάγονται

Με τον σύνδεσμο **να (να μην)**

Εκφέρονται

Με υποτακτική έγκλιση

Συνδυαστικότητα

Με ρήματα που δηλώνουν επιθυμία, αναγκαιότητα, εμπόδιο, δυνατότητα, ικανότητα, έναρξη, απαγόρευση, λήξη, κόπο, αναμονή,

Με τριτοπρόσωπες συμφράσεις με την ίδια σημασία με τα πιο πάνω ρήματα,

Με ονόματα με την ίδια σημασία

Συντακτική σχέση με ΡΦ/ΟΦ

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής ΡΦ

Θα μπορούσα να σε βοηθήσω, αν το δεξ.

Υποκείμενο σε ΡΦ με τριτοπρόσωπες συμφράσεις

Είναι απαραίτητο να προσκομίσετε την ταυτότητά σας.

Προσδιορισμός ΟΦ -περιοριστική παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης)

Έδειξε μεγάλη προθυμία να συμμετάσχει στο διαγωνισμό.

Προσδιορισμός ΟΦ -μη περιοριστική παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης)

Μέσα του κυριαρχούσε μία παλιά επιθυμία, να φανεί αντάξιος του πατέρα σου.

Οι προτάσεις αυτές (όταν εξαρτώνται από ρήματα συμβουλής, προτροπής, διαταγής, εντολής, ευχής) απο-
τελούν μεταφορά μίας κατευθυντικής πρότασης από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο.

Οι προτάσεις αυτές στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελλη-
νικής είναι γνωστές ως **βουλητικές προτάσεις**.

Διαφοροποίηση σημασίας ανάλογα με τον σύνδεσμο εισαγωγής

Ρήμα ψυχικού πάθους + να ... (αόριστη αναφορά στο παρόν/μέλλον)

Ρήμα ψυχικού πάθους + που ... (αναφορά σε συγκεκριμένο γεγονός)

Ρήμα γνώσης, μάθησης + να ... (αόριστη αναφορά στο παρόν/μέλλον)

Ρήμα γνώσης, μάθησης + που/ότι ... (αναφορά σε συγκεκριμένο/
πραγματικό γεγονός)

Ρήμα αίσθησης, μνήμης + να ... (αναφορά σε πιθανό γεγονός)

Ρήμα αίσθησης, μνήμης + που/ότι ... (αναφορά σε πραγματικό/βέ-
βαιο γεγονός)

Η χρονική βαθμίδα της εξαρτημένης πρότασης εξαρτάται από την
αντίστοιχη της κύριας (η χρονική βαθμίδα της υποτακτικής ενεστώτα
και της υποτακτικής παρατατικού δεν διαφέρει)

Λυπάμαι να σε βλέπω δυστυχισμένο.

Χαίρομαι που σε βλέπω ευτυχισμένο.

*Ξέρω να συμπληρώνω υπεύθυνες
δηλώσεις.*

*Έμαθα ότι θηήκες/θγαίνεις με τη
Ρούλα.*

Σε βλέπω να παίρνεις υποτροφία

*Θυμάμαι ότι έβαλα το βιβλίο στη
βιβλιοθήκη.*

*Ήθελα πολύ να ερχόμουν/να έρθω
μαζί σας.*

Εξαρτημένες ερωτηματικές προτάσεις

Εισάγονται	Εκφέρονται
Με ερωτηματικές αντωνυμίες/επιρρήματα και με τον σύνδε- σμο γιατί (ερωτήσεις μερικής άγνοιας)	Με οριστική, απορηματική υποτακτική ή υποδεπτική έγκλιση
Με τους συνδέσμους, μήπως, αν (ερωτήσεις ολικής άγνοιας)	

Συνδυαστικότητα

Με ρήματα που δηλώνουν ερώτηση, γνώση/άγνοια, απορία, αμφιβολία

Με τριτοπρόσωπες συμφράσεις με την ίδια σημασία

Με ονόματα με την ίδια σημασία

Συντακτική σχέση με ΡΦ/ΟΦ

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής ΡΦ

Πολύ αμφιβάλλω αν μας λέει την αλήθεια.

Υποκείμενο σε ΡΦ με τριτοπρόσωπες συμφράσεις

Με ρώτησε πότε θα τους επισκεπτόμουν.

Συμπλήρωμα σε όνομα-κεφαλή ΟΦ

Πλέον είναι βέβαιο ποιος διέπραξε το έγκλημα.

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής ΡΦ

Το ερώτημα πώς δημιουργήθηκε το σύμπαν έχει απαντηθεί.

Προσδιορισμός ΟΦ -μη περιοριστική παράθεση (με λειτουργία επεξήγησης)

*Θα σας απευθύνω μια τελευταία ερώτηση, αν αισθάνεστε υπεύθυνος για τη δυσάρεστη αυτή
κατάσταση.*

“

Οι προτάσεις αυτές αποτελούν συνήθως μεταφορά ενός ερωτήματος/απορίας (μίας ευθείας ερώτησης) από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο. Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής είναι γνωστές ως **πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις**.

”

“

Όλες οι παραπάνω **εξαρτημένες ονοματικές προτάσεις** είναι δυνατό να χρησιμοποιούνται στον λόγο και **έναρθρες**, με ουδέτερο οριστικό άρθρο: π.χ. **Το ότι πέτυχεσσις εξετάσεις για τις ανώτατες σχολές δε σημαίνει ότι πρέπει να είσαι τόσο αλαζόνας, Το να κάνεις τόσο εύστοχες σκέψεις είναι δείγμα ευφυΐας, Το αν θα προσληφθείτε στη δουλειά δεν είναι θέμα της αρμοδιότητάς μου, Παντελώς άγνωστο είναι το γιατί και το πώς συνέβη αυτό το δυσάρεστο συμβάν**. Οι έναρθρες ονοματικές προτάσεις ισοδυναμούν με ΟΦ και, επομένως, όπως και αυτές χωρίς άρθρο, λειτουργούν ως υποκείμενα ΡΦ και συμπληρώματα ρημάτων-κεφαλών ΡΦ. Οι έναρθρες ονοματικές προτάσεις μπορούν επιπρόσθετα να λειτουργήσουν συντακτικά και ως συμπληρώματα προδέσεων-κεφαλών ΠΦ: π.χ. **Από το να μην έχω χρήματα, προτιμώ να μην πάω διακοπές, Απορρίφθηκε λόγω του ότι δεν πληρούσε τα τυπικά κριτήρια**.

”

Ονοματικές (αναφορικές) προτάσεις με αοριστολογικές αντωνυμίες

Εισάγονται	Εκφέρονται
- Με αοριστολογικές αντωνυμίες	Με οριστική έγκλιση
Συνδυαστικότητα	
- Με ρήματα	Με ονόματα

Συντακτική σχέση με ΡΦ/ΟΦ

Υποκείμενο σε ΡΦ

Όποιος περιμένει ακόμα έξω ας μπει μέσα.

Συμπλήρωμα ρήματος-κεφαλής ΡΦ

Πρέπει να θυμόμαστε όσους/όποιους θυσιάστηκαν για την πατρίδα.

Συμπλήρωμα σε όνομα-κεφαλή ΟΦ

Οι αιτήσεις όσων υποψηφίων διαδέτουν τα τυπικά προσόντα θα γίνουν δεκτές.

Συμπλήρωμα πρόδεσης-κεφαλής ΠΦ

Μίλησε με όποιον παρευρέθηκε στην εκδήλωση.

Κατηγορούμενο Υποκειμένου ΡΦ με συνδετικό Ρήμα

Ο πρόεδρος είναι ό,τι του καταλογίζουν αλλά δεν είναι ανέντιμος.

“

Οι προτάσεις αυτές στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής είναι γνωστές ως **ονοματικές αναφορικές προτάσεις, επιρρηματικές αναφορικο-υποθετικές προτάσεις ή ελεύθερες αναφορικές προτάσεις**.

”

4. Επιθετικές προτάσεις

Οι επιθετικές προτάσεις αντιστοιχούν ως προς τη συντακτική σχέση τους με τις ονοματικές φράσεις και ως προς τις επικοινωνιακές λειτουργίες τους με την επιθετική φράση. Όπως τα επίθετα και πολλές μετοχές (παθητικής φωνής), εξειδικεύουν ονοματικές φράσεις.

Στις γραμματικές και τα συντακτικά της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, όπως και σε παλαιότερα συντακτικά και γραμματικές της νέας ελληνικής, συναντάμε τις επιθετικές προτάσεις με τον όρο **αναφορικές προτάσεις**.

Τις επιθετικές προτάσεις τις αναγνωρίζουμε από τον τρόπο εισαγωγής τους: δεν εισάγονται με συνδέσμους, όπως οι περισσότερες εξαρτημένες προτάσεις, αλλά με αναφορικές αντωνυμίες (ο οποίος/η οποία/το οποίο) ή το αντίστοιχο μόριο (που).

Μορφές επιθετικών προτάσεων

Περιοριστικές (πβλ. Περιοριστικούς Προσδιορισμούς, σελ. 100)

- Εξειδικεύουν το όνομα-κεφαλή ή την απλή ΟΦ της ΟΦ που προηγήθηκε, καθώς προσδέτουν μια νέα και απαραίτητη πληροφορία,
- Ισοδυναμούν με περιοριστική επιθετική φράση,
- Διαβάζονται μαζί με το όνομα χωρίς παύση, ως ενιαίο σύνολο.

Παραδείγματα

Οι μαθητές που/οι οποίοι απουσίασαν χθες πρέπει να φέρουν δικαιολογητικό έγγραφο από τους γονείς τους.

Τα έπιπλα που/τα οποία κοιτάγαμε ήταν πολύ καλής ποιότητας.

Μη περιοριστικές (πβλ. Μη Περιοριστικούς Προσδιορισμούς, σελ. 101)

- Προσδέτουν μια προαιρετική πληροφορία στην ΟΦ στην οποία αναφέρονται,
- Ισοδυναμούν με μη περιοριστική επιθετική φράση ή με μη περιοριστική παράθεση.

Παραδείγματα

Η Αρχαία Αθήνα, που φημιζόταν για το πνευματικό της επίπεδο, είχε αποκλειστικά ιδιωτικό σύστημα εκπαίδευσης.

Η Μέση Ανατολή, η οποία πολύ συχνά είναι πεδίο μαχών, απασχολεί συνέχεια την επικαιρότητα. (Η Μέση Ανατολή, περιοχή με συχνούς πολέμους/εμπόλεμη, συχνά, περιοχή).

Η αντωνυμία **που** χρησιμοποιείται αντί για την αντωνυμία **οποίος-α-ο** (πολλές φορές, είναι προαιρετική ή υποχρεωτική η παρουσία και κλιτικού ή ισχυρού τύπου προσωπικής αντωνυμίας στην πρόταση):

- σε περισσότερο ανεπίσημο ύφος,
- όταν η αντωνυμία **οποίος-α-ο**, ως ΟΦ, αποτελεί Υποκείμενο της ΡΦ ή άμεσο συμπλήρωμα της κεφαλής της ΡΦ της εξαρτημένης επιθετικής πρότασης: *Αυτός είναι ο άνθρωπος που είδα χθες έξω από το σπίτι σου, Η κυρία που συνεργάζομαι (μαζί της) είναι έντιμη,*
- όταν η αντωνυμία **οποίος-α-ο**, ως ΟΦ, αποτελεί έμμεσο συμπλήρωμα της κεφαλής της ΡΦ της εξαρτημένης επιθετικής πρότασης: *Το παιδί που του έδωσα το κινητό μου είναι γνωστό μου,*
- όταν η αντωνυμία **οποίος-α-ο**, ως ΟΦ, αποτελεί συμπλήρωμα της κεφαλής μιας ΟΦ της εξαρτημένης επιθετικής πρότασης: *Ο καθηγητής που ζητάς τη γνώμη του είναι αξιόπιστος,*
- όταν η αντωνυμία **οποίος-α-ο**, ως ΟΦ, αποτελεί συμπλήρωμα της κεφαλής μιας ΕπΦ της εξαρτημένης επιθετικής πρότασης: *Η κόρη του γείτονά μας επέλεξε το άθλημα που είναι ιδιαίτερα ικανή (σε αυτό),*
- όταν οι συνομιλητές μοιράζονται κοινή θεματική και κοινωνικοπολιτισμική γνώση, οπότε δεν υπάρχει κίνδυνος αμφισημιών: π.χ. *Ο γιος της κυρίας που γνώρισες χθες στο σπίτι της νονάς σου πέρασε σε ΑΕΙ.*

5. Εξαρτημένες Επιρρηματικές Προτάσεις

Δηλώνουν χρονικό σημείο/χρονική περίοδο

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *όταν, αφού, πριν* (προτερόχρονη πράξη σε σχέση με τη ΡΦ)

όταν, ενώ, καθώς (σύγχρονη πράξη)

μέχρι (να), μέχρι (που), ώσπου (να) (υστερόχρονη πράξη)

Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο, μετοχή)

Σημασιολογικός ρόλος	Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ
Δήλωση Χρόνου	Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Παραδείγματα

*Όταν φτάσεις, στείλε μου μήνυμα.
Μην έρθεις, πριν πάει 9 η ώρα.*

*Μην πίνεις νερό, όταν/ενώ τρως.
Φέρε ένα ποτηράκι νερό, ερχόμενος/καθώς έρχεσαι.*

*Δεν μπορώ να περιμένω, μέχρι να έρθεις.
Πάρκαρε συνέχεια στη ράμπα των αναπήρων, ώσπου μια μέρα του πήραν τις πινακίδες.
Πηγαίνοντας στο καθαριστήριο, σταμάτησε, σε παρακαλώ, και στο φούρνο.*

Εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση χρονικού σημείου ή χρονικής διάρκειας μπορούν να εισαχθούν και με αοριστολογικά επιρρήματα (όποτε, όσο) ή παγιωμένες επιρρηματικές εκφράσεις (π.χ. εδώ και): *Πάρε με τηλέφωνο, όποτε θέλεις* (χρονικό σημείο), *Έχω πυρετό, εδώ και μια εβδομάδα* (χρονική διάρκεια).

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους *πριν, μέχρι (να), έως, ώσπου, όταν* κ.λπ. είναι γνωστές με την ονομασία **επιρρηματικές χρονικές προτάσεις**.

Δηλώνουν αιτία

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *επειδή, γιατί, διότι, αφού, καθώς, για να*

Με τον σύνδεσμο *εφόσον* (υποθετική αιτιολογία)

Με το γεγονοτικό μόριο *που*

Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο, μετοχή)

Σημασιολογικός ρόλος	Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ
Δήλωση αιτίας	Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Παραδείγματα

*Αφού λύθηκε η παρεξήγηση μεταξύ σας, όλα καλά!
Μην καθυστερείς, γιατί θα τη χάσουμε την πτήση!*

Απολυθήκαμε, καθώς η εταιρεία χρεοκόπησε.

*Δε δέλω να έχω σχέσεις μαζί σου, εφόσον δεν αλλάξεις συμπεριφορά.
Λυπάμαι που εξελίχθηκαν έτσι τα πράγματα.*

(Όντας) εξουθενωμένος από τη δουλειά, τον πήρε ο ύπνος.

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τα *διότι, γιατί, επειδή, αφού, καθώς* είναι γνωστές ως **επιρρηματικές αιτιολογικές προτάσεις**.

Δηλώνουν αποτέλεσμα ή (λογικό) συμπέρασμα

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *ώστε (να), ώστε (δεν), για να, που* (μετά από δεικτικά)

Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο/μετοχή)

Σημασιολογικός ρόλος	Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ
Δήλωση λογικού συμπεράσματος/αποτελέσματος	Προσδιορισμός απλής ΡΦ Προσδιορισμός ΕπΦ

Παραδείγματα

Η οικονομική κρίση ήταν αρκετά μεγάλη, ώστε οι πιο πολλοί εργαζόμενοι απώλεσαν πάνω από το 40% των εισοδημάτων τους.

Τόσο μεγάλη μορφή υπήρξε ο Σωκράτης, ώστε να θεωρηθεί μάρτυρας της πίστης του. Τόσο πεισματάρης ήταν, που δεν αναγνώριζε ποτέ κανένα λάθος του.

Ήταν πολύ σκληρός, για να τα παρατήσει.

Η διδασκαλία της ενσυναίσθησης ήταν υποχρεωτική, αποτελώντας, έτσι, παράγοντα που συνέβαλε στην αλλαγή της συμπεριφοράς των μαθητών.

“

Εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση αποτελέσματος μπορούν να εισαχθούν και με λεξιλογικά εκπεφρασμένη δήλωση του αποτελέσματος σε πλαίσιο προδετικής φράσης (με αποτέλεσμα να...).

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με το ώστε είναι γνωστές με την ονομασία **επιρρηματικές συμπερασματικές προτάσεις**.

”

Δηλώνουν σκοπό

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *για να, να, προκειμένου να*

Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο/μετοχή)

Σημασιολογικός ρόλος

Δήλωση σκοπού

Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ

Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Παραδείγματα

Θα κάνει τα πάντα, για να πετύχει το σκοπό του.

Η Φιλική Εταιρεία πλησίαζε σημαντικούς Έλληνες, προκειμένου να τους μνησεί στην Επανάσταση.

Πάμε να πάρουμε τυροπιτούλα;

“

Εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση σκοπού μπορούν να εισαχθούν και με λεξικά εκπεφρασμένη δήλωση του σκοπού σε πλαίσιο προδετικής φράσης (με σκοπό να...).

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με *τα για να/(προκειμένου να)* είναι γνωστές με την ονομασία **επιρρηματικές τελικές προτάσεις**.

”

Δηλώνουν προϋπόθεση

Εισάγονται

Με τους συνδέσμους *αν, εάν, εφόσον, άμα, να*

Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο/μετοχή)

Σημασιολογικός ρόλος

Δήλωση Προϋπόθεσης ενός πραγματικού γεγονότος

Δήλωση Προϋπόθεσης προσδοκώμενου γεγονότος/κατάστασης

Δήλωση Προϋπόθεσης ενός μη πραγματικού γεγονότος/κατάστασης

Μετριαστική Δήλωση της Προϋπόθεσης ενός πιθανού γεγονότος/ απλή σκέψη του ομιλητή/της ομιλήτριας

Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ

Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Παραδείγματα

Αν είναι άνθρωπος, τότε είναι θνητός (πραγματικό γεγονός)

Αν φύγουμε τώρα από το σπίτι, θα προλάβουμε/ίσως προλάβουμε μπορεί να προλάβουμε το τρένο. (προσδοκώμενο γεγονός)

Άμα διαφωνείτε, μπορείτε να απευθυνθείτε στον διευθυντή/απευθυνθείτε στον διευθυντή

Αν είχαμε φύγει στην ώρα μας, θα προλαβαίναμε/θα είχαμε προλάβει. (μη πραγματικό γεγονός/ κατάσταση)

Αν είχες έρδει κι εσύ μαζί μας, όλο και κάτι θα τρώγαμε/θα είχαμε φάει. (μη πραγματικό γεγονός/ κατάσταση)

Βλέποντάς τον/Να τον έβλεπες, δε θα τον γνώριζες! (απλή σκέψη του ομιλητή/της ομιλήτριας)

Αν μας έπαιρνε ο πατέρας μου με το αυτοκίνητο, δε θα είχαμε/δε θα έχουμε πρόβλημα με την ώρα. Να τον παρακαλέσουμε να μας πάρει; (απλή σκέψη του ομιλητή/της ομιλήτριας)

Εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση προϋπόθεσης μπορούν να εισαχθούν και με συγκεκριμένες παγιωμένες εκφράσεις (π.χ. σε περίπτωση που..., αρκεί να...). Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τα *αν, εφόσον, άμα* είναι γνωστές ως **επιρρηματικές υποθετικές προτάσεις**.

Δηλώνουν εναντίωση (αντίθεση) ή παραχώρηση

Εισάγονται

Οι εναντιωματικές με τους συνδέσμους/φράσεις *αν και, ενώ, μολονότι, παρόλο που* ή Χωρίς σύνδεσμο, με μη παρεμφατικό ρηματικό τύπο (γερούνδιο/μετοχή).

Οι παραχωρητικές με τους συνδέσμους/φράσεις *και αν, κι αν, ακόμη και/κι αν, ούτε κι αν*.

Σημασιολογικός ρόλος	Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ
Δήλωση εναντίωσης, δηλαδή αντίθεσης με πραγματικό γεγονός.	Προσδιορισμός απλής ΡΦ
Δήλωση παραχώρησης, δηλαδή αντίθεσης με υποθετικό γεγονός.	Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Παραδείγματα

Τον συμπαθώ, αν και με πιέζει πολύ. (πραγματικό γεγονός)

Γιατί το έκανες αυτό, ενώ είσαι τόσο καλό παιδί; (πραγματικό γεγονός)

Παρόλο που έβρεξε πολύ, θα πάμε για ποδόσφαιρο. (πραγματικό γεγονός)

Και να μου αρνηθεί, πάλι θα τον εκτιμώ.

Δε θα πηγαίναμε διακοπές εκεί, ακόμη κι αν μας έπεφτε το λαχείο!

Διαβάζοντας τόσες ώρες την ημέρα και να μην περάσει στο Πανεπιστήμιο!

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με τα *αν και, ενώ, παρόλο που, μολονότι* είναι γνωστές με την ονομασία **επιρρηματικές εναντιωματικές προτάσεις**, ενώ αυτές που εισάγονται με τα *κι αν, ακόμα κι αν, ούτε κι αν, έστω και ως παραχωρητικές προτάσεις.*

Ο σύνδεσμος *ενώ* είναι δυνατό να συνδέει προτάσεις ισοδύναμες συντακτικά (παρατακτική και όχι υποτακτική σύνδεση): π.χ. *Μπορείτε εύκολα να νοικιάσετε ποδήλατο από διάφορα καταστήματα ενοικίασης σε όλη την πόλη, ενώ υπάρχουν πολλές ποδηλατικές διαδρομές για να εξερευνήσετε (= και, παράλληλα, υπάρχουν...).*

Δηλώνουν σύγκριση**Εισάγονται**

Με αοριστολογικές αντωνυμίες/επιρρήματα ή το μόριο *σαν*

Με αοριστολογικά επιρρήματα.

Σημασιολογικός ρόλος

Δήλωση υποθετικής σύγκρισης
Δήλωση πραγματικής σύγκρισης

Δήλωση τρόπου

Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ

Προσδιορισμός απλής ΕπρΦ ή ΠΦ (ρητά διατυπωμένης ή εννοούμενης)

Προσδιορισμός απλής ΡΦ
Συμπλήρωμα κεφαλής

Παραδείγματα

Μιλάς (έτσι/με τρόπο) σαν να ξέρεις τα πάντα.

Όπως πέτυχες εσύ, έτσι θα πετύχει και η αδελφή σου.

Έστρωσε το κρεβάτι του όπως να΄ ναι!

Πράξε όπως νομίζεις.

Στα συντακτικά των αρχαίων ελληνικών και σε παλαιότερα συντακτικά της νέας ελληνικής οι εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις που εισάγονται με το *όπως* είναι γνωστές με την ονομασία αναφορικές παραβολικές προτάσεις.

Εξαρτημένες επιρρηματικές προτάσεις με σημασιολογικό ρόλο τη δήλωση υποθετικής σύγκρισης μπορούν να εισαχθούν και με παγιωμένες εκφράσεις (π.χ. *λες και*): *Μου φέρεσαι λες και σου έκανα κάτι κακό.*

Δηλώνουν τόπο/τρόπο**Εισάγονται**

Με αοριστολογικά επιρρήματα (*όπου, όπως*)

Σημασιολογικός ρόλος

Δήλωση τόπου
Δήλωση τρόπου

Συντακτική σχέση με απλή ΡΦ

Προσδιορισμός απλής ΡΦ

Συμπλήρωμα κεφαλής

Παραδείγματα

Δεν τρώει το φαγητό του στο τραπέζι αλλά όπου νιώθει άνετα κάθε φορά.

Μπορείς να πας όπου θέλεις.

Φτιάξε το σχήμα όπως το φτιάχνω και εγώ.

Συμπεριφέρομαι όπως μου ζήτησες.

6. Σημασιολογικοί Ρόλοι των προτασιακών συστατικών

Μεταξύ των συστατικών της πρότασης (ΟΦ, ΡΦ, ΠΦ, ΕπΦ, ΕπρΦ) υφίστανται συγκεκριμένες συντακτικές σχέσεις (π.χ. υποκείμενο ΡΦ, προσδιορισμός ΡΦ, προσδιορισμός ΟΦ). Συντακτικές σχέσεις παρατηρούνται, επίσης, μεταξύ της κεφαλής κάθε φράσης και των υπόλοιπων φραστικών συστατικών. Ωστόσο, καθένα από τα προτασιακά συστατικά και τα φραστικά συστατικά χαρακτηρίζεται και από συγκεκριμένους σημασιολογικούς ρόλους, οι οποίοι αφορούν την επικοινωνιακή σημασία (όχι την περιγραφική/δηλωτική ή τη συνυποδηλωτική/μεταφορική), δηλαδή, την επικοινωνιακή λειτουργία κάθε φράσης σε συγκεκριμένη πρόταση: με άλλα λόγια, ποιον ρόλο έχει μία συγκεκριμένη φράση στην επικοινωνία, τι δηλώνει.

Παραδείγματα	Παραδοσιακές συντακτικές σχέσεις	Σημασιολογικοί Ρόλοι
Ο Πέτρος χτύπησε ένα παιδί	Υποκείμενο ΡΦ Συμπλήρωμα Ρ-κεφαλής	Δράστης Πάσχων
Ένα παιδί χτυπήθηκε από τον Πέτρο	Υποκείμενο ΡΦ Συμπλήρωμα Ρ-κεφαλής	Πάσχων Δράστης

Οι κυριότεροι σημασιολογικοί ρόλοι

Δράστης (της ρηματικής ενέργειας)	Η Αργεντινή νίκησε τη Γερμανία στο Μουντιάλ του 1990.
Πάσχων (υφίσταται τη ρηματική ενέργεια)	Η Γερμανία νικήθηκε από την Αργεντινή...
Θέμα (σε ό,τι αναφέρεται/με ό,τι συνδέεται η ρηματική ενέργεια)	Το αυτοκίνητο κόστισε πολύ. Μιλήσαμε για πολλά και διάφορα . Πότισε το χωράφι του .
Δέκτης/Στόχος (της ρηματικής ενέργειας)	Δώσε λίγο το ποδήλατό σου και στην αδελφή σου .
Ωφελούμενος/Ευεργετούμενος	Ευχαριστώ πολύ που το έκανες αυτό για μένα!
Όργανο (αντικείμενο με το οποίο πραγματοποιείται η ενέργεια)	Θα ανοίξουμε την πόρτα με το αντικλειδί . Το αντικλειδί άνοιξε την πόρτα.
Βιώνων (αυτός που αισθάνεται)	Οι κάτοικοι ταραχτήκαν πολύ με τον σεισμό! Ο σεισμός συντάραξε τους κατοίκους της πόλης.
Αιτία (της ρηματικής ενέργειας)	Οι κάτοικοι ταραχτήκαν πολύ με τον σεισμό! Ο σεισμός τάραξε τους κατοίκους.
Πηγή ή Προέλευση (κάποιου προτασιακού συστατικού)	Ήρθε από την πατρίδα το λάδι, επιτέλους! Κατάγομαι από τα Καλάβρυτα .
Τόπος (της ρηματικής ενέργειας) Τοπικός Στόχος/Κατεύθυνση	Μείνε εκεί που/όπου είσαι . Έχω αράξει στο μπαλκόνι . Το παιδί πηγαίνει στο σπίτι του παππού του .
Χρόνος (της ρηματικής ενέργειας)	Θα πάμε στο γήπεδο το απόγευμα .
Σκοπός (της ρηματικής ενέργειας ή κάποιου προτασιακού συστατικού)	Θα πάμε στο γήπεδο αύριο, για να δούμε την ομάδα μας . Έτοιμος για το ταξίδι ;
Αποτέλεσμα (της ρηματικής ενέργειας)	Η κακή απόδοση της ομάδας οδήγησε στην ήττα της... Διάβαζε πολύ, ώστε να περάσεις στη σχολή που θέλεις .
Προϋπόθεση (της ρηματικής ενέργειας)	Αν τρέξεις γρήγορα , θα προλάβεις το λεωφορείο.
Ιδιότητα (προσώπου ή αντικειμένου)	Ο Νίκος, ο φιλικατζής της γειτονιάς μας, παντρεύεται... Αυτά τα ρούχα δεν είναι της προκοπής .

Επιρρηματικοί
Σημασιολογικοί Ρόλοι

